

2004

УДБГ

ՈՐԴԵՆՆԵՐ

Նգդիարէն ընագրէն Թարգմանված

[illegible]

Ի ՉՄԻՌՆԵԼ

Ի Տպարանի Կուլիեյմոս ԿռիՖի/Ձի

1840

9.12. 4 quadrants .

5065-ин

1361-72.

ՅԱԼՅԵԼ

ԼԵԼԵ

1. Լ: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 1 :
2. Բ: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 25 :
3. Գ: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 55 :
4. Դ: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 99 :
5. Ե: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 135 :
6. Զ: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 178 :
7. Է: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 217 :
8. Ը: Սնայրերուան պարտաւորութեան
 Լեւոնայ 250 :

ՄԼՅՐ

ՈՐԴԵԽՆԵՄ

ԳԼ ՈՒԽ Ե :

Սոյրերուն պարտաւորութեանցը վրայ :

ՍՐԴՈՒՍ կեանքին առջի տարիներուն վերակացուն և առաջնորդը մայրն է : Տղի մը ապառնի վարքին աղէկ ու գէշ ըլլալը ըստ մեծի մասին մօրմէն կախված է : Եւ ինչո՞ւ համար ասանկ չի պիտի ըլլայ : Ա՞ր քաները այնչափ ամուր կը տպաւորին, և այնչափ էփելօք կը դիմանան, որչափ տնոնք՝ իմանկական հասակին թարմութեան և ընդունակութեան ատենը մօաց մէջ կառնըվին : Ա՞ր վարժապետը այնչափ կրնայ հաւատարմութիւն և պատիւ շահիլ, որչափ մէկ խելացի մայր մը : Եւ ո՞ր կրնայ դըտ-

ներվիլ գիտութիւն ձեռք բերելու ախորժակ , թէ չէ՝ երբոր մայրական ծունկերուն բոլորտիքը կը հաւաքի զաւակաց փոքրիկ հօտը , Աստուծոյ ու երկնից վրայ լսելու համար :

Ղշմարիտ է թէ մարդուս վարքին ադէկ կամ գէշ ըլլալը անհամար պատճառներէ կախված է : Մէկ կերպով մը չենք կրնար ըսել թէ մի միայն մօրմէն կախեալ է անիկա : Սակայն կարելի է թէ մօրը զօրութիւնը ամէնէն մեծ է , ինչու որ ամէնէն առջինն է . և ամէն մարդ գիտէ որ տըղայոց միտքերուն մէջը տպաւորված բաները ընդհանրապէս հաստատուն կը մնան :

Բարեպաշտ և հաւատարիմ մայր մը կարելի է թէ անառակ զաւակ մը ունենայ : Կարելի է թէ բոլոր սանձերը կոտրտէ ան զաւակը , ու Աստուած թող տայ անոր որ իր կամքին ճամբան երթայ : Աս կերպովս տառապեալ ու սիրտը կոտրած մայրը իր

Ստեղծողին մեծութեանը առջև ը մի-
 այն կրնայ խոնարհիլ , որ կրսէ՝
 « Գիտցէ՛ք որ ես եմ Մատուած » .
 Սաղ. խն. 10 : Իայց խղճմտանքը՝ ու-
 րով մէկը կրնայ գիտնալ թէ ինքը ի՞նչ
 պարտաւորութիւնը կատարելու է , աս-
 տառապանքին լեղիութիւնը կը վեր-
 ցունէ : Սանաւանդ թէ ասանկ դիպ-
 ւածներ քիչ կը հանդիպին : Մնառակ
 զաւակները ընդհանրապէս ան ծը-
 նողքներուն պտուղներն են , որոնք ի-
 իրենց ընտանեացը բարոյական ու աս-
 տուածապաշտութեան վարժութիւնը
 զանց ըրին : Այսն ծնողքներ՝ որ իրենք
 անառակ են , և ասանկ՝ չէ թէ միայն
 իրենց զաւակներուն թող կուտան ան-
 գոսպ մեծնալ , հապա իրենց օրինա-
 կովը մեղքի կը հրաւիրեն անոնք : Այսն
 ուրիշներ ալ՝ որոնք արդար և առա-
 քինի են , ու նաև աստուածապաշտ ,
 բայց այսու ամենայնիւ իրենց զաւակ-
 ներուն բարոյական վարժութիւնը
 զանց կընեն , և հետեւապէս անոնք

անհնազանդութեան ու մեղաց մէջ
կրմեծնան : Հոգ չէ քննել թէ ի՞նչ է
աս զանցառութեան պատճառը : Հե-
րիք է գիտնալ՝ թէ սովորաբար զան-
ցառութեան ետեւէն անհնազանդու-
թիւն և կամապաշտութիւն կուգայ :

Եւսկից է որ ամէն վիճակի մէջ
գտնւիլած երեւիլի մարդոց զաւկընե-
րը շատ անգամ իրենց ծնողացը անար-
դանք են : Եթէ մայրը սորված չէ իր
զաւկընեւրը կառավարել , եթէ կը-
նայի որ միայն հայրը հնազանդեցունէ
անոնք և զսպէ , երբոր տունէն հեռու
է ան , բոլոր տունին կառավարու-
թիւնն ալ հեռու է . տղաքը ձգւած
են վայրենի գաղտն դառնալու , ան-
հնազանդութեան համարներ սորվե-
լու , խաբէական վարպետութիւններ
բանեցունելու , ապստամբութեան և
չարութեան վարք մը ստանալու՝ որ
իրենց մայրը անարգելնուն առաջ
կուգայ : Բայց թէ որ տղաք՝ իմաս-
տուն մօր մը զօրաւոր կառավարու-

Թեանը տակ ըլլան , գրեթէ միշտ ա-
 սոր հակառակը կը պատահի : Ատենօք
 բարեպաշտ մայր մը կար , որ շատ
 անգամ իր սենեակը կերթար , ու
 ձեռքը իր տղին մատղաշ գլխուն վը-
 րայ դնելով՝ Աստուծոյ օրհնութիւնը
 իր զաւկին վրայ կը խնդրէր : Աս ա-
 ղօթքները ու տըւած վարժութիւն-
 ները տղին սրտին մէջը խորունկ մը
 տպաւորեցան : Պարտաւորեցաւ տղան
 ատ մայրը պատուել : Օգտց իր սըր-
 տին մէջը որ իր մօրը վարքին մէջը
 անանկ բարութիւն մը կար , որ
 յարգութեան և սիրոյ արժանաւոր
 էր : Արեւտքի կեանքին մէջը չէր կըր-
 նար սրտին մէջէն դուրս հանել ան
 տպաւորութիւնները՝ որ պզտիկուց
 ընդունէր էր : Թէպէտ անգգամ սը-
 րիկայ մը եղաւ , թէպէտ բարեկամ-
 ները՝ և տունը՝ ու բոլոր առաքինու-
 թիւնները երեսէ ձգեց , բայց իր մօ-
 րը աղօթքներուն յիշատակութիւնը
 պահապան հրեշտակի մը պէս իր ե-

տւէն գնաց՝ ուր որ ինքը գնաց : Աւա-
 ւաստիի վիճակ մտնալով՝ անոնց վա-
 րած խիստ անշնորհք կեանքին խառ-
 նըվեցաւ , ու չորս դիէն չար ընկեր-
 ներով պատած կէս գիշերվան կերու-
 խումի ատենը իրեն կըթըւէր թէ իր
 մօրը փափուկ ձեռքը տակաւին իր
 գլխուն վրայ է , ու Մստուծոյ կաղա-
 չէկոր որ իր զաւկին ներէ , և օրհնէ
 անիկա : Ափրիկէի կողմերը գնաց , ու
 անոր զարհուրելի ծովեղերքներուն
 բարբարոս բնակիչներէն ալ անարգ
 անալիտան եղաւ . բայց ան մայրական
 կակուղ ձեռքը տակաւին իր գլխուն
 վրայ էր , և անոր ջերմեռանդ աղօթք-
 ները տակաւին իր սրտին մէջը կըթա-
 փանցէին : Աւ ի՞նչ սքանչելի բան
 էր աս ներգործութիւնը՝ որ անօրէ-
 նութեան մէջ անցած շատ տարիներ
 րէն ետքը , ետ դարձուց ան անառակ
 որդին , զիջացած ու Մստուծոյ զա-
 ւակ եղած . բարձրացուց անիկա՝ ե-
 կեղեցիին խիստ պայծառ զարդերուն

մէկը ըրաւ , ու շատ տղոց և աղջիկ-
 ներու փառաց մէջ մտնալնուն ա-
 ռաջնորդ դրաւ : Եւ ի՛նչ զօրութիւն
 է որ մայրական ջանացողութիւնը ու-
 նի : Եւ ի՛նչ քաջալերութիւն կուտայ
 ասիկա ամէն մէկ մօր , հաւատարիմ
 ըլլալ իր ջանացողութեանը մէջ , իր
 զաւակը Եւստուծոյ համար մեծցունե-
 լու : Թէ որ աս մայրը իր պարտաւո-
 րութիւնը զանց ընէր , Թէ որ ուրիշ
 շատ Վրիստոնեայ մայրերու պէս ան-
 հոգ ըլլար , խիստ հաւանական է Թէ
 իր որդին անո՛նց հետ պիտի գտնուէր ,
 որոնք յաւիտեան դուրս պիտի ձգվին
 երկինքէն : Սօրը զօրութիւնն էր՝ որ
 տղան փրկեց : Եւ մարդը վերջապէս
 մէկ խիստ յաջողակ քարոզիչ մը ե-
 դաւ . և ամէն ան հոգիները՝ որոնց
 փրկութեանը ինքը գործիք եղաւ ,
 յաւիտեանական դարերուն մէջ պիտի
 օրհնեն զԵւստուած , որ անանկ մայր
 մը ունէր ան :

Կարելի է որ մանկութեան հասա-

Կին մէջ մտքին մէջը աս կերպով
 տպաւորւած ներգործութիւնը շատ
 տարիներ կորստւած երևայ : Եւրբոր
 մէկ որդի մը իր ծնողացը բնակարա-
 նը կը ձգէ , ու զբաղմունքով լեցուն
 աշխարհիս մէջը կը մտնայ , անհամար
 փորձութիւններ իրարու վրայ անոր
 դէմը կելլան : Թէ որ առաքինու-
 թեան և ինքըղինքը կառավարելու
 հաստատուն սկզբունքներովը ամուր-
 ցած իր մայրը չի ձգեց , անտարակոյս
 աս փորձութիւններուն առջևը պիտի
 յաղթելի իյնայ : Կարելի է թէ նաև
 մէկ մօր մը բոլոր աս ըրածներէն ու
 կրցածին չափ ընելիքներէն ետև ալ
 ատեն մը իյնայ : Հնար է որ զանա-
 զան ջարտութեանց մէջ խորունկ թաղ-
 վի : Հնար է որ տունը սորված դասե-
 ըը բոլորովին մոռնայ , բայց ան ներ-
 գործութիւնը՝ որ մօրը վարժութիւն-
 ներովը և մօրը աղօթքներովը ընդու-
 ներ է , դեռ իր սրտին մէջը ազդու և
 գորաւոր կերպով մը իր գործը ա-

ռաջ կըտանի : Ախտի մտմըտայ իր
 մօրը Թափած արցունքներուն վրայ՝
 երբոր խղճմտանքին խայթոցը կէս
 գիշերուն զինքը արթուն կըպահէ ,
 կամ երբոր վտանգը կըսպառնայ իրեն՝
 որ շուտով պատրաստըվի Մատուծոյ
 ատենը կանգնելու : Իր ընտանեացը
 բարեպաշտութեան խորհուրդները ի-
 րեն զուարճութիւններուն մեղանչա-
 կան դաւաթին մէջը շատ անգամ դառ-
 նութիւն պիտի խառնեն , և պիտի
 պարտաւորեն զինքը սրտանց հաւա-
 չելու ան առաքինութեանը ու խաղա-
 դութեանը վրայ՝ որ իր էտին ձգեր
 էր : (Եւ և մեծ միջոցով հեռու՝
 կեղտոտ անունով բնակարաններու
 մէջ՝ անարգ ու անպիտան մնայ , սիր-
 տը կոտորած մօրը վրայ երբեմն ինքը
 պիտի մըտմտայ : Մանկ՝ հնար է թէ
 շատ տարիներէն ետքը , գուցէ շա-
 տոնց իր մայրը գերեզման իջած , ա-
 նոր առաքինութիւններուն յիշատա-
 կութիւնովը իր մեղքերը ձգէ :

Քանի մը տարի առաջ պարոնին
մէկը բազմամարդ քաղաքի մը մէջ
պզտի եկեղեցի մը կերթար՝ ուր որ
նաւաստիները սովորութիւն ունէին
երթալ : Եկեղեցիին ճիշտ դիմացը
նաւաստիներու պանդոկ մը կար . պան-
դոկին դուռը հովերուն երեսէն ծեծ-
ված նաւաստի մը նստեր էր , ու թևե-
րը իր կուրծքը փաթթած՝ բերնին
ծխախոտը փչելով ժողովուրդին կընա-
յէր՝ որ իրարու հտեէ եկեղեցիին մէջ
կը հաւաքէին : Պարոնը դէպ 'ի նաւաս-
տիին գնաց ու ըսաւ . « Բարեկամ ,
մեր հետը դուն ալ եկեղեցի չե՞ս եր-
թար » : « Չէ » , պատասխան տրւաւ
նաւաստիին՝ համարձակութեամբ : Պա-
րոնը՝ որ մարդուն երեսէն խմանալով՝
նախատվիլը յանձն առեր էր , անու-
շութեամբ մը ըսաւ . « Բարեկամ ,
կերևայ որ դուն շատ կարծր օրեր տե-
սեր ես . հրամանքդ մայր ունի՞ս մի » :
« Նաւաստիին գլուխը վերցուց , խորունկ

մը պարոնին երեսը նայեցաւ, ու պատասխան չի տրւաւ :

Պարոնը իր խօսքը շարունակելով ըսաւ . « Գիցուք թէ հիմայ քու մայրըդ հոս ըլլար, ի՞նչ խրատ կուտար քեզի » : Աս խօսքին վրայ տղքատ նաւաստիին աչքերը արցունքով լեցան . ջանաց որ մէկ վայրկեան մը անոնք ծածկէ, բայց չի կրցաւ . և շուտ մը իր խորտուբորս ձեռքին կռնակովը արցունքը սրբելով՝ ելաւ կանգնեցաւ, ու սրտին խռովութենէն պատճառած դրեթէ անորոշ ձայնով մը ըսաւ . « Կերթամ եկեղեցի » : Փողոցին դիմացի կողմը անցաւ, եկեղեցիին դուռնէն ներս մտաւ, ու դնաց ժողովուրդին մէջը նստաւ :

Աս մարդը ետքը ի՞նչ եղաւ յայտնի չէ . սակայն դրեթէ ճշմարիտ է որ ինքը մայր մը ունէր, որ իրեն աղէկ վարժութիւն տրւած էր . և երբոր պարոնը անիկա յիշեց՝ թէպէտ և կարծրասիրտ նաւաստի մըն էր, իր

սիրտը հալեցաւ : Հնա՛ր է որ աս խօսակցութիւնը ատ մարդը իր մեղքերէն դադրեցուց ու անիկա դէպի իր Փրկիչին ձգեց : Ինչ որ եղաւ՝ եղաւ , մայրական ներգործութեան ուժը կը ցուցնէ : Եւ կերեւոյ թէ աստանդականութեան ու մեղաց մէջ անցած թարիները չեն կրնար քերել աւրել սրտին մէջէն ան տպաւորութիւնները , որ մէկ մօր մը տըւած վարժութիւն ներէն ու աղօթքներէն հոն տպաւորեցան :

Մեծ նեղութիւն է անհնազանդ զաւկրներ ունենալ իրենց մանկութեան ատենը : Բայց տասնասպատիկ մեծ նեղութիւն է զաւակ մը ունենալ՝ որ անհնազանդութեան մէջ մեծնայ , ու անարդ անառակ մարդ մը ըլլայ : Վանի՛ , քանի՛ ծնողքներ իրենց օրերը ցաւերով ու գիշերները առանց քունի անցուցին իրենց որդոցը անառակ վարքերուն համար : Վանի՛ քանի՛ ծնողքներու սիրտը կտորեցաւ՝ և

իրենց ճերմրեկած մաղերը տրտմութիւնով գերեզմանը իջան, միայն իրենց անհոգութեանը համար, որ զանց ըրին զաւակներնին Տէրօջը խրատովը ու վարժութիւնովը մեծցունել :

Ո՛վ մայրեր, ձեր ապառնի երջանկութիւնը ձեր զաւկրներուն ձեռքն է : Հնար է որ անոնք ձեր բոլոր ուրախութիւնները տրտմութեան խաւարով ծածկեն, բոլոր ձեր վայելչութիւնները լեղիցունեն, և ձեզ անանկ ողորմելի ընեն, որ ձեր թշուառութեանը՝ մահը միայն դեղ ըլլայ :

Եւ փոքրիկ աղջիկը՝ որ դուն հիմայ ծունկերուդ վրայ կը փայփայես, և որ ուրախութեամբ լեցուն՝ սենեակիդ մէջը կը խաղայ, աս փոքրիկ աղջիկը աշխարհի մը մէջ մտաւ՝ ուր որ փորձութիւնները չորս կողմէն իրարու վրայ դիզված են : Ա՛ր բանը ուժ պիտի տայ անոր աս փորձութիւններուն դէմ դնելու, թէ չէ՝ աստուածալաշ-

առութեան հաստատուն սկըզբունքները : Աւ ինքը ո՛ւր պիտի ձեռք ձգէ ան սկզբունքները , թէ որ մայրը՝ իրեն ինկած պարտաւորութիւնը զանցընէ և գէշ օրինակներ տայ անոր : Թէ որ քու հիմակվան անհող ըլլալովդ ասկից ետքը անիկա մեղքերու և փորձութիւններու մէջ իյնայ , քու մտացդ հանգստութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ : Ա՛յ մայր , շատ քիչ գիտես զուն ան թշուառութիւնը , որուն մէջը քու սիրական աղջիկդ ասկից ետքը քեզ պիտի մաշեցունէ :

Շատ զօրաւոր օրինակներ հնար է աստեղս առաջ բերել : Վիւրին է ևս անհամար կենդանի չարչարվողներուն հարցունել , որոնց բաշաճները իրենց զաւակացը անառակութենէն պատճառած չարիքներուն վկայութիւնն են : Վնաս մտի՛ր ան մ թին սենեակը՝ ո՛չ միայն երեւակայութեամբ , հապա իրօք , ուր որ մայր մը իր աղջըկանը վրայ նստեր կուլայ և չուզեր

միտիթարիլ , վասն զի անիկա կորսըն-
ցուց առաքինութիւնը ու երկինքը .
բայց անհնար է խմանալ թէ ի՞նչ
պէս անտանելի է ան ցաւը , որ ասանկ
անպատիւ եղած ու սիրտը կոտորած
մօր մը վրայ պիտի հասնի : Ասիկա ա-
նանկ մէկ ցաւ մըն է՝ որուն լեղիու-
թեան համը առնողը , ու ծանրութիւ-
նը զգացողը միայն կրնայ հասկընալ :
Ղնա՛ մտի՛ր ան տունը՝ ուր որ բարե-
պաշտութիւնը և աղօթքը կը թաղաւո-
րէ , ու զտի՛ր հայրը և մայրը հալած
ու մաշած դէմքով իրենց քաշած տա-
ռապանքներէն , որոնց երեսին վրայ
ուրախութեան նշոյլ մը չերեւար , և
իրենց խօսքին ողբալի ձայնը կըսէ թէ
ինչպէս սաստիկ է իրենց տրտմութիւ-
նը : Հարցո՛ւր պատճառը աս սրտա-
պատառ կսկիծին : Մայրը իր ար-
ցունքները ու հառաչանքերը միայն
պիտի տայ քեզի պատասխանի տեղ :
Հայրը իր բոլոր զօրութիւնը վրան
ժողովելով պիտի ըսէ քեզի . « Ա՛ղ-

Ջիկս” , և ալ չի պիտի կրնայ խօսիլ . սրտին ցաւը արգելք պիտի ըլլայ իր ներութիւնը ալ հիմելի պատմելու :

Չափազանց թող չի թուի ասիկա : Ըն քու սիրական աղջիկդ՝ որ քու պարծանքդ և ուրախութիւնդ է հիմայ , անգամ մը թող ինքըզինքը անպարկեշտութեան տայ , անատենը պիտի դգաս՝ ինչ որ լեզու չի կրնար պատմել :

Լսիկա սոսկալի բան մըն է . բայց անանկ բան մըն է՝ որ մայրը պարտի զգալ ու հասկընալ : Կըզտնըվին ասանկ դիպումներ հոս տեղս առաջ բերելու՝ թէ եկեղեցական ու թէ աշխարհական վիճակի մէջ , որոնք բաւական ըլլան բոլոր ծնողքները դողացունելու : Եկոր երթանք եկեղեցականին տունը՝ և քեզի ըսեմ թէ մէկ աղջրկան մը անառակութիւնը մօրը մահուանը պատճառ եղաւ , ու ծերունի հօրը երեսին վրայ գունաթափու-

Թիւն, ծունկերուն դողող սրտին
մէջը մահուան ցաւեր ձգեց : Լեկոր
քեզ մեծատունին պալատը տանիմ,
ու ցուցնեմ բոլոր ան գեղեցկութիւն
ները և հարստութիւնները որոնցմով
ինքը պատած է . և սակայն անիկա
պիտի պատմէ քեզի թէ ինքը նեղու
թեան որդւոցը մէջ ամէնէն ապեր
ջանիկն է . թէ ուրախ սրտով կը հա
ճի բոլոր իր հարստութիւնները տալ,
թէ որ կարենայ ետ առնել իր աղ
ջըկանը կորսնցուցած լաւութիւնը .
և թէ՛ ուրախութեամբ յանձնառու
պիտի ըլլայ մեռնիլ, թէ որ ասան
կով իր աղջըկանը կեղտոտ անունին
յիշատակութիւնը կարող ըլլայ ջըն
ջել վերցունել :

Հոգ չէ թէ դուն ինչ վիճակի մէջ
կապրիսկոր . ատ փոքրիկ տղեկը՝ որ
հիմայ առանկ անմեղ է, որուն անուշ
խաղերը ու հաճոյական խնդումը սիր
տըդ կը զմայլեցունէ, կարելի է թէ
անհամեմատ թշուառութեան տարի
ներ հասցունէ քու վրադ :

Ո՛վ դուն՝ որ մայր ես, նայէ՛ սա
 Թափառական գինովը որ պատէ՛ ՚ի
 պատ զարնըվելով կանցնիկոր : Ա՛յ իր
 բերնէն ելած սոսկալի անէծքները,
 աղտոտ ծրտոտ ու կտորիւրդուճ լաթե-
 րով առջևէդ անցած ատենը : Ա՛ս
 Թշուառականը մայր մը ունի : Կարե-
 լի է Թէ որբեարի ու աղքատութեան
 մէջ ըլլայ ան՝ և խանդակաթ որդիի
 մը մխիթարութեանը և օգնութեանը
 կարօտ : Գ՛ուն ալ որդի մը ունիս .
 դուն ալ կարելի է Թէ շուտով որբե-
 արի ըլլաս : Թէ որ քու որդիդ անա-
 ռակ է, երկո՛ւ անգամ որբեարի եղար
 դուն . զաւակ չունեցողէն հազա՛ր ան-
 գամ դժբաղդ ես դուն : Գ՛ուն հիմայ
 մտմբտալ անգամ չես կրնար Թէ քու
 որդիդ ասանկ անառակ պիտի ըլլայ
 բնաւ . ուրեմն ի՞նչպէս սոսկալի պի-
 տի ըլլայ իրօք անանկ պատահիլը :

Ես ատենօք մէկ մայր մը գիտէի՝ որ
 մէկ հատիկ որդի մը ունէր : Ա՛ս մայրը
 կաթոգին սիրով մը կըսէրէր իր տը-

զան , և չէր կրնար անոր մէկ ուղած
 բանը ուրանալ : Աս կերպովս տղան
 շուտով սկսեց իր մօրը վրայ հրամա-
 յել : Տղին հայրը որ մեռաւ՝ խեղճ
 կինը իր անպիտան տղին ողորմութեա-
 նը կարօտ մնաց : Տղին մանկութեան
 ատենը մայրը իր պարտքը զանց բ-
 րաւ , հիմայ անոր անզուստ կիրքերը
 անա՛նկ զօրացան , որ իր կարողութիւ-
 նը չէր հասնէր կառավարութեան տակ
 աւնել անիկա : Տղան իր կամապաշտ՝
 կռուարար՝ ու վրէժխնդիր վարքովը
 մօրը գլխուն սաստիկ անէծք մը եղաւ :
 Իր վրէժխնդրութեան կիրքը հետզ-
 հետէ անանկ բորբոքեցաւ՝ որ դրեթէ
 խենթութեան աստիճանի հասաւ :
 Ահկ օր մը իր մօրը վրայ կատուելով՝
 տունը կրակի տըլաւ , որ բոլոր մէջի
 եղածներովը մոխիր դարձաւ , ու մայ-
 րը յետին աղքատութեան աստիճանի
 մէջ ինկաւ : Բռնըվեցաւ բանտը
 դրվեցաւ տղան՝ ու հոն իրօք խենդէ-
 նալով իր աչքերը փորեց հանեց

Հիմայ անիկա մշտնջենաւոր մթու-
թեան մէջ ձգված է չորս դիէն քարէ
պատերով, երկաթ վանդակի մէջ
կատղած խենթ մը :

Ո՛հ ինչպէս սաստիկ պիտի ըլլայ
ան մօրը ցաւը, որ բոլոր իր քաշած
ցաւերէն՝ սիրտմաշուքներէն՝ ու ա-
չալուրջ զգուշութիւններէն ետքը իր
որդին դիւական ոգի մը դարձած տես-
նայ, անիկա իրեն պաշտպան ու բա-
րեկամ տեսնալուն տեղը : Ղուն ամիս-
ներով զգուշութիւն ըրիր քու զաւկիդ
անօգնական մանկութեան ատենը :
Ղուն քեզ անհանգիստ ըրիր որ ա-
նոր հանգստութիւն տաս : Ընոր
հիւանդութեան ժամանակը քու հոգ-
նած ու տկար ըլլալդ միտքդ չի բե-
րիր, և խիստ երկան գիշերը անոր
օրորոցին քովը արթուն սպասեցիր,
ամէն մէկ պէտք եղածը ընելով անոր :
Իր երեսը խնդալու ատենը անանկ ու
րախութիւն մը ունեցար՝ որ ծնողքէն
'ի զատ մէկը չի կրնար ունենալ, և

քու ամենասիրելի գանձդ կուրծքիդ
 վրայ սեղմելով խնդրեցիր, որ քու մեծ
 վարձքդ իր հնազանդութիւնը ու սէրը
 ըլլայ՝ իր գալու տարիներուն մէջ: Աւ
 հիմայ ինչ սոսկալի վարձք մը, թէ
 որ ատ զաւակը մեծնոյ քեզ ատելու
 և անարգելու, քեզ առանց բարե-
 կամի ձգելու հիւանդութեան ու աղ-
 քատութեան մէջ, և բոլոր իր ժա-
 ռանդութիւնը շուայլութեամբ վատնե-
 լու չար ու անկարգ սովորութեանց
 մէջ: Վրու երկրաւոր երջանկութիւ-
 նըդ ինչպէս բոլորովին քու զաւկիդ
 աղէկութենէն կամ գէշութենէն կախ-
 ված է: Վիտցիք որ անոր բնաւորու-
 թիւնը հիմայ քու ձեռքդ է՝ և դուն
 ձեռի պիտի խօթես անիկա կամ աղէկ
 և կամ գէշ: Թէ որ հաստատուն ես
 կառավարութեանդ մէջ, և հաւա-
 տարմութեամբ քու պարտաւորու-
 թիւնդ կը կատարես, հաւանական է
 թէ քու զաւակդ իր կեանքին մէջը
 քեզ պիտի պատուէ, ու տարիքդ ա-

ուած ատենդ քեզի օգնականն ե միտի
 Թարուծիւն պիտի ըլլայ : Բայց ասոր
 հակառակը՝ Թէ որ հաստատունն կամք
 մը չունիս զաւելիդ անհնազանդութիւ
 նը պատժելու , Թէ որ անոր կիրքերը
 չես զսպեր , Թէ որ անիկա ան վիճա
 կին մէջ չես բերեր որ կատարեալ
 ու կամաւոր հնազանդութիւն ունե
 նայ քու իշխանութեանդ , գիտցի՛ր
 որ անիկա քու դիւտդ անէծք մը պի
 տի ըլլայ : Խիստ կարելի է որ քեզ
 բանի տեղ չի պիտի դնէ քու տկարու
 Թեանդ համար : Տանը մէջը զսպելե
 լու չի սորվելով , բոլոր սանձերը պի
 տի կոտրուի , իր կեանքին մէջը քեզ
 Թշուառական պիտի ընէ , ու իր մահ
 ւան ատենը ամօթալից :

Բայց ամիսո՞ս՝ որ քիչ ծնողքներ
 ինչպէս որ պէտք է նէ աս բանիս վրայ
 կըխորհին : Չէ՛ն զգուշանար ան զար
 հուրելի հետեւանքներէն , որ իրենց
 զաւելներուն կառավարութիւնը հաս
 տատ ու կատարեալ ընենուն վրայ

կըկայանայ : Հազարաւոր ծնողքներ
կան հիմայ , որոնք կայծակներէ և
փոթորիկներէ զարնըված ու աւրած
կաղնի ծառերու նման կեցած են : Հա-
զարներուն բոլոր յոյսը կորսըվեցաւ ,
բոլոր դէմքը խաւարեցաւ , ու իրենք
սրտապատառ ցաւերով անտանելի
թշուառութիւններու մէջ ինկան ,
միայն իրենց զաւկրներուն անառակ
վարքին պատճառովը : Եւ սակայն
ուրիշ հազարաւորներ ալ նոյն ճամ-
բան կերթանկոր , նոյն թշուառու-
թիւններուն համը առնելու պատրաս-
տըվելով , ու բոլորովին անզգոյշ են
իրենց պատահելու վտանգէն :

Ղշմարիտ է թէ կան մայրեր , ու
րոնք աղէկ գիտեն ու կըզգան իրենց
պարտաւորութիւնը : Բայց շատեր
ալ կան , նաեւ բարեպաշտ ու առա-
քինի մայրեր , որ գրեթէ կըմոռնան
թէ իրենց զաւկրները մանկութեան
ատենը որչափ որ իրենց կառավարու-
թեանը տակն են նէ , անկից պակաս

պիտի ըլլան երբոր մեծնան նէ : Եւ
 կըմեծցունեն անոնք իրենք իրենց ան-
 հաստատ ըլլալով և անոնց կամքը
 կատարելով : որ շատ չանցած երկաթ
 դաւադանով իրենց ծնողքներուն վրայ
 կըտիրապետեն , ու անոնց սիրտերը
 անհամար ցաւերով կըծակծրկեն :
 Թէ որ դուն հաւատարիմ չես զաւկիդ
 իր մանկութեան ատենը , զաւակդ ալ
 հաւատարիմ չի պիտի ըլլայ քեզի՝ եր-
 բոր մեծնայ : Թէ որ դուն անոր տը-
 ղայական ու առանց իրաւունքի բաղ-
 ձանքները կըկատարես իր մանկու-
 թեան ատենը , երբոր ան մեծնայ
 մարդ ըլլայ , ինքնիրենը պիտի կատա-
 րէ իր անկարգ բաղձանքները : Եւ
 անոնք իր սրտին բոլոր յօժարութիւն-
 ները պիտի լեցունէ . և քու նեղու-
 թիւններդ էվելօք կծու պիտի ըլլան ,
 երբոր մտածես թէ քու անհաւատար-
 մութիւնդ էր՝ որ քու կործանմանդ
 պատճառ եղաւ : Թէ որ կուղես եր-
 ջանիկ մայր մը ըլլալ երջանիկ զա-

ւակի մը , քու խորհուրդդ՝ քու ջանքըդ՝ և քու աղօթքդ ան մեծ պարտաւորութեանը վրայ ըլլայ , որ է քու զաւակդ Մատուծոյ և երկնից համար մեծցունել :

ԳՆՈՒԺՈՒՐ :

Սոյրերուն ունեցած իշխանութեանը
ձևայ :

Նաջին գլուխը կարգացած ատենդ կարելի է թէ շատ անդամաս հարցմունքը միտքդ եկաւ , թէ՛ « Ինտո՞ր կառավարեմ իմ զաւկներըս՝ որ առաքինի ու երջանիկ ըլլան » : Հիմայ աշխատիմ աս հարցմունքին պատասխանը տալու :

Ե . Աղէկ տնա՛լան կառավարութեան մէջ բացարձակապէս հարկաւոր բանը՝ հապանդութիւնն է : Նւանց ասոր բոլոր ուրիշ ջանքերը փուճ ու դատարկ կըլլան : Օգուկիդ հետը՝ կամ անոր համար աղօթէ՛ , Վրիստոնէական կրօնքի ճշմարտութիւններովը անիկա

վարժէ՛ , անիկա ուրախ ընելու՝ ու ի-
րեն սիրտը շահելու համար անխոնջ
աշխատէ՛ : Բայց թէ որ հնազանդու-
թիւն չես սորվեցուներ նէ անոր , քու
տըւած վարժութիւններդ գուր ջան
անօգուտ վաստակ պիտի ըլլան : Հը-
նազանդութիւն ըսելով՝ չեմ կամիր
նշանակել ան թուլ ու տկար հնա-
զանդութիւնը , որ հազարումէկ ան-
գամ սպառնալով հաղիւ թէ յանձնա-
ռու կըլլայ տղադ հրամայածդ ընելու .
հապա յօժար սրտով և ուրախ դէմ-
քով կատարել մը ճնողայ հրաման-
ները : Ո՛չ ալ բաւական է որ քու զա-
ւակդ հնազանդեցունես պատճառներ
առաջ բերելով և խելքը պառկեցու-
նելով : Հապա հարկաւոր է որ քու
իշխանութեանդ հնազանդ ըլլայ ան :
Աս վերջի ըսածիս վրայ օրինակ
մը առաջ բերեմ : Վիցուք թէ քու
փոքրիկ աղջիկդ հիւանդ է . բժիշկին
իրեն համար պատրաստած դեղը կառ-
նես՝ իրեն քովը կերթաս , ու աս հե-

տեւեալ խօսակցութիւնը կը ծագի մէջերնիդ :

“ Ա՛ղջիկս , քեզի քիչ մը դեղ բերի ” :

“ Ես դեղ չեմ խմեր՝ մայր իմ ” :

“ Խամէ , սիրելիս , խամէ , ինչու որ քեզի օգուտ կընէ ” :

“ Չէ , չընէր . ես դեղ չեմ ուզեր՝ մայր իմ ” :

“ Ա՛յո՛ , կընէ զաւակս . բշիժկը ըսաւ թէ կընէ ” :

“ Ա՛ղէկ , բայց համը գէշ է . չեմ ուզեր անիկա ” :

Մայրը կը շարունակէ զանազան կերպերով անոր խելքը պառկեցունել , ու աղջիկը միշտ դէմ կը դնէ և չուզեր դեղը : Արկան բարակ ու ճանճրացուցիչ վիճաբանութենէն ետքը՝ մայրը կը պարտաւորի կամ դեղը թափել , և կամ իր ուժը վրան ժողվելով բռնութեամբ ան լեղի դեղը անոր բերաննիւ ար լեցունել : Այսպէս իր մայրական իշխանութեանը

անիկա հնազանդեցունելուն տեղը՝ ինքը պատճառներ կըցուցնէ, անոր, և աս կերպովս հարկաւ դաւանլը չուղեթ հնազանդիլ :

Քանի մը տարի տառաջ մէկ մայր մը աս կերպովս չի կրնալով իր դաւկին խելքը պառկեցունել դեղը խմելու, ու բաւական համարձակութիւն չունենալով բռնութեամբ տալուան, թափեց դեղը : Արբոր բժիշկը եկաւ՝ ամէցաւ խոստովանիլ թէ ինքը կառավարութեան կողմանէ պակսութիւն ունի . և ան պատճառաւը չըսաւ թէ դեղը չի տրւաւ : Բժիշկը տղին հիւանդութիւնը էփելեած գտնալով՝ ուրիշ դեղ մը գլրեց, կարծելով թէ առջինը տրվէր էր հիւանդին : Բայց տղին միտքը ամենեւին չի պառկելով թէ հարկաւոր է ան դանելու դեղը խմել, մօրը նորէն ըրած բոլոր ջանքերը անօգուտ էր : Ուստի ան անդամին ալ խանդակաթ ու յիմար մայրը նետեց դեղը, և հիւանդին բորբոքը երակնե-

րուն մէջը զօրացաւ : Աորէն բժիշկը
եկաւ՝ ու զարմացաւ որ տըւած դեղը
իր զօրութիւնը չէր կտտարեր , և որ
խղճալի փոքրիկ հիւանդը մահուան
գոռը հասեր էր : Աայրը երբոր լը-
սեց թէ զաւակը պիտի մեռնի , մահ-
ւան ցաւերու մէջ ինկաւ , և իր բ-
րածը խոստովանեցաւ բժիշկին : Բայց
ի՞նչ աստիճան ցաւով ու տառապան-
քով կը կարծես թէ ատ մայրը իր մե-
ռած զաւկին մարմինին վրայ նայե-
ցաւ : Արկարծե՞ս որ բնաւ չի մտմտաց
թէ ինքն էր իր զաւակը մեռցունողը :
Բժիշկները թող ըսեն քեզի , թէ շա՛տ
տղաք կորսւոյն են աս կերպով : Տը-
ղաքը աղէկ ատեննին հնազանդու-
թեան սորված չըլլալով , հիւանդու-
թեան ատենը ևս առաւել չէն կամիր
հնազանդիլ :

Պինտ գլուխ տղան դեղը խմելու
համար յորդորելու ջանքերը՝ շատ ան-
գամ անանկ փոփոխութիւն մը կը ծը-
նանին , որ դեղին ընելու զօրութեա-

ներ բոլորովին հակառակը կրներգործեն . և ասանկ՝ մայրը իր զաւակը հընազանդեցունելու կարող չըլլալուն համար շատ անգամ կըլլայ՝ որ անոր գերեզմանին վրայ լայ :

Իրաւ է որ ծնողքներուն պարտաւորութիւնն է իրենց զաւկներուն խելքը պառկեցունել պատճառներ առաջ բերելով և ըսածներնուն հարկաւորութիւնը ցուցընելով : Աս բանըստ պէտք է ընել՝ որպէս զի անոնք վարժըվին , և բարոյական պարտաւորութիւնները սորվին : Տայց միշտ իշխանութիւն պէտք է բանեցունել՝ որ բաւական ըլլայ խորին հնազանդութիւն պատճառել՝ իրեն ըսված բանին պատճառը թէ իմացեր է տղան և թէ չէ : Ղշմարիտ է որ անհնար է կառավարել մէկ տղայ մը՝ միայն պատճառներ առաջ բերելով : Շատ գիպուածներ կըպատահին , որոնց մէջը տղան կարող չէ տեսնալ իրեն եղած հրամանին իրաւունքով ըլլա-

Լը : Եւ շատ անգամ իր բաղձանքն էր
 րը անանկ դէմ կը կենան իր պարտա-
 ւորութիւնը կատարելու , որ անոր
 խելքը պառկեցունելու համար եղած
 բոլոր ջանքերը անօգուտ են : Աւրեմն
 առաջին ջանալու բանը՝ քու զա-
 ւակդ կատարեալ հնազանդութեան
 տակ առնելն է : Աորմեցիւր անոր թէ
 պարտի հնազանդիւ քեզի : Արբեմն
 պատճառներ իր առջևը դիր , եր-
 բեմն առանց պատճառ ցուցընելու
 հրաման րբէ : Բայց նայէ որ աս բա-
 նըս կատարեալ հասկընայ , թէ պար-
 տաւոր է միշտ բաժնիդ պէս ընել :
 Անութիւն ընել տուր իրեն , որ քու
 կամքիդ ուրախ սրտով ու ժամանակ
 չանցուցած պէտք է հնազանդիւ : Ա-
 հա աս է հնազանդութիւնը , ու ա-
 սիկա բացարձակապէս հարկաւոր է
 աղէկ ընտանեկան կառավարութեան
 մէջ : Աւանց ասոր քու տունդ միշտ
 աղաղակի և խառնակութեան տեսա-
 րան մը պիտի ըլլայ . զաւկընեքուդ

վարքը շնորհելու համար քաջաճ աշխատութիւնդ դրեթէ անտանելի բան մը պիտի ըլլայ, և կարելի է որ քաւ սիրտդ պիտի կոտրի իրենց ապառնի անառակութիւնովը կամ ապերախտութիւնովը :

Բ. Գանք հիմայ ան հարցմունքին, թէ՛ ի՞նչպէս աս հնազանդութեան ունակութիւնը պիտի հաստատուի : Ասիկա այնչափ դժուարին բան մը չէ ինչպէս որ շատերը կը կարծեն : Ասիկա կարօտ չէ խորին իմաստութեան մը և գաղտնի հանճարի մը՝ որ քիչերը միայն կրնան ձեռք բերել : Ա՛րք կը գտնաս ամէնէն աղէկ կանոնաւորեալ բնութանիք մը : Ա՛րդեօք մեծատանց փառաւոր տուններուն մէջը մի : Ա՛րդեօք խիստ իմաստուն մարդոց զաւկընէ՞րը մի լաւ օրինակ կրնան ըլլալ ուրիշներն ալ իրենց նման ըլլալու : Հայտնի է թէ՛ չէ՛ : Ա՛րջակաստիճանի բնակարաններուն ոմանց մէջը կարելի է թէ՛ դեղեցիկ օրինակ

կրգըրտնանք կանոնաւոր և տղէկ կար-
գադրեալ ընտանիքներու : Աւ ասոր
հակառակը , մեծատանց ու երեւելի
գիտնականներուն քնակութեանցը մէջ
շատ անգամ կը տեսնանք անկիրթ և
անզուպելի զաւակաց խումբ մը , որ ու-
րիշ քան չէ՝ բայց բարբարոսական
անկարգութեան տեսարան մը : Ո՛հ
հարստութիւն և ո՛հ խորին իմաստու-
թիւն հարկաւորապէս կը պահանջըլի
տղի մը հնազանդութիւն սորվեցունե-
լու : Հապա աս գործառնութեանս
մէջ մեղի առաջնորդ ըլլալու սկըզ-
բունքները խիստ պարզ ու յայտնի
բաներ են :

Լ.Ռ.Ն.Ին Բուն մը Ռ' հրամայէր՝ որ Ռ.Գ.Գ. չե-
զնէր լէ՛ք սա՛ծ խօսք տէրք է որ խորարմէ :
Տղի մը անհնազանդութիւն սորվեցու-
նելու ուրիշ զօրաւոր ճամբայ մը չի
կայ , քան թէ անանկ հրաման մը ընել՝
որ միտք չունիս անիկա կատարել տա-
լու : Սէկ տղայ մը ասանկ սորվելով՝
իր մայրը բանի տեղ չի գներ , և քիչ

ժամանակին մէջը ան սովորութիւնը անանկ կը դօրանայ , ու տղին՝ մայրը չի սեպելը անանկ կը հաստատի , որ ո՛չ աղաչանայ և ո՛չ սրդողելու ականջ կը կախէ :

« Մարիամ , ատ դրքին ձեռք մի՛ դարձեր » , կըսէ մէկ մայր մը իր փոքրիկ աղջկանը , որ բարձին վրայէն գիրքը քաշելու կը ջանակոր :

Մարիամ մէկ վայրկեանի չափ կը կայնի , ու նորէն կըսկսի գիրքը քաշել :

Շատ չանցած մայրը գլուխը կը վերցունէ , ու կը տեսնայ որ Մարիամ տակաւին գրքին հետ կը խաղակոր :
« Չի լսեցիր որ ըսի թէ ձեռք մի՛ դպցուներ գրքին , ինչո՞ւ չես հնազանդեր » , կըսէ մայրը , ու նորէն իր գործին կը նայի :

Մարիամ մէկ վայրկեանի չափ ձեռքը կը քաշէ , բայց շուտ մը նորէն իր արգելեալ զուարճութեանը կը դառնայ : Քիչ մը ժամանակէն՝ գիրքը

բարձին վրայէն գետինը կէյնայ : Տեղէն կը ցաթկէ մայրը , ու արտորալով բարկութեամբ մը կը զարնէ զաւկին և կըսէ . « Տեսա՞ր մի հիմայ , մէյ մալ հնազանդ պիտի ըլլաս ինձի » : Աղջիկը կըսկըսի լալ , ու մայրը գիրքը գետնէն կը վերցունէ՝ լսելով . « Կըզարմանամ թէ իմ զաւկընէրս ինչո՞ւ աղէկ հնազանդութիւն չեն ընէր ինձի » :

Ասիկա աղէկ ընտանեկան կառավարութիւն մը չէ , բայց սա գիրքը կարդացողներուն բոլորն ալ կընդունի թէ խիստ հասարակօրէն գործածված բան մըն է : Աւրեմն զարմա՞նք է , թէ որ տղայ մը սա կերպովս կառավարվելով անհնդանդ ըլլայ . չէ : Իր մայրը իրօք անհնազանդութեան մէջ կը ձգէ կոր անիկա , և կըսորվեցունէ կոր ականջ չի դնել իր հրամաններուն : Ասկէ անյարմար պատիժը՝ որով երբեմն տղայ մը կը պատժուի գործած յանցանքին համար , իր անհնազան

դուժեանը համար չի տրվիր , հապտ
դիպուածական հեռանքներուն հա
մար : Ա երբ առաջ բերված դիպ
ւածին մէջ՝ թէ որ գիրքը չիյնար ,
ան աղջկանը բրած անհնադանդուծիւ
նը առանց սրտովի զանց պիտի ըլ
լովէր : Վրու տանդ կառավարութեա
նը մէջ անսիրտութիւն կանոն մը ըլլայ ,
թէ քու խօսքդ օրէնքի պէս պէտք է
պահվիլ :

Անգամ մը գեղը ձիով ժուռ գա
լուս անձրեւի մը բռնրվեցայ , ու սրտը
տաւորեցայ որ պարտիզպանի մը տուն
մտնամ պատասպարիմ , մինչև որ անձ
րեւը անցնի : Ա եց հատ անկիրթ ու
անզուսպ տղաք սենեակին մէջը կը
վազվառէին անանկ աղմուկով և ա
ղաղակով , որ հնար չէր խօսիլ հօ
րերնուն հետը՝ որ կրակին դէմը նըս
տեր էր :

Ինչ և իցէ հրքոք ջանացի քանի
մը բան խօսիլ , հայրերնին բարձր

ձայնով մը կանչեց . « Տղա՛ք, ձայներ-
նիդ կտրեցէ՛ք » :

Տղաքը հօրերնուն խօսքին էլիլի
ականջ չի դրին՝ որչափ որ անձրևին
ձայնին : Շատ չանցած նորէն սառ-
տիկ ձայնով մը կանչեց . « Տղա՛ք,
լուռ կեցէ՛ք, չէ՛ նէ ձեզ կըծեծեմ .
աղէ՛ք գիտցէ՛ք որ ձեզ կըծեծեմ » :
Սակայն տղաքը ասանկ սպառնալիք-
ներու սորվածի պէս, կանչվըռտեցին
ու կուվեցան առանց կենալու :

Վերջապէս հայրերնին ըսաւ ին-
ծի . « Կարծեմ թէ գեղին մէջը
ամէնէն գէշ զաւկրները իմիններա-
հն . ամենեւին չեմ կրնար խօսքս մտիկ
ընել տար իրենց » :

Շխտակը կուզէս նէ, տղա՛քը ամէնէն
գէշ հայր մը ունէին գեղին մէջը :
Բուն ինքը շիփշիտակ անհազանդու-
թիւն կըսորվեցունէրկոր անոնց : Ը-
նանկ հրամաններ կընէրկոր անոնց՝ որ
միտքը չէր դրեր թէ ըսած խօսքը
պիտի կատարվի . ու տղաքը գիտէին

անանկ ըլլալը : Բըդարեւ շատ ան-
գամ աս բանս կը պատահի : Ալ մէկ
մայր մը՝ որչափ որ թող կուտայ իր
հրամանը չի կատարուելու , այնչափ
ինքըզինքը զաւկըններուն քով պղտիկ
կըձգէ , և իբօք անհնազանդութեան
հրամաններ կը սորովեցունէ անոնց :

Եւ ի՞նչ դժուարութիւն կայ ու-
րոշեալ հրամանի մը հնազանդեցու-
նելու մէկ տղան : () Բի՛նակի աղագաւ ,
Սարիամին գըքին հետը խաղալուն
վրայ խօսինք : Հեղահոգի և խմաստուն
մայր մը , պարզ ու հաստատուն կեր-
պով մը իր զաւկին կըսէ . « Ա՛ղջիկս ,
ատ գըքին չի պիտի դպչիս » . աղջի-
կը քիչ մը կը տարակուսի , և զօրա-
ւոր փորձութենէն յաղթուելով՝ նո-
րէն կըսկսի արդելեալ գըքին հետը
խաղալ : Սայրը տեսածին պէս տե-
ղէն կելլայ , ու զաւկին ձեռքէն բռն-
նելով մէկալ սենեակը կը տանի : Հոն
վար կընստի , և հանդարտութեամբ
մը կըսէ . « Սարիամ , ես քեզի ըսի

որ դրբին չի դաչիս , և ինծի հնա-
դանդուլթիւն չըրիր . շատ կըցաւիմ ,
ինչու որ հիմայ պարտաւոր եմ քեզ
պատժել” :

Մարիամ կըսկսի լալ , և խոստա-
նալ թէ “Սէյմալ ասանկ չեմ ըներ” :

“Բայց՝ Մարիամ , դուն հնազան-
դուլթիւն չըրիր ինծի , անոր համար
պատժուի՞ս պիտի” :

Մարիամ կըշարունակէ իր լացը .
բայց մայրը ծանրութեամբ և հան-
դարտ կերպով մը կըպատժէ իր աղ-
ջիկը : Աղէկ ծեծ մը կըղարնէ անոր ,
որուն ցաւը միտքէն չելայ : Ետքը
կըսէ . “Մարիամ , շատ տրտմու-
թիւն կուտայ ինծի քեզ պատժել .
բայց ես քեզ կըսիրեմ , և կուզեմ որ
աղէկ աղջիկ ըլլաս” : Ասկից ետքը
գուցէ քանի մը բոպէ ինքըզինքին կը-
ձըգէ անիկա : Վիջ մը մինակու-
թիւնը խորունկ կըտպաւորէ իր ըն-
դունած վարժութիւնը :

Հինգ կամ տասը բոպէէն ետեւ մայ-

ըը կըդառնայ Սարիամը իր գիւղը
կառնէ ու կըսէ : « Օ՛ւաւկա , կըցա-
ւի՞ս որ ինծի անհնազանդութիւն ը-
րիր » :

Գրեթէ ամէն տղայ առանկ դիպ-
ւածի մը մէջ պատասխան կուտայ ,
« Հրամարես » :

« Ասկից ետքը պիտի նայի՞ս որ
մէյմալ անհնազանդութիւն չընես
ինծի » :

« Հրամարես՝ մայր » :

« Ա՛նանկ է նէ՛ Սարիամ , ես պիտի
ներեմ յանցանքդ որչափ որ կրնամ
նէ » . կըսէ մայրը : « Բայց Աստուծ
ալ արդողեցաւ քեզի : Գուն ինչպէս
որ ինծի չի հնազանդեցար , Աստուծոյ
ալ չի հնազանդեցար : Կուգե՞ս որ
Աստուծմէ ներում խնդրեմ քու յան-
ցանքիդ » :

« Հրամարես՝ կուգեմ » , պատաս-
խան կուտայ աղջիկը :

Անատենը մայրը իր աղջկանը
հետ մէկտեղ ծունկի վրայ կուգայ ,

ու պարզ աղօթք մը կըզըռուցէ , որ
 Մտտուած իր աղջկանը մեղքը ներէ ,
 ու նորէն խաղաղութիւնն և ուրախու-
 թիւնն տայ անոր : Եւտքը կառնէ դուրս
 կըքերէ գառնուկ մը դարձած ու հը-
 նազանդած : Իրիկվան աղջիկը քնա-
 նալու որ պիտի երթայ՝ անուշութեամբ
 և սիրով մը նորէն միտքը կըձգէ ը-
 րած անհնազանդութիւնը , և խրատ
 կուտայ որ անգամ մըն ալ Մտտուծմէ
 թողութիւն խնդրէ իր գործած մեղքին
 համար : Մարիամ տղայական պար-
 զութեամբ իր ըրածը Մտտուծոյ առ-
 ջը կըխոստովանի , և կաղաչէ որ
 ներէ իրեն , և պահպանէ զինքը բո-
 լոր գիշերը :

Աւտըվանց երբոր աս աղջիկը ար-
 թըննայ , չի պիտի իր տղայական սէ-
 րը յօժարութիւնը իր մօրը վրայ էվե-
 լոք պինտ հաստատուած ըլլայ , առջի
 օրվան ընդունած վարժութեանը պատ-
 ճառաւ : Երբոր սենեակին մէջը խա-
 ղալ սկըսի՝ հաւանակա՞ն է թէ սոր

ված դասը մոռնայ, և նորէն իր ձեռքը արդէլեալ բանի մը դպցունէ :

Գիտեմ՝ կան մայրեր որ կըսեն թէ այնչափ ժամանակ չունին իրենց զաւկըներուն վարժութեանը ետեւէն ըլլալու : Իսկ ալեւս է զիտնալ՝ որ մէկ բարեկարգ տան մը կառավարութիւնը ո՛րչափ ժամանակի կարօտ է նէ, անբարեկարգ տան մը կառավարութիւնը անոր երեքին չափ ժամանակ կուզէ : Ժամանակը չի կորսնցունելու մէկ հատիկ ճամբան, քու տանդ կառավարութիւնը հաւատարմութեամբ կատարելն է : Ի՞նչպէս կրնաս տանիլ երբոր քու զաւկընէրդ իրենց շարունակ անհնազանդութեամբը խելքդ դլխէդ կըտանին, ու քեզ անհանգիստ կընեն : Արնճա ժամանակդ ծախել, երբոր յամառ զաւկընէրդ իրենց շարութիւնովը ամէն բոլէ ցիրուցա՛ն ընեն քու միտքդ՝ որ հարկաւոր գործի մը մէջ կաշխատացունեսկոր :

Նայէ՛ ան ծնողքին վրայ՝ որ զաւկը
 ները չորս կողմը պատեր են, որոնք
 ստիպած են ուղղածին ընելու : Ախ-
 րաք թէ մայրերնին խիստ զբաղեալ
 է մէկ հանդերձի մը վրայ, որ հարկա-
 ւոր է շուտով կարել լըմընցունել :
 Եւմէն բոսի աչքը պիտի վերցունէ իր
 գործէն, ու նայի թէ ինչ կընենկոր
 տղաքը : Սամուէլը բարձերուն վրայ
 կելլակոր . Լ'ննան ունելիքով կրակը
 կրտարորդնէկոր . Յոհաննէսը հօրը
 ծխաբամորջը ձի է բեր սենեակին մէ-
 ջը կըցաթկուտէկոր : Սօրերնուն ա-
 կանջները տղոցը բրած ձայնէն գրե-
 թէ խուլնալով, կըզարմանայ թէ իր
 զաւկրները ինչո՞ւ ուրիշներուն զաւկը-
 ներէն էվել անառակ են :

« Լ'ննա, ունելիքը վա՛ր դիւր » :
 կրկանէ մայրը : Լ'ննան քիչ մը մէկ
 դի կերթայ կրակին քովէն, ու Յո-
 հաննէսին ետեէն քշելով սենեակին
 չորս դին անիկա կըդարձունէ, ու նո

րէն կը դառնայ իր չարութիւնը գործելու :

«Յոհաննէս , ծխալամորջը տեղը դիր» . կը կանչէ մայրը : Յոհաննէս ամենեւին մտիկ չընէր :

Մայրը տեսնալով որ ի՛նչպէս կարպետը կը մաշեցունէ , ու ծխալամորջը կը ծռէկոր , տեղէն կը ցաթկէ՝ տղան մէյմը կը կոթվէ՝ ծխալամորջը ձեռքէն կառնէ ու իր տեղը կը դնէ , ու տեղը կը նստի թէ չէ իր գործին պարապելու , Յոհաննէս մանածին կանգունին վրայ հեծած իր ճամբորդութիւնը կը սկսի ընել՝ սուրհանդակի պէս վազելով :

Չեմ կամիր աս տեսարանը երկանքարակ ստորագրել . ամէն մարդ գիտէ որ ըսածս չափազանց չէ . ասանկ տեսարաններ շատ անգամ կը պատահին : Հազարաւոր անմահ հոգիներ աս կերպ աղմուկի ապստամբութեան և աղաղակի մէջ կը մեծնան , որ է իրենց ընդունած վարժութիւնը թէ աս աշ-

խարհիս և թէ հանգերձեալ աշխարհին համար : Հիմայ աս մայրը պիտի ըսէ քեզի թէ , « Դամանակ չունիմ զաւելըներս վարժելու » : Բայց բնդ հակառակը՝ թէ որ զաւելըներուն ամէն մէկին վրայ հաւատարմութեամբ իր պարտքը կատարած ըլլար , ինքըզինքը անհամար աշխատութիւններէ և ժամանակ կորսնցունելէ պիտի խալըսէր :

Օրինակի աղագաւ , ըսենք թէ մէկ ուրիշ մայր մը նոյն հարկաւոր գործը ունի իր ձեռքը լըմընցունելու : Եւ մայրը իր զաւելըներուն սորվեցուց յօժար սրտով և կատարեալ հնազանդութիւն մը ընել իր ըսածներուն : Իր տղոցը իրեքին ձեռքը քանի մը հատ փատի կտորներ կուտայ՝ ու կըսէ . « Վացէ՛ք սա անկիւնը նստեցէ՛ք՝ ու խաղացէ՛ք տուն մը շինելով : Բայց ձաներնիդ բարձր չի հանէ՛ք՝ որ գործես ետ չի մնամ , ինչու որ պիտի լըմընցունեմ անիկա » : Սէ-

կալ իրեքը սենեակին միւս անկիւնը
կըդնէ , թուղթերնին ու կապար գը-
րիչնին ձեռքերնին կուտայ ու կըսէ .
“Աստէք խաղացէք , պատկեր գրե-
ցէք” : Տղաքը ասանկ բարեկարգ կա-
ռավարութիւններու մէջ մեծցած ըլ-
լալով , հանդարտ և ուրախ կընստին
իրենց հրամայվածը կրնն զուցէ իրեք
քառորդի չափ : Մայրերնին առանց
խափանելու իր գործը կ’յառաջացու-
նէ . երբեմն աչքը կըվերցունէ և ա-
նուշ խօսք մը կըզըռուցէ զաւկրներուն
սիրտ տալու համար՝ երբեմն անկիւ-
նին մէջը շինած խրճիթին վրայ նս-
յելով , և երբեմն մէկալներուն քա-
շած պատկերներուն . աս կերպով
ցուցընելով իր զաւկրներուն՝ թէ իր
կամքը անոնց հետը մէկ է , և իրենց
վայելչութիւնովը կուրախանակոր :
Տղաքը զոհ են և ուրախ , մայրերնին
ալ հանգիստ :

Չի ձգեր որ նոյն խաղովը երկան
ժամանակ անցունեն , մինչև որ ան-

կից ճանձրանան . հապա դուցէ իրեք
քառորդի չափ խաղալէն ետքը՝ կըսէ .
«Ա, կէք տղա՛ք, հերի՛ք է այդչափ խա-
ղալը . ժողվեցէ՛ք ձեր փատերը՝ ու
պահանոցը դրէք” :

«Ո՛հ, մա՛յր իմ, հրամա՛ն տուր՝ որ
քիչ մըն ալ խաղամ . սեպէ թէ լը-
մընցաւ տունս” կըսէ Սարիամ :

«Շա՛տ աղէկ լըմընցո՛ւր անիկա ,
կըսէ իմաստուն և անուշ մարը . բայց
լըմընցածին պէս ըսէ ինձի” :

Քանի մը բոպէէն մարիամ կըսէ .
«Ըհա՛, մա՛յր իմ, նայէ ի՛նչ մեծ
տուն մը շինեցի” : Սայրը կընայի
և կըգոմէ աղջկանը վարպետութիւ-
նը՝ անոր սիրտ տալու համար, ու ետ-
քը կըսէ որ փատերը ժողվեն իրենց
տեղը դնեն : Ատքը մէկալներուն կը-
սէ որ թուղթերնին ու գրիչնին իրենց
տեղը դնեն, որ հետեւեալ օրը պէտք
եղած ատենը ժամանակ չի կորսըն-
ցունեն անոնք փնտրուելու :

Հիմայ՝ ո՛ր մայրը շատ ժամանակ

ունի . և ո՞ր մայրը երջանիկ ժամանակ մը ունի : Ասկէց'ի զատ՝ ո՞ր մայրը իր զաւկընէրուն ապառնի վարքին և որպիսութեանը մէջ էվել՝ միտթաբութիւն ախտի գտնայ :

Կարելի է ոմանք ըսեն թէ, Ատիկա աղէկ տեսարան մըն է որ ստորագրեցիր, բայց ո՛ւր փնտրուենք գտնանք ատիկա իրօք : Իրա՛ւ է թէ ասանկ տեսարաններ շատ քիչ կը պատահին . բայց ամենեւին հեռու է ճշմարտութենէ թէ որ ըսենք թէ բնաւ չեն պատահիր : Եւ շատ ընտանիքներ կան ասանկ, երջանիկ ծնողքներով և խանդակաթ զաւկընէրով : Աւ աս ընտանիքները միայն հարուստներուն և գիտուններուն տունը չեն : Ասանկ ընտանիք մը ունենալու՝ ո՛չ հարստութիւն և ո՛չ չափազանց գիտութիւն պէտք է : Կառավարութեան կերպը պարզ ու յայտնի է . սկը ելու է կատարեալ հնազանդութիւն մը սորվեցունելով ամէն մէկ հրամանի : Ան առաջին սոր-

վելու նիւթը հաստատելու է թէ մէկ
տղայ մը իր մօրը խօսքը ամենեւին զանց
չի պիտի ընէ : Արդարեւ ամէն խոհեմ
մայր պէտք է ջանայ իր զաւկըներուն
օրինաւոր կերպով եղած բաղձանքը
կատարելու . պէտք է սորվի թէ ի՛նչ
պէս ուրախ ընելու է անոնք . բայց
բնաւ պէտքը չէ թող տալ որ իրենք
իրենց բաղձանքները կատարեն , իր
կամքին դէմ :

Ասիկա բացայայտ ցուցնելու հա-
մար , օրինակ բերենք ան տղաքը՝ որ
փատի կտորներով կըխաղայինկոր :
Մայրը տղոցը կըսէ որ փատերը ժող-
վեն տեղը դնեն : Մարիամ հրաման
կուղէ քիչ մըն ալ խաղալու՝ մինչև
որ շինած տունը լըմընցունէ : Մայրը
ուղեւով որ իր զաւկըները կըցածին
չափ ուրախ ընէ , աս օրինաւոր խըն-
դիրքը կըկատարէ : Տեսա՞ր մի խոհե-
մութեամբ թոյլտուութիւն ընելը :
Բայց դիցուք թէ տղաքը մօրերնուն ա-
կանջ չի դնելով իրենց խաղին նայե-

ցան : Դիցուք թէ խորհեցան որ շինած
տուներնին մօտ է լըմըննալու , միայն
քիչ մը ժամանակ իրենց զուարճու
թիւնը շարունակեն մինչև որ լըմըն
նայ : Ե՛հա՛ ասիկա յայտնի անհնազան
դութեան գործ մըն է : Տղաքը մօրեր
նուն հրամանին հետևելուն տեղը ի
րենց կամքին կը հետևինկոր : Խոհեմ
մայր մը ասանկ մէկ գործ մը զանց չը
նէր՝ կամ առանց սլատիժի չանցուներ :
Կարելի է թէ դիպուածին պարագա
ներուն նայելով կրնայ խորհիլ , որ
յանդիմանութիւն մըն ալ բաւական
կըլլայ : Սակայն ետ չի պիտի մնայ ան
պատահութիւնը ձեռք առնելէն , որ
ինչևիցէ կերպով անոնց մտացը մէջը
հնազանդութեան դաս մը կը տպա
ւորէ :

Արդեօք պիտի ըսվի՞ թէ ասանկ
պզտիկ բաները տեսնալով՝ մէկ մայր
մը իր զաւկին վրայ միշտ յանցանք
պիտի գտնայ : Բայց մէկ տղի մը իր
մօրը հրամաններուն հնազանդ չըլլա

լը պղտիկ բան չէ : Մայրական իշխա-
նութիւնը բանի տեղ չի դնելուն աս
մէկ գործը մէկ ուրիշի մը ճամբայ կը
բանայ : Ընհնազանդութիւնը առջի
անգամին որ իր երեսը կըցուցնէ
պէտք է պատիժով սանձահարել :
Ընտարակոյս կան դիպուածներ ման-
տըրտիկ սխալմունքներու , որոնք խո-
հեմ ծնողքը պիտի դատէ թէ զանց
ընել պէտք է : Մանտրտիկ տղաքը
անխորհուրդ և անզգոյշ կըլան : Եւ-
բեմն կըլայ որ առանց դիտաւորու-
թեան կըսխալեն : Ըսանկ դիպուած-
ներու մէջ դատողութիւն պէտք է ,
որ կարող ըլլաս որոշել՝ թէ ո՞ր բա-
նը զանց ընել պէտք է : Սակայն ա-
ղէկ պարտինք գիտնալ՝ որ բաց ու
յայտնի անհնազանդութիւնը՝ ինչ
դիպուածի մէջ կըլայ թող ըլլայ ,
մանտրտիկ սխալմունքներուն կարգը
դրվելու չէ : Մայն մէկ խնժոր մը ու-
տելը՝ մեր նախահարքը դրախտէն
դուրս աքսորեց : Հանցանքին մե-

ծուծիւնը Աստուածային հրամանին
անհնազանդութիւն ընելնուն վրայ էր :

Արդ՝ ամէն մայր կարողութիւն ու
նի կամաւոր հնազանդութիւն մը ըն-
դունելու , թէ որ կրակըսի սորվեցու-
նել իր զաւկըներուն՝ երբոր պզտիկ
են անոնք : Ան ժամանակը անոնք բո-
լորովին իր ձեռքն են : Բոլոր անոնց
վայելչութիւնները իր կարգադրու-
թիւնովը պիտի ըլլան : Աստուած կա-
տարեալ կարողութիւն տրւաւ անոր ,
որ ինքը ուզածին պէս կառավարէ ու
առաջնորդէ անոնց : Սէրը դրված օ-
րինակներովը ջանացինք ցուցնել՝
թէ կառավարութեան գլխաւոր սկզբ-
բունքը է , Երբոր հրաման իւր իւրն , առանց
էս հասկումնիւմ խառնելու : Աստուած
ամէն մօր աս կարողութիւնը տրւաւ .
ինքը քու ձեռքդ յանձնեց անօգնա-
կան տղեկ մը , որ բոլորովին քեզմէ
կախված է . անանկ որ՝ եթէ չի հնա-
զանդի քեզի , ուրիշ բան չունիս ընելու ,
բայց թէ անոր վայելչութեանը

աղբուրները ցամքեցունել , կամ ա-
 նիկա պատժել մարմինը ցաւցընելով
 այնպէս հաստատուն կերպով և այն-
 չափ անդամ , մինչև որ անհնազան-
 դութիւնը ու պատիժը տղին մտացը
 մէջ անքակտելի կապված մնան : Աս-
 տուած արդէն աս կարողութիւնը ծը-
 նողքներուն տըւաւ , և ասկից էվել
 ինչ կարողութիւն կրնայ ուղել մէկ
 ծնողք մը : Այլ թէ որ մենք ետ կենանք
 և աս կարողութիւնը չի բանեցունենք՝
 ինչ բանի համար որ մեզի տրվել է ,
 յանցա՛քը մերն է . և անկից առաջ
 եկած հետեանքը մեր վրայ և զաւկը-
 ներնուս վրայ պիտի հանգչի : Օչաւա-
 կաց կըթութեան գործը շատ անգամ
 ծնողքին սիրտը կըցաւցընէ . բայց թէ
 որ հիմայ քու պարտաւորութիւնդ
 կատարելու կըդողաս , դուն քեզ կը-
 պատրաստես ան ցաւերուն , որ անհը-
 նազանդ զաւկընէրը իրենցմէ ետքը
 կըձգեն : Ի՞նչ որ չես կրնար միտքդ ու-
 րոշել հարկաւոր եղած ատենը զաւա-

կըդ իր վայելչութենէն զրկել և պատժել անիկա, ուրեմն գիտցիր որ կոտորած սիրտ մը ու տրտմալի ծերութիւն մը պիտի ըլլայ քու վարձքդ : Եւ երբոր քու անառակ որդւոցդ և ապերախտ աղջիկներուդ վրայ նայիս, պիտի յիշես որ ատենօք կրնայիր խափանել անոնց չար յօժարութիւնները : Թէ որ ժամանակաւոր հանգըստութիւնը զաւկըներուդ երջանկութենէն ու քու անձիդ յաւիտենական երջանկութենէն էվել կըսիրես, ալ զանգատ մընէր, որովհետև դուն քու կամօքդ ընտրեցիր աս վիճակը : Եւ երբոր դուն զաւկըներուդ հետը Աստուծոյ ատեանը կայնիս, ու անոնք քեզ ցուցընեն ըսելով, « Բոլոր պարտաւորութիւնդ զանց ընելդ էր՝ որ մեզ երկինքէն վըռընտեց և անվախճան վայելչութեն մատենց », անատենը ինչ պիտի դդաս նէ լեզու չի կրնար պատմել : Ահ, սոսկալի բան է որ մէկ մայր մը իր պարտքը բանի տեղ

չի սեպէ : Հանդերձեալ աշխարհին
յաւիտենական վիճակները քու ձեռ-
քըդ հաւտացվեր են : Ինչ ներգոր-
ծութիւն որ կը տպաւորեսկոր հիմայ ,
անիկա պիտի առաջ երթայ . ո՛չ գե-
րեզմանը և ո՛չ դատաստանը անիկա
պիտի արգիլեն , այլ պիտի առաջ եր-
թայ ան դարերուն մէջը , որոնք վերջ
ու վախճան չունին : Երանի՛ թէ Լո-
տուած քեզ և քու զաւկընդերդ ասանկ
սոսկալի դիպուածէ մը ետ պահէ :

ԳԼՈՒԹՈՒԹՅՈՒՆ :

Գարշէալ հայրտան իշխանութեանը
ձեռք :

— Ենազանդութեան վրայով քանի մը
հարկաւոր դիտելիքներ ալ կան :
Նախ . Պէտք է գիտնալ որ տղայոց
բնաւորութեանը մէջ մեծ տարբերու-
թիւն մը կայ : Ոմանք շատ դիւրազ-

դաժ են , և անուշութիւնով դիւրին
 կըկառավարվին . ուրիշները բնա-
 կանաբար խօսքի չի պառկող և կա-
 մակոր են : Արբեմն տղի մը կիրքը կը-
 բորբոքի , ու միտքը կըհաստատէ այս
 ինչ բանը ընել , և խիստ ծանր աշ-
 խատութիւն մը պէտք է անիկա զըս-
 պելու : Վրեթէ ամէն մօր գլուխէն
 անցած է ասանկ դժուարութիւններ ,
 և գիտէ որ իր զաւկին աղէկի կամ գէ-
 չի դառնալը ան նոյն կէտին վրայ կը-
 կայանայ : Թէ որ տղան անատենը
 յաղթութիւնը ստանայ նէ , գրեթէ
 անհնար կըլլայ մօրը՝ որ իր իշխանու-
 թիւնը նորէն ստանայ : Տղան կըզգայ
 որ ինքը յաղթող է , և մայրը յաղ-
 թըված . և խիստ մեծ դժուարութիւ-
 նով կըբռնադատվի իր կամակորու-
 թիւնը մէկդի ձգել : Բնդ հակառա-
 կը՝ թէ որ մայրը կըյաղթէ , ու տղան
 կըզսպւի , կիմանայ թէ վիճաբանու-
 թիւնը լըմընցած է . և նորէն չի պիտի
 համարձակի հակառակիլ անանկ մէ-

կուն դէմը՝ որ ինքըզինքին մեծ ըլլալը
ցուցուց : Աստաանկ սաստիկ ու եր-
կար վիճաբանութիւններ տեսայ ,
որ անտանելի ցաւ կը պատճառեն մէկ
ճողքի մը սրտին . բայց անդամ մը
ասանկ վիճաբանութիւններու սկըսվի
նէ , ալ մայրը անոնք ձգելու չէ մին-
չև որ տղան զսպրվի : Բմենեին ապա-
հով ճանապարհ մը չէ ան՝ որ ճող-
քը վաղ դայ ու յաղթըված մէկզի
կենայ :

Աստեղս օրինակ մը բերենք աս
կերպը վիճաբանութեան մը վրայ , որ
բանի մը տարի առաջ պատահեցաւ :
Պարոն մը մէկ իրիկուն մը կրակին
քովը նստած՝ իր ընտանիքն ալ իր բո-
լորտիքը , շեգարանը ձեռքն առաւ
ու իր տղոցը մէկը կանչեց որ դայ ու
կարդայ : Տղան՝ որուն անունը Յոհան-
նէս էր , գրեթէ չորս տարեկան էր .
Այբուբենը ծարէ՝ ի ծար կատարեալ
գիտեր , բայց ան միջոցին խեռու-
թիւնը բռնեց՝ ու ամենեին չուզեց որ

իր հօրը բաղձանքը լեցունէ . խիստ
ակամայ կամքով մը հօրը քովը եկաւ՝
ինչպէս որ հրամայված էր իրեն , բայց
երբոր հայրը իր չախուին ծարովը
Մ. յԵՈՒԲԵՆԻՆ առջի գիրը ցուցուց
և ըսաւ , « Սա ի՞նչ գիր է , Յոհան-
նէս » . պատասխան մը չի կրցաւ աուեր
էր տղէն : Յոհաննէս ժանիքը կախած
ու լուռ գրքին վրայ կընայէր :

« Տըղաս , դուն Մ. գիրը կըճանչ-
նաս » . ըսաւ իր հայրը անուշու-
թեամբ :

« Չեմ կրնար ըսել Մ. » . ըսաւ Յո-
հաննէս :

« Պիտի ըսես » ըսաւ հայրը , ծանր
ու հրամայական ձայնով մը . « Սա
ի՞նչ գիր է » :

Յոհաննէս պատասխան չի տրւաւ :
Մհա աս տեղս սկսեց վիճաբանութիւ-
նը : Տղան յամառ ընտելութեան տէր
էր , ու միտքը դրեր էր թէ չի պիտի
կարդայ : Հայրը գիտեր որ տղին կոր-
ծանմանը պատճառ պիտի ըլլար՝ թէ

որ թող տար անոր՝ որ իրեն յաղթէ ։
 Օգայ իմացաւ որ պարտի հարկաւո-
 լապէս իր տղան հնազանդութեան
 տակ առնել ։ Ուստի ձեռքէն բռնեց
 մէկալ սենեակը տարաւ ու պատժեց
 անիկա ։ Ետքը նորէն դարձաւ ու նո-
 րէն ցուցուց գիրը Յոհաննէսին ։
 Բայց Յոհաննէս աս անգամին ալ գի-
 ըին անունը չի զըուցեց ։ Հայրը երկ-
 լորդ անգամ տարաւ տղան միւս սե-
 նեակը, ու առջինէն ծանրըկեկ պատիժ
 մըն ալ տըւաւ անոր ։ Բայց անօգուտ
 էր, պինտ գլուխ տղան գիրին անունը
 չի զըուցեց, ու երբոր իրեն ըսվեցաւ
 թէ Մ. է, պատասխան տըւաւ թէ ։
 « Ես Մ. չեմ կրնար ըսել » ։ Երբորդ
 անգամ հայրը պատժեց տղան՝ այնչափ
 սաստիկ՝ որչափ որ համարձակեցաւ ։
 Բայց տղան թէպէտ և մեծ խռովու-
 թեան մէջ էր ու կըդողար, տակաւին
 իր բոլոր ուժովը դէմ կեցաւ հօրը
 կամքին զիջանելու ։ Հայրը մեծ նե-
 դութեան մէջ էր և շատ զղջաց որ

ասանկ վէճ մը ծագեցաւ իրենց մէջը :
 Երդէն իր տղան անանկ սաստկու
 թեամբ պատժեր էր՝ որ անկից էվէլ
 պատժելու չէր համարձակեր : Աս
 կայն կամակոր տղան իր առջևը կայ
 ներ կըհեկեկար ու կըդողար , բայց
 կերևար որ քարի նման է ու չի պիտի
 հօրը կամքին զիջանի : Դատ անդամ
 ինծի պատմեց ան ծնողքը՝ ան բռակէին
 իր սրտին մէջի զգացած սաստիկ ցա
 ւը : Իր սիրտը արունի մէջ էր որ
 պարտաւորեցաւ պատժել իր որդին :
 Բայց զիտէր որ ան կէտին պիտի ու
 բռնվի՝ թէ ով որու տէր պիտի ըլլայ :
 Եւ տղան այսչափ դէմ կենալէն ետե՝
 հայրը մեծապէս կըվախնար որ չի պի
 տի կրնայ յաղթել տղին : Վայրը
 քովը նստեր էր , ու հարկաւ խիստ
 սաստիկ ցաւի մէջ էր , բայց կատա
 րեալ զիտէր թէ իրենց պարտաւո
 թիւնն է տղան հնազանդեցունել , և
 թէ՛ ասանկ փորձութեան ատենը իր
 մայրական զգացումները պէտք էր մէկ

գիւղներ , և խոհեմութիւնը ձեռք
առնելով իր ընկերոջը բրած բանին
չի խառնըվիլ : Ատորած սրտով մը
հայրը նորէն իր տղին ձեռքը բռնեց
սենեակէն դուրս տանելու և մէյնալ
պատժելու համար : Բայց ի՞նչ ու
րախութիւն դպաց , երբոր տղան պա
տիժէն սարսափելով և ալ ճար չու
նենալով անոր դիմանալու , կանչեց .
« Արսեմ գիրը , հայր իմ , կրտսմ գի
րը » : Հայրը անխմանալի ուրախու
թեամբ գիրքը ձեռքը առաւ ու ցու
ցուց գիրը :

Ա՛ . ըսաւ Յոհաննէս , որոշակի ու
լեցուն ձայնով :

« Սա՛ ի՞նչ գիր է » , հարցուց հայրը
երկրորդ գիրը ցուցնելով :

Բ՛ . ըսաւ Յոհաննէս :

« Մէկա՛լը ինչ է » :

Գ՛ . շարունակեց տղան :

« Սա՛ ինչ է » նորէն ցուցնելով ա
ռաջին գիրը :

Ա՛ . ըսաւ տղան՝ որ ալ հիմայ իր
հօրը յաղթըվեր էր :

« Հիմայ գիրքը մօրդ տար , ու անոր
ալ ըսէ թէ ի՞նչ է ան գիրը” :

Յօհաննէս գիրքը մօրը տարաւ , և
մայրը հարցուց ըսելով .

« Սա ի՞նչ գիր է , տըղաս” :

Ա . ըսաւ Յօհաննէս : Յայտնա-
պէս՝ կատարեալ հնազանդութեան
տակ մտեր էր տղան : Ս՝նացած տը-
ղաքները հոն նստեր էին ու տեսան ճ-
ղած բանը , և իմացան թէ որո՞ւն քով
մնաց յաղթութիւնը : Յօհաննէս ալ
համար մը սորվեցաւ , որ բնաւ միտ-
քէն չելաւ . այսինքն՝ թէ իր հօրը
բազուկին դէմ դնելը իր կարողութե-
նէն վեր է : Սորվեցաւ որ իրեն հետը
հաւասար չեղողին հետը մէյմալ
պատերազմի չելայ : Սորվեցաւ որ
հնազանդութիւնը ամէնէն ապահով
և երջանիկ ճամբայ մըն է իրեն :

Բայց կարելի է որ ոմանք ըսեն թէ ,
անգթութիւն էր ասանկ սաստիկ պա-
տիժ առաւ տղին : Անգթութիւն . ողոր-

մութիւն և սէր է : Իրա՛ւ անգլթութիւն
 պիտի ըլլար , թէ որ հայրը ան կէտին
 հաւատարմութիւն չի պահէր , ու
 սոսկար իր ցաւալի պարտաւորութիւ-
 նը կատարելէն : Ընտղին կիրքերը՝
 որ հայրը անատենը իր անձը այնչափ
 նեղութեան մէջ ձգելով կը ջանարկոր
 զսպել , թէ որ առանց զսպւելու
 մնային , խիստ կարելի է որ իրենց տէ-
 րոջը գլխուն անէծք պիտի ըլլային .
 և տղան ալ իր բարեկամներուն գըլ-
 խուն անէծք մը պիտի ընէին : Ընհը-
 նարին բան չէ , թէ ատ տղին յաւի-
 տենական վիճակը ան նոյն կէտին հօրը
 ըրած յողթութենէն կախւած էր :
 Խիստ հաւանական է թէ ան տղան ե-
 թէ յողթէր անատենը , բոլոր ետքի
 ջանքերը անիկա զսպելու համար՝ ա-
 նողութ պիտի ըլլային , կարելի է թէ
 բոլոր սանձերը պիտի կոտրտէր ,
 կեանքին մէջը թշուառական պիտի
 ըլլար , ու մեռնելէն ետքը յաւիտեան
 պիտի կորսւէր : Ա՛յլ ասիկա անգը-

Թութիւն կը կոչէ . Մտուած պահէ
տղաքը ան ծնողքներուն անօրէն զթու-
թենէն , որ ասանկ բարերարութիւնը
անգթութեան տեղ կը դնեն :

Շատ աղէկ է միշտ՝ թէ որ կարե-
լի է , ասանկ դիպուածներէն զգուշա-
նալ : Շատ տղաք կատարեալ հնա-
զանդութիւն սորված են , առանց ի-
րենց ծնողածը հետ ասանկ վիճաբա-
նութեան մէջ բնաւ մտնալու : Աւ-
ճշմարտասօլէս էվելօք ընտրելի է սո-
վորական վարժութեան անուշ կեր-
պովը կառավարել տղայ մը , քան թէ
ասանկ վնասակար հակառակութեան
մը մէջ լինալ , ուր հարկաւոր է չա-
փազանց խստութիւն բանեցունել
Աստի իմաստութիւնը կը սորվեցունէ
մեզի զգուշանալ՝ որ չըլլայ թէ պատե-
հութիւն տանք տղի մը բոլոր իր զօրու-
թիւնը հաւքելով անհնազանդ գըտ-
նըվելու ջանալ : Աս զօրաւոր ապրա-
տամբութիւնը միայն քանի մը մասնա-
ւոր դիպուածներէն կը պատճառի :

Քիչ մը նախատեսութիւն ընելով
կրնանք կարողանալ աս ապօրոտամբութիւնը
գիշուցանել՝ որ նոր սկըսելու
վրայ է, երբոր ան մասնաւոր դիպ-
ւածներուն մէկը պատահի նէ :

Օրինակի աղագաւ, դիցուք թէ
Յակոբ և Մարիամ իրիկունը իրարու
հետ կըխաղանկոր, ու Յակոբ սրդո-
ղելով իր քրոջը կըզարնէ : Ասիկա ը-
րաւ առանց Մարիամ գինքը բարկա-
ցունելու, և պէտք է որ պատժըվի՝
և իր քրոջմէն ներում խնդրէ : Բայց
մայրը դիտեց որ ան օրը մինչև իրի-
կուն Յակոբ խիստ անհաճոյ բնաւո-
րութիւն մը ունեցաւ. բոլոր օրը ժա-
նիքը կախած էր ու խօսքի չի պառ-
կեցաւ : Արնայի որ հիմայ ալ բար-
կութիւնը բորբոքեցաւ : Ամէն ծնողք
գիտէ որ տղայոց բնաւորութեանը մէջ
ասանկ փոփոխութիւնները հասարակ
բաներ են : Տղայ մը ասօր ամէնուն հա-
ճելի է և քաղցրաբարոյ : Այդը կերե-
ւայ թէ ամէն բան հակառակ կերթա-

կոր . պզտի բաները զինքը կընեղացու-
նեն , և բոլոր բնաւորութիւնը կար-
ծես թէ դառնութեան փոխվեր է :
Սայրը կիմանայ որ հիմայ իր տղին
միտքը աս վիճակին մէջն է : Տան-
ցանք էր ըրածը , և արժան է որ իր
քրոջմէն ներում խնդրէ : Բայց գիտէ
որ անշուշտ անոր մտայը դէմ պիտի
ըլլայ աս բորբոքեալ և անախորժ վի-
ճակին մէջը իրեն հնազանդիլ : Թէ-
պէտ և սուանց պատճառի բարկա-
ցաւ , բայց խիստ դժուարին գործ մը
պիտի ըլլայ իրեն պզտիկ իյնալ՝ և իր
քրոջմէն ներում խնդրել : Թէ որ
մայրը հրաման ընէ իրեն՝ ասանկ ը-
նել , անոր խօսքին դէմ դնելու փոր-
ձութիւնը անանկ զօրաւոր է՝ որ
խիստ հաւանական է թէ չի պիտի հը-
նազանդի : Բնանկ է նէ պէտք է պատ-
ժել անիկա . ու ահա հոս տեղս կըս-
կըսի վիճաբանութիւնը , որ անգամ
մը սկսելէն ետեւ պէտք է մօրը չի ձը-
գել անիկա , մինչեւ որ տղան հնա-

զանդի : Էիմայ աս վիճաբանութենէն
 ի՞նչպէս ետ կենալու է : Յանցանքը
 զանց ընելով , չէ՛ չէ՛ : Մայրը կեւ-
 լայ՝ Յակոբին ձեռքէն կը բռնէ՝ ու կը
 սէ . « Տըղաս , դուն մեծ յանցանք
 գործեցիր . անդգամութիւն ըրիր . և
 պէտք չէ՛ որ մեր քովը կենաս , քեզ
 պառկելու պիտի տանիմ » : Եսանկ
 անիկա իր անկողինին եղած տեղը
 կը տանի , և պառկեցունելու ատենը
 անուշութեամբ բայց տրտմալի ձայ-
 նով մը կըսէ անոր . « Տըղաս , ինչ-
 պէս անհաճոյ էր ըրած բանդ , և Ես
 տուած սրչափ չի հաճիր քու վար-
 քիդ » : Եմէն օրվան սովորութեանը
 պէս տղին ըսել կուտայ աղօթքը ,
 կամթէ քովը ծունկ չոքելով կաղօ-
 թէ որ Եստուած անոր գործած մեղ-
 քին ներէ : Ետքը կը պառկեցունէ ան
 ու կը դառնայ իր տեղը , ձգելով անի-
 կա ինքնիրենը մտածելու և քնանալու :
 Ես կերպովս տղան իր յանցանքին հա-
 մար սխառութիւնցաւ : Իր անկողինին

մէջը պառկած կըլսէ որ իր եղբայրները և քուրերը կըխաղան ու կըխննդանկոր դուրսը . կըհասկընայ թէ որչափ խելացուծիւն և որչափ աղէկ է աղէկ տղայ ըլլալը : Առտըվանց կարթըննայ : Վիշերը դադրեցուց իր քարկուծեան կիրքերը : Արմամտա թէ իր էրեկվան գէշ վարքը ինչպէս ապերջանիկ ըրաւ զինքը . և միտքը կըդնէ որ անկէ ետեւ արթուն կենայ ու ինքըզինքին զգուշանայ : Բոլոր իր ապստամբութեան կիրքերը իջան՝ քունին մեղմացուցիչ զօրութիւնովը : Հիմայ մայրը կրնայ անոր մտացը աղդել իր խօսքերը , առանց վախնալու թէ յամառութեամբ դէմ պիտի դնէ իրեն՝ և վիճաբանութիւն պիտի ծնանի :

Առտըվանց երբոր տղաքը կելլան , Յակոբը ու Սարիամը իրեն կըչանչէ , երկուքին ալ ձեռքէն բռնելով անուշութեամբ մը կըսէ . « Տըղաս , էրեկ իրիկուն դուն մեզ ամէնըս տրտմե-

ցուցիր պզտի քրոջդ զարնելով . կը
յուսամ որ ըրածիդ վրայ կըզգաս
դուն . անանկ չէ՞ մի” : “Այո մայր
իմ” , կըսէ Յակոբ : Հիմայ դիւրին
կերպով մը զղջալու և հնազանդու
թեան բերվեցաւ տղան , բայց բար-
կութեանը բորբոքած ժամանակը չի
պիտի բերվէր , կամ թէ մեծ դժուա-
րութեամբ պիտի բերվէր : Աս կեր-
պովս մայրը խոհեմութեամբ կառա-
վարելով իր բաղձացած բանը ձեռք
կըձգէ , և կատարելապէս ձեռք կը
ձըգէ ան՝ վիճաբանութենէ ալ ազատ
մնալով : Յանցանքը զանց չեղաւ , և
Յակոբ զսպրվեցաւ : Բայց թէ որ
մայրը չի նայէր թէ տղան ինչ վիճա-
կի մէջ է , և հրաման ընէր որ շուտ
մը իր քրոջմէն ներում խնդրէ , խիստ
հաւանական է թէ տղան անանկ վի-
ճակի մը մէջ պիտի ձգէր՝ որ իրօք
ցաւալի էր մօրն ալ տղին ալ : Աւ
զուցէ տըւած վարժութիւնը քիչ օ-
գուտ պիտի ընծայէր տղին մտայր :

Սակայն կը պատահին զիպուածներ ալ , որոնց մէջը հնար չէ աս կերպովս վիճաբանութենէ փախչիլ : Երբոր անանկ զիպուած մը պատահելու ըլլայ , ծնողքին պարտաւորութիւնն է որ քաջութեամբ ու հաստատութեամբ դէմը ելլայ : Թէ որ սխալ զգացումով անատենը կը վախնաս ետ կը քաշվիս , անհաւատարիմ ես ան պատուական աւանդին՝ որ Լստուած քու հոգածութեանդ յանձնեց : Սարգասիրութիւնն է արդեօք՝ թէ որ մէկ մայրը թող տայ իր զաւակը մեռնելու , քան թէ բռնութեամբ լեղի դնողը խմցունէ՝ որ անոր առողջութիւնն ու զօրութիւնն պիտի տայ : Աւ մարգասիրութիւնն է արդեօք թէ որ մէկ մայրը թող տայ ան կիրքերը զօրանալ , որոնք առանց զսպրկելու պատիժ պատուհաս պիտի ըլլան իրենց տերօջը գլխուն , թէ աս աշխարհիս մէջ ու թէ հանդերձեալին : Թէ որ աշխարհի մէջ ճշմարտապէս սարսա-

փեղի անդթուծիւն մը կայ 'նէ' սըխալ-
լական ներողամտութիւն ունեցող ու
անհաւատարիմ ծնողքին անդթու-
ծիւնն է :

Հիմայ ջանայինք ցուցնել թէ վի-
ճաքանութեան ատենը՝ երբոր անկից
ետ կենալ հնար չէ , ծնողաց կողմա-
նէ աղէկ հաստատութիւն մը պէտք է .
բայց պէտք է դիտնալ որ հասարա-
կօրէն կարելի է ան դիպուածներէն
հրաժարիլ : Օրօր օրինակ , թէ որ
տղադ չի հնազանդիր քեզի , կրնաս
միայն անհնազանդութեանը համար
պատժել անիկա , ու հոն վերջացու-
նել դժուարութիւնը : Հարկաւոր չէ
որ միշտ առջի անգամին հրամանդ
կատարել տալու ետեւէ ըլլաս : Բ-
սենք թէ փոքրիկ աղջկանդ հրաման
ըրիր որ գիրքը իր քրոջը տայ , ու ան
չի հնազանդեցաւ : Հիմայ հոս երկու
կերպ ճամբայ կրնաս բռնել քու
կորորնցուցած իշխանութիւնդ ձեռք
ձգելու համար : Արնաս երթալ գիր-

քը առնել ու իր քրոջը տալ , ու
 ետքը յանցանքին չափովը աղէկ պա-
 տիժ մը տալ անհնազանդ աղջկանդ :
 Կամ կրնաս հաստատ մնալ խօսքիդ
 վրայ անիկա հնազանդեցունելու , ու
 մէկ վիճաբանութեան մը մէջ մտնալ
 որ կարելի է թէ երկան ու ցաւալի
 ըլլայ : Բայց երկու ճամբունն որն որ
 բռնես նէ , միշտ հաստատ կեցիր և
 միտքդ դիր որ անիկա գլուխ պիտի
 հանես : Սակայն խելօք ու աղէկ ճամ-
 բան՝ գրեթէ ամէն դիպուածի մէջ
 առաջինն է :

Վերը ըսինք՝ թէ մէկ տղի մը կիր-
 քերուն վրայ կերպ կերպ փոփոխու-
 թիւններ կուգան : Ա՛լ որ տղաք վար-
 ժելու վրայ է , հնար չէ որ աս փո-
 փոխութիւնը չի տեսնայ : Գրեթէ ա-
 մէն մարդ փորձած է որ երբեմն իր
 զգայութիւնը անանկ գէշ վիճակի մը
 մէջ կըլլայ՝ ինչպէս ըսենք թէ հարա-
 ւային հովը փրչած ատենը , որ ամէն
 բան և ամէն խօսք իր սիրտը կընեղա-

ցունեն : Այր կիրքերը շատ անգամ
կելլան կամ կիջնան մարմնաւոր ա-
ռողջութիւնով : Ան մարդը՝ որ միշտ
միօրինակ խաղաղ և ուրախ կիրք մը
ունի , առանց նեղութիւն քաշելու
հազարաւոր հոգերէ՝ և վատառողջ
բնութենէ պատահած այլայլութիւն-
ներէ , իր մարմինին և իր մտացը վը-
րայ մեծ յաղթութիւն մը ստացած է :
Ամանց ջղային կազմութիւնը անանկ
տկար է , որ հարաւային հով մը կամ
խոնաւ օր մը բոլորովին կը վրդովէ
միտքը : Արբոր կը տեսնանք թէ իմաս-
տուն և աղէկ մարդիկ աս տկարու-
թեանը մէջ նեղութիւն կը կրեն , պար-
տինք տղայոց վրայ համբերութիւն
և կարեկցութիւն ունենալ : Ասանկ
ատենները խոհեմ մայրը գիտնալով
որ ան այլայլութիւնը որչափ մարմնա-
ւոր տկարութիւն է նէ՝ այնչափ ալ
մտաւոր է , ձեռքէն եկածը կընէ անի-
կա խաղաղցունելու իջեցունելու հա-
մար : Ամէն ան բաներէն ետ կը կե-

նայ՝ որոնք կիրքը կը բորբոքեն , ու
 կը ջանայ քնացունել ան կիրքերը
 հաճոյական զբօսանքներով կամ հան-
 գիտով : Աս ճամբովս տղան ապեր-
 ջանկութենէ կը խալըսէ , և սիրելի ու
 քաղցր բնաւորութեան մէջ կը զար-
 գացունէ անիկա : Հաւանական է թէ
 շատ տղոց կիրքերը մշտնջենաւորապէս
 աւրելեցան՝ ծնողքնին բոլորովին զանց
 ընելով կիրքին աս այլայլութիւններ-
 րը : Տղի բնաւորութիւնը անանկ կա-
 կող կազմուած բան մըն է , որուն
 առանց զգուշութեան և բրտութեամբ
 ձեռք զարնել չըլլար : Հապա տղին
 յօժարութիւնները ու հեզիկ կիրքերը
 մայրական կտրեկցութիւնովը և սի-
 րովը պարտի կառավարովի : Աւ
 պարտինք ջանալ՝ որ չափաւորենք ա-
 նոր գիպուածական զրգուումը , անոր
 անհաճոյ գրգիւններ պատճառող ա-
 ռարկաներէն ետ դարձունելով միտ-
 քը , ու զուարճալի խորհուրդներու
 հրաւերելով անիկա :

Յայտնի է թէ տղայոց բնական տը-
րամադրութեանը մէջ մեծ տարբե-
րութիւն մը կայ . բայց մէկ բան մը
չի կրնար էմբել յայտնի ըլլալ , բան
թէ ան՝ թէ աղէկ բնաւորութիւն մը
անկարգ կառավարութիւնով կրնայ
գէշ ըլլալ . և թէ՛ մէկ տղայ մը որ
բնականաբար անախորժ կիրքերու
տէր է , խոհական վարժութեամբ
կրնայ քաղցրաբարոյ և սիրելի ըլլալ :
Վարժութեան գլխաւոր մասը բնաւո-
րութեան կրթութիւնն է : Ասկից ա-
ռաջ կուգայ թէ հարկաւոր է սորվիլ
տղին ախորժակները ու կիրքերը , և
աս փոփոխմունքներուն յարմար այլ-
ևայլ կերպ վարժութիւններ գոր-
ծածել : Անտարակոյս զիպուածներ
կըպտտահին՝ որ ատեն ծնողքը դժուա-
րութիւն կըքաշէ որոշելու թէ ի՞նչ է
իր պարտքը : Սակայն ասանկ զիպ-
ւածները յաճախ չեն պատահիր :
Երբոր տղան աս կերպ բոլրբեալ
կիրքի մը մէջ է , յայտնի է որ ամէ-

Նէն աղէկ կանոնը փորձութեան զօրու
 թե՛նէն որչափ հնար է նէ անիկա հե-
 ուու պահելն է : Ալ թէ որ զանց չըլ-
 լըվելու յանցանք մը գործէ , անանկ
 պատիժ մը թող տրվի անոր՝ որ կը
 կարծրվի թէ պիտի կակողցունէ անի-
 կա : Օր օրինակ , անիկա հանգիստ
 կրակին քովը նստեցուր , ու ըսէ իրեն
 թէ կէս ժամ տեղէն չի պիտի ելլայ :
 Տուր իր ձեռքը իր հաւնած գրքին
 մէկը , կամ մէկ խաղալիկ մը , որ զին-
 քը զբօսցունէ : Աս ճամբովս քու տը-
 ւած պատիժդ անոր բարոյական հի-
 ւանդութեանը դեղ ալ կըլլայ :

Ասիկա կարելի է որ ծաղրական
 կերպով պատիժ մը սեպվի , բայց ա-
 նանկ չէ : Տղան կիմանայ անոր ստոյգ
 պատիժ ըլլալը , ու ան կերպը բան
 մըն է որ օգուտ կըգործէ անոր վրայ :
 Բայց երբեմն սխալմունքներ ալ կը
 գործէ՝ որ դիպուածին պարագաներուն
 նայելով անյարմար է նկատել անոնք :
 Հնար է թէ անախորժ կերքով մը կը

խօսի իր քրոջը հետ : Սայրը չի ցու-
ցրնէր թէ ինքը նկատեց ան : Վայց
կրտսնայ որ անմիջապէս հարկաւոր
է ան անախորժ կիրքը ցածցունել ,
և կըջանայ անանկ զուարճացունող
ձև մը հնարել՝ որ քաղցրաբարոյու-
թիւն պիտի պատճառէ անոնց մէջը :
Իր գործը մէկդի կըդնէ՝ ու տղոցը
խաղին կըխառնըվի , և իր անուշ ըն-
կերուծիւնովը ուրախութիւնը ու
քաղցրաբարոյութիւնը նորէն անոնց
կըդառնան : Վուցէ կըսէ . « Տըղաս ,
քիչ մը թուղթ ու կապար գրիչդ ա՛ռ ,
ու նստէ նայէ կրնաս անանկ մէկ կեն-
դանի մը գծել՝ որ տեսածիս պէս ինչ
ըլլալը իմանամ : Սա՛րիամ , դուն ալ
քիչ մը թուղթ ու գրիչ մը ա՛ռ , և
եղծօրդ քովը նստէ մէկ կենդանի մըն
ալ դուն գրէ » : Տղաքը բոլորովին
կուրախանան իրենց նոր խաղովը :
Սէկէն կընստին իրենց գործին պա-
րապելու , ու կամաց մը իրարու ա-
կանջի կըփսփսան որ մայրերնին չիմա-

նայ թէ քնչ կենդանի կը գծենկոր :
 Աս պարզ վարպետութիւնովը ամ-
 բոխեալ կիրքին ան փոքրիկ ամսը որ
 կելլարկոր , բոլորովին կրփարատի :
 Բնդ հակառակը՝ թէ որ մայրը պատ-
 ժէր նէ տղան՝ դիպուածական կիր-
 բով խօսքի մը համար , անոր միտքը
 այնպէս մէկէն՝ ի մէկ և այնպէս հա-
 ճոյական կերպով մը իր բաղձսցեալ
 վիճակին չի պիտի բերվէր : Ասմ թէ
 որ մայրը ան դիպուածը բնաւ չի նը-
 կատէր , տղին բնաւորութեանը վնաս
 պիտի ըլլար , թող տալով որ անոր
 խորթաբարոյ կիրքը գնալով գնալով
 էվելնայ : Աւ խիստ հաւանական է թէ
 կուիւ մըն ալ պիտի ծագէր տղոցը
 մէջը : Սօրը կողմանէ միշտ աչալըը-
 քութիւնը՝ շուտով զինքը կը կարողա-
 ցունէ շատ վտանգներ առաջուց տես-
 նալ և դժուարութիւններ խափանել :
 Երկրորդ . Աբբոր տղան դիտմամբ
 յանցանք չի գործեծ , բնաւ մի՛ պատ-
 ժէր անիկա : Շատ անգամ տղաք ա-

ուանց իրաւունքի կը պատժւիին : Ան
բաները՝ որ իրօք յանցանք են՝ զանց
կըլլըվին , ու դարձեալ՝ պզտի դիպ-
ւածի մը համար երբոր տղան բոլորո-
վին անմեղ է , կը պատժւի : Ասանկ
ընթացքով մը առաջ երթալը ոչ
միայն դիպուածին ու յանցանքին մէ-
ջը որոշելը տղին մտքին մէջէն կա-
րէ , հապա ըստ ինքեան անիրաւու-
թիւնն է : Իսկոր զօրութեան տէրը
մայրն է , և ձեռքն է ըլլալ անգութ
բռնաւոր մը , ու տղան ուղղութիւն մը
չունենալ : Ասկից էվել անգութ
բռնաւորութիւն չըլլար , որ շատ ան-
գամ բարկացող ծնողքները իրենց
զաւկըներուն վրայ կընեն :

Շատ անգամ կը պատահի որ մէկ
մայր մը թէպէտ և չուզէր անարդա-
րութիւն գործել , բայց զանց կընէ
աղէկ մը որոշել յանցանքին ու պա-
տահմունքին մէջը : Տղան սենեակին
մէջը խաղալու ատենը դիպուածով
հանդերձը կը պատուէ , կամ զնտակո-

վը՛ որուն համար հրաման տրվեր էր
 իրեն՝ զետիներ զարնելով խաղալ ,
 պատուհանին ապակին կըկտորէ :
 Սայրը անոր հանդերձը կարելու կամ
 պատուհանին ապակին շինել տալու
 համար նեղանալով , մէկէն ՚ի մէկ կը
 պատժէ խեղճ տղան : Հիմայ կարելի
 է որ մէկ տղայ մը անզգոյշ ըլլայ , և
 ան տատիճանը անզգոյշ ըլլայ , որ
 պատիժի արժանաւոր ըլլայ : Բայց
 անատենը՝ չէ թէ եղած զիպուածին
 համար պէտք է պատժելիլ , հապա
 անզգուշութեանը համար՝ որ յան
 ցանք է :

Աս անարգարութիւնը ընդհանրա
 շէս մեր երևակայածէն շատ էվելօք
 կըգործածվի : Անարգար պատիժին
 ամէնէն աւելի հասարակ պատճառը՝
 մէկ գործին զիպուածական հետե
 անքները ու իրօք նոյն գործին մէջը
 տղին ըրած պատիժի արժանաւոր
 յանցանքը իրար խառնելն է : Սենք
 ամէնա չսփէն էվել հակամիտեալ

Էնք յանցանքը իր հետևանքներովը
 կշռեւ : Ղիցուք թէ տղայ մը՝ որ
 թոյլտուութիւն ունի աթոռներուն
 վրայ ելլալ ու սեղանին վրայէն բա-
 ները առնել , դիպուածով մեծագին
 բան մըն կը հրէ գետինը կը ձգէ :
 Սայրը կելլայ սաստիկ կը պատժէ
 տղան : Հիմայ ուր է աս տղին գործած
 յանցանքը : Ղուն բնաւ չի սորվեցու-
 ցիր անոր թէ պէտք է սեղանին վրայ
 ելլալ : Սատի անհնազանդութիւն չէր
 ըրածը : Ի՞նչ որ միայն գիրք մը իննսր ,
 հաւանական է թէ չի պիտի տեսնը-
 վէր : Բայց մէկ բանին շեկալին տե-
 դը իննսր միայն , յանցանքին բնու-
 թիւնը չի կրնար փոխել : Ի՞նչ որ
 մեծագին ժամացոյց մը ըլլար ինկածը՝
 և այնպէս բոլորովին անպիտան ըլլար
 ան , բայց սոսկապէս դիպուածով ե-
 դած ըլլար նէ , տղան պատիժի ար-
 ժանաւոր չէր : Ղուցէ մէկը կըսէ
 թէ , Հարկուոր չէ ասանկ յայտնի
 բանի մը վրայ վէճ ընել : Բայց յայտ-

նի չէ՞ որ տասնկ անիրաւ գործքեր շատ անգամ կրլան : Աւ դրեթէ ամէն մայր չիյտէ՞ որ ինքը աս մասին բաւական աչալըջութիւն չունի : Ա՛հկ մայր մը իր կիրքերուն վրայ մեծ իշխանութիւն պիտի ունենայ . անանկ հանգարտութեան մը՝ անանկ ծանր բնութեան մը տէր պիտի ըլլայ , որ դիւրութեամբ չի այլայլիր . չէ նէ երբեմն պիտի դրդովի անիրաւութեան գործքեր գործելու եղած չարիքներուն համար՝ որոնց անմեղ պատճառը իրեն զաւկրներն են :

Արդեօք մէկը կըհարցունէ՞ , թէ ի՞նչ պէտք է ընել աս վերը ըսված գիպուածին մէջը : Պատասխանը պարզ է : Տղաք պէտք է սորվին չընել ան բաները՝ որ ստացուածոց վընաս կըբերեն , ու սորվելէն ետքը իրենց արգելեալ եղած բանը թէ որ ընելու ըլլան՝ անատենը յանցաւոր սեպէ անոնք , եթէ վնաս մը ըլլայ և եթէ չէ : Ի՞նչ որ վերը յիշատակված

դիպուածին մէջի տղան ասանկ սորված
 ըլլար , աս ըրած գործը ուղղակի ան-
 հնազանդութիւն պիտի ըլլար : Հա-
 լատարիմ մայր մը գուցէ աս կերպը
 ճամբայ մը պիտի բռնէր : Առանց
 բարկութեան նշան մը ցոյց տալու ,
 հանդարտութեամբ ու ծանր կերպով
 մը իր տղին պիտի ըսէր :

“Տըղաս , շատ անգամ ըսի քեզի թէ
 սեղանին վրայ ելլալու չես : Ա՛նհնա-
 զանդութիւն ըրիր ինձի” :

“Բայց մայր իմ , պիտի ըսէ տղան ,
 ես մէկ վնաս մը ընել չէի ուղեր” :

“Կարծեմ թէ չէ , տըղաս . ես վնաս
 ընելուդ համար քեզ յանցաւոր չեմ
 ընէր , հապա ինձի չի հնազանդելուդ
 համար : Աղած վնասը դիպուածով
 էր , և անոր համար յանցաւոր չես
 դուն . բայց անհնազանդութիւնդ
 կամքով էր և մեծ յանցանք : Արցա-
 ւիմ որ քեզ պիտի պատժեմ , բայց
 պարտք է անանկ ընել . անիկա իմ
 պարտաւորութիւնս է” :

Ետքը տղան կըպատժէ կամ ծեծով , կամ ատեն մը զըկելով անիկա իր սովորական վայլած բաներէն : Սակայն պատիժը անհնազանդութեանը համար է , և ոչ թէ ան զիպուածին համար որ անհնազանդութենէն առաջ եկաւ : Հիմայ տղան հարկաւ կըզգայ որ արդարութեամբ էր իր պատիժը :

Բայց տակաւին հարցմունքը հոս կըմնայ , թէ ի՞նչ պէտք է ընել եթէ բնաւ չէ սորվեր տղան թէ սեղանին վրայ ելլալը՝ կամ իր դնտակովը սենեակին մէջը խաղալը յանցանք է : Եւ զիպուածին մէջը յայտնի է որ մայրը իրաւունք չունի տղին վրայ յանցանք դնելու : Հանցանքը իրն է որ առաջուց ասանկ բաներուն վնասակար ըլլալը չի սորվեցուց անոր : Հիմակվան ընելու բանը միայն տա է՝ որ ան զիպուածը ձեռք առնելով ասանկ զբօսանքներուն վնասակար ըլլալը տղին ցուցնէ , և արդիւն որ անկէ ետեւ մէյմալ չընէ անոնք :

Թէ որ տղան պղտի մանուկ է՝ հարկաւոր է որ մայրը եղած դիպուածը երբեմն յիշէ, որ տըւած դասը դաւկին մտայր մէջ տպաւորի: Թէ աւանկ չընէ՝ կարելի է որ ան դիպուածը շուտով տղին մտքէն ելլայ, և քանի մը օրէն բոլորովին մոռցած ըլլալով՝ իրեն արգիլված բանը նորէն ընէ:

Կաւ տղին տգիտութեանն ալ ներում պէտք է ըլլ ըվիլ: Վուցէ հրամանքդ փոքրիկ աղջիկ մը ունիս տարիակիսու, ու շատ անգամ կտոր մը թուղթ կուտաս անոր ձեռքը՝ որ պատըւտելով ինքըզինքը կըզուարճացունէ: Եսիկա իրեն մէկ մեծ զուարճութիւն մըն է: Մէկ օր մը երկար ժամանակ զործքով զբաղած ըլլալով, վերջը աչքդ կըվերցունես որ տեսնաս թէ աղջիկդ գէտնին վրայ այսչափ հանգարտ պահողը ինչ է: Ի՛նչ կընայիս. ձեռքը թանկագին գիրք մը ունի, որ դրեթէ բոլորովին անպիտան ըրեր է. ու քու առաջին

խորհուրդդ է պատժել անիկա, կամ
 դոնէ ըրած յանցանքին համար սաս-
 տիկ մը չեխել : Բայց իրօք պատիժի
 կամ չեխի արժանաւոր բան մը ըլլա-
 մի : Արդարեւ չէ : Ենտո՞ր կրնայ գիտ-
 նալ թէ մէկ կտոր մը թուղթը պատ-
 ուելը օրինաւոր է՝ ու մէկալը պատու-
 լը յանցանք : Ենիկա իր կեանքին մէ-
 ջը ամէն աւուր խաղացած անմեղ խա-
 ղը կըխաղակոր : Ասանկ դիպուածի
 մը մէջ մի միայն ընելիք բանը է՝
 ջանք ընել աղջկանդ սորվեցունելու,
 թէ գիրքը ղգուշութեամբ ձեռք առ-
 նելու է, ու պատուելու բան չէ : Բայց
 մէկը պիտի հարցունէ՝ թէ առ բանս
 Էնտո՞ր կրնայ սորվիլ աւանց պատժե-
 լու անիկա : Կրնայ սորվիլ քու ձայ-
 նիդ վսեմ եղանակովը ու երեսիդ ծա-
 նըր նայվածքովը, թէ ինքը բան մը
 կընէրկոր՝ որուն համար դուն կընե-
 ղանասկոր : Ա՞յ ճամբովս գիւրին կը-
 սորվի գիրքին ու կտոր մը հին թուղ-
 թին մէջ տեղը եղած տարբերու-
 թիւնը :

Երկու տարեկան փոքրիկ տղայ մը
սովորութիւն ունէր ինքըզինքը զուար-
ճացունելու, կապար գրիչով Թուղթի
վրայ խաղալով: Ա՛հկ օր մը հայրը
սենեակէն ներս մտաւ ու գտաւ որ տը-
ղան մէկ նոր գիրք մը բոլորովին սե-
ցուցեր էր: Վոլորովին չի գիտնա-
լով որ իր ըրածը սխալմունք էր,
հայրը ներս երթալէն ետեւ ալ իր
գործը շարունակեց ընել: Աւրիշ
ծնողք մը ըլլար նէ գուցէ բարկանա-
լով տղին ձեռքէն պիտի քաշէր առ-
նէր գիրքը, ու տղին երեսին ալ աս-
տակ մը իջեցունէր: Եւ որ հոն ներ-
կայ գտնուէցայ, կարծեցի որ աս ծը-
նողքին ալ մտքին մէջի առաջին խոր-
հուրդը աս էր, Թէպէտ ինքը անսո-
վոր հանդարտութիւն մը և ծանր բը-
նութիւն մը ունէր: Վայց սակայն ա-
նանկ բան մը չըրաւ. հապա տղին քո-
վը մօտենալով կատարեալ անուշու-
թեամբ և հաճոյական կերպով մը ը-
սաւ:

“Այ, տըղաս, գիրքը կաւրեսկոր”:

Տղան զարմանալով հօրը երեսնի վեր նայեցաւ:

“Ատիկա գիրք է տըղաս, պէտք չէ որ ատոր վրայ բան գրես: Այն (ըսաւ, թուղթերը դարձունելով) իմ գիրքս պիտի աւրես: Առ քեզ քիչ մը թուղթ, և ասոր վրան գրէ, բայց բնաւ գիրքի մէջ գրելու չես”:

Անկից ետեւ հայրը վնասած գիրքը առաւ ու մէկդի դրաւ, առանց բարկութեան կիրք մը ցուցնելու: Արդ՝ ինչպէս յայտնի է թէ ասանկ դիպուածի մը մէջ աս ճամբան պէտք է բռնել, և սակայն յորչափ քիչ տղաք կան որ առանց պատիժի ազատին ասանկ դիպուածներէն:

Աս օրինակները բաւական են ցուցնելու՝ թէ ինչպէս հարկաւոր է տը գիտութեամբ ու դիպուածով եղած ռիտսլմունքներուն ներել: Աւ նաեւ կը ցուցնեն թէ տղաքը պատիժի տրժանի չեղած յորչափ անգամ կը պատ-

Ժրվին : Արքոր տղայ մը յանցանքով
և առանց յանցանքի կը պատժուի ,
ալ իր միտքը կաշուղ չըլլար ծուռը
ու շիտակը իրարմէ որոշել : Աստի
ընտանեկան կառավարութեան մէջը
հարկաւոր կանոն մըն է՝ որ երբոր
դիտմամբ յանցանք մը չի գործեծ
տղան , բնաւ պէտք չէ պատժել ա-
նիկա :

Երկրորդ . Բնաւ մի խորհիւ թէ բու
տղատ պզտիկ է հնազանդութիւն սոր-
վելու : Օգուկընեւնուս մըտայ ունեցած
սարտաւորութիւններնիս զանց ընել-
նուս համար սանկ ու նանկ պատճառ-
ներ կը հնարենք մենք մեզ արդարա-
յունելու : Արքեմն կըսենք՝ թէ՛ դեռ
պզտիկ են անոնք , և երբեմն թէ՛ հի-
ւանդ են : Կան մայրեր՝ որոնք միշտ
մէկ կերպ մը պատճառ կը գտնան՝ որ
իրենց զուկընելուն թող տան ուղած
ճամբանին երթալու : Բայց մէկ տղայ
մը իր խիստ փոքրիկ հասակին մէջն
ալ կրնայ հնազանդութիւն սորվիլ :

Մինչև անգամ կատուի ձագի մը կամ
 պզտի շունի մը դիւրութեամբ կրնանք
 սորվեցունել իրենց ետեւի երկու ոտ-
 քերնուն վրայ կայնիլ, կրակին վրայի
 մսին չի դպչիլ, սենեակէն դուրս եր-
 թալու հրաման ընենք նէ երթալ, և
 ասոնց նման հազարումէկ դործեր կա-
 տարել պատրաստական հնազանդու-
 թիւն ցուցնելու: Վաղը իացի պա-
 րոն մը մօտ ատեններս խել մը քանա-
 րիա ըսված թռչուններէն ժողվեց
 ստակ վաստրկելու համար: Սորվե-
 ցուց անոնց անանկ կատարելապէս
 հնազանդիլ իր ձայնին, որ սենեակին
 մէկ կողմէն մէկալ կողմը գունդ գունդ
 դօրքերու պէս կը քալեցունէր անոնք,
 և իր հրամանովը զանազան կերպ
 զարմանալի շարժումներէր ընել կու-
 տար անոնց: Ստտի տասներութը ամ-
 սու կամ երկու տարեկան տղի մը ըն-
 դունակութիւնը քանարիայի մը ըն-
 դունակութենէն վար ըլլալը հաւանա-
 կան է մի: Ալ պէ՞տք է պատճառել

ասանկ տղի մը համար , թէ դեռ բաւական իմացողութիւն չունի հնազանդութիւն սորվելու : Խոհեմ մայր մը որ մեծ ընտանեաց տէր էր՝ և շատ զաւկրներ մեծցուցեր էր , որոնց ամէնը հիմայ երեւելի և օգտակար դործքերու մէջ են , բաւ թէ , Սովորութիւն ըրէր էի զաւկրներուս առջի տարիին իրենց հնազանդիլ . բայց տարու մը ըլլալուն ետեւ կրնայ յէի որ անոնք ինծի հնազանդին : Եւ ըսելով՝ յայտի է որ չէր կամէր ըսել թէ տղան տարու մը եղածին պէս ինքը մէկէն՝ ի մէկ և բռնորովին կը փոխէր իր կառավարութիւնը : Եւնոր մանկութեան հասակին առջի ամիսներուն մէջը՝ մայրը իր պարտաւորութիւնը կըսեպէր ձեռքէն եկածը ընել , զաւկին հանգստութեանը և երջանկութեանը համար : Արջանար անոր պակսութիւնները լեցունելու . կը հնազանդէր տղին՝ անոր բաղձանքները կատարելու : Բայց երբոր տա-

րու մը կըլլար տղան , կըմտածէր թէ
 ալ ըստ բաւականին մեծցած է ան՝
 բարեկարգ ընտանեաց մը օգտակար
 կարգադրութիւններուն տակը բերե-
 լու : Վիտեմ որ շատ ծնողքներ պիտի
 ըսեն՝ թէ ասիկա խիստ կանուխ է տը-
 դին կառավարութիւնը սկսելու , և
 շատերն ալ դուցէ պիտի ըսեն թէ ուշ
 է , և թէ ասկէ կանուխ պէտք է ըս-
 կըսիլ : Բայց մէկ խօսքով ճշմարիտ
 կանոնը աս է . մօբը իշխանութիւնը
 պարտի անմիջապէս զաւկին վրայ
 հաստատուիլ , երբոր անիկա կըսկըսի
 հասկընալ հրամանը ու արգելքը
 շարժմունքով կամ նայվածքով յայտ-
 նըված : Բնիկա շատ ծնողքներուն
 կարծած ատենէն խիստ կանուխ կըս-
 կըսվի : Բն մայրը՝ որ կըտարակուսի
 ասոր վրայ , թող փորձէ ու նայի թէ
 ինչպէս զիւրութեամբ կրնայ սորվե-
 ցունել իր զաւկին՝ կրակին քովի կայ-
 ծառին ձեռք չի զարնելու , և կամ
 գիրկը նստած ատենը սեղանին վրայ

դրդալի կամ դանակի չի դպչելու :
 Տղայ մը ասանկ բաներու մէջ հնա-
 զանդութիւն կրնայ սորվիլ ան ատե-
 նը , ինչպէս նաեւ ո՛ր և իցէ ատեն իր
 ապառնի տարիներուն մէջը : Աւել
 մայր մը ո՛րչափ նեղութենէ կաղատէ
 ինքըզինքը , ասանկ կանուխ հնազան-
 դութիւն սորվեցունելով իր զաւկին :
 Արջափ ցաւերէ ու տրտմութենէ կա-
 զատէ իր զաւակը , ուրախ սրտով
 հնազանդութիւն մը ունակութիւնը
 ներ- տալով անոր՝ իր մատղաշ տարի-
 ներուն մէջ :

Չորրորդ . Օգուշ կեցիր որ չափէն
 էվել խստութիւն չի բանեցունեա :
 Առաւովարութեանդ մէջ կանոնաւոր
 և միօրինակ ճամբայ մը բռնելով , հա-
 ղիւ թէ խստութիւն հարկաւոր կըլլայ :
 Ի՞նչ որ պատիժը միշտ հանդարտ
 կերպով ըլլայ , պատիժի դիպուածներ
 խիստ քիչ կը պատահին : Մայրը իր
 զաւկին հետը միշտ սիրով և անուշու-
 թեամբ թող վարվի : Անոնց մանտրը-

տիկ խաղերուն մէջը իրենց կարեկից
 Թող ըլլայ : Իր անդադար ջանքովը
 անոնք ուրախ զուարթ պահելու հա-
 մար՝ անոնց հաւատարմութիւնը իր
 վրայ Թող շահի : Եւրբոր անոնք յան-
 ցանք դործեն Թող իր կիրքը չամբո-
 խէ , հապա տրտմի և տրտմութեամբ
 Թող պատժէ անոնք և ո՛չ Թէ բար-
 կութեամբ : Ա խաբ օգտակար և
 հարկաւոր սկզբունք մըն է ընտանե-
 կան կառավարութեան մէջ : Ինչու որ
 Բնատուած ալ իր մեծ ընտանեացը
 կառավարութեան մէջը կը դործածէ
 ան : Բայց տղին տրամադրութեանը
 կործանում է միայն ապ կերպովս անի-
 կա զսպելը : Ի՛նչպէս ապերջանիկ
 պիտի ըլլայ ան ընտանիքը , ուր որ ծը-
 նողքը երեսը աւրըշտրկած ժանիքով
 կընստի միշտ , և ուր որ ամէն ատեն
 հրամանով և խստութեամբ ճայն
 կելլայ : Բնանկ ծնողքներ կը տեսնա՞ք
 մենք : Օ՛ւաւ կընէրնին կը վախնան ի-
 րենցմէ : Բ՛մէն ատեն անոնց առջևը

սանձի տակ են անոնք . ու տունը խա-
ղաղութեան և ուրախութեան երջա-
նիկ բնակարան մը ըլլալուն տեղը ,
անտանելի բանտ մը կըլլայ իրենց :
Բայց ուր որ մայրը խնդում երեսով
իր զաւկըները կըբարեւէ , և անոնց
ըրաժ ջանքը զինքը հաճեցունելու՝
խանդակ ո՞ր սիրով կըվարձատրէ ,
և իր հրամանները անուշութեամբ ու
սիրով անոնց կընէ , անիկա մարդկա-
յին սրտին ան թելերուն կըզարնէ՝ ու
րոնք անուշիկ ներդաշնակութեամբ ի-
րենց ձայնը կուտան : Ա՛նք բնութեա-
նը ամէնէն ազնիւ և ամէնէն սիրելի
սկզբունքները՝ ի զորժ կըկանչէ : Աւ-
այսպէս իր զաւկըները կըպարտաւո-
րէ , որ իրենց քաջած պատիժը ազդու
և օգտակար կերպով մը զգան : Տը-
ղաքը գիտեն թէ մայրերնին չի
սիրեր զիրենք պատժել : Ա՛մէն մէկ
դիպուածի մէջ՝ ուր որ կարելի է ,
սասանկ անուշութեամբ կառավարելու
է տղաքը : Բայց երբոր անուշութիւն

նր օգուտ չընէր և անհնազանդութիւն
կըհետեւի , մէկ վայրկեան մը թող չի
տարակուսի մայրը իր զօրութիւնը
ձեռք առնել և սլաութել տղան այն-
չափ խստութեամբ որչափ որ հարկա-
ւոր է : Վրանի մը ատանկ դիպուածնե-
րը գրեթէ ո՛ր և իցէ տղի կըսորվեցու-
նեն թէ ս՛րչափ աւելի աղէկ է հնա-
զանդ գտնըվիլ , քան թէ անհնազանդ
ըլլալ :

Կառավարութեան մէջ ատանկ մի-
օրինակ և հաստատուն ըլլալով , ու
ամէն մէկ զաւկին կառավարութիւնը
անոր մանկութենէն սկսելով , հասա-
րակօրէն հնար է ետ կենալ խստու-
թիւն գործածելէն : Աւ բնաւ չի վայ-
լէր մօր մը որ զաւկըներուն հետը հա-
ղորդակցութիւն ընելու ատենը խիստ
և անզգայ ըլլայ : Խիստ զօրաւոր կա-
ռավարութիւնը գրեթէ բոլորովին սի-
րով կատարել հնար է , միայն թէ
աղէկ հասկըցվի որ անհնազանդու-
թիւնը անտառիժ անցունել չըլլար :

Շատ կըցաւիմ ես ան ապերջանիկ
 տղոցը վրայ՝ որոնք չեն համարձակիր
 իրենց ծնողացը քով դալ սիրով և
 որդիական համարձակութեամբ . ու
 րոնք միշտ վախի մէջ են անոնց խո-
 ժուած երեսին ու պինտ խօսքերուն
 պատճառովը . և որոնք հետևապէս
 կը բաղձան տնէն հեռու ըլլալ՝ որ բիչ
 մը ինքըզինքնին վայեն : Ամէն կերպ
 հնարքները պէտք է 'ի դործ դնել՝
 տունը անոնց բաղձալի տեղ մը ընե-
 լու , անոր բոլորտիքը հաճոյական ըն-
 կերութիւններ հաւքելու , և այսպէս
 քու զաւկիդ մտացը մէջ յօժարու-
 թիւն մը ձգելու՝ խաղաղ և զուտ վա-
 յելչութեանց համար : Այս յօժա-
 րութիւնը մեծ զօրութեամբ կամուր-
 ցունէ անոր միտքը մոլութեանց դէմ
 դնելու : Աւ երբոր իր ծնողացը երդի-
 քին տակէն դուրս ելլայ , միշտ պիտի
 դառնայ նայի անոր վայելչութիւն
 ներուն վրայ՝ սիրապատար յիշատա-
 կութեամբ , և անիկա այնչափ երջան-

կութեան բնակարան ընողներուն վրայ՝
երախտագիտութեամբ : Ատքի տա-
րիներուն մէջն ալ երբոր քու զաւկը-
ներդ ընտանեաց տէր ըլլան , քու տը-
պաւորած սկզբունքներդ իրենց զաւ-
կրներուն վրայ պիտի անցունեն : Ալ
այսպէս քու տըւած վարժութիւննե-
րուդ զօրութիւնը կրնայ տարածիլ
հազարներուն վրայ՝ որոնք դեռ չեն
ծնած :

Ա՛րչափ քիչ կըմտմտանք մեր տա-
լու հաշիւին վրայ ան ընդարձակ զօ-
րութեանը համար՝ որ մենք կըգործա-
ծենք ուրիշները աղէկ կամ գէշ ընե-
լու : Մեր վարքէն առաջ եկած ար-
դիւնքը բոլոր յաւիտենական դարե-
րուն մէջը պիտի զգացվի : Մենք մեր
յաւիտենական բնակութիւնը երթա-
լէն շատ ժամանակ ետքը , խօսքերնիս
և գործքերնիս մեր թուներուն և ա-
նոնցմէ ծնածներուն բնաւորութիւնը
կազմելուն • ժանդակ պիտի ըլլան :
Բնատենը չենք կրնար խափանել ան

պատճառները՝ որոնք մեր վարքերէն
առաջ եկան, ու պիտի յառաջանան՝
անմահ էակները կամ դէպի առա-
քինութեան ու երկինքը բարձրացու-
նելով, և կամ անարգ կիրքերու և
մեղաց ու դժոխային տանջանքի մէջ
առաջ վարելով :

Պ. 1. ՈՒՍ. Պ. :

1) Այբ՝ ըստ հոգւոյն իմոյս : Կոթարտութիւնը :

Սինչեւ հիմայ եղած ծանօթութիւն-
ները անանկ յայտնի են, որ մարդ
կը պարտաւորի հարցունել թէ ընտա-
նեկան կառավարութիւնը ընդհանրա-
պէս ինչո՞ւ ասանկ անկատար է : Ին-
չո՞ւ այսչափ քիչերուն կը յաջողի ի-
րենց զաւկներէն ուրախ սրտով հը-
նարանդութիւն մը ընդունել : Ասոր
ասանկ ըլլալը շատ պատճառներ ունի :
Ինչ : Պէտք ուր տրի՞նք ինչ թնոգաց ինչ

Ինչ ինչը պէնսնին խառնալարէլը- խառնալարէլ-ն
 շո-նէնալնին է : Ա՛րչափ քիչ անձինք
 կան որ հանդարտութեամբ և ծանրու-
 թեամբ իրենց կիրքերը կառավարեն :
 Ա՛րչափ քիչերը կան՝ որոնք իրենց
 բանեցունելու զգուշութիւնը գոնէ եր-
 բեմն մէկդի կըձգեն , ու սաստիկ ամ-
 բոխեալ կիրք մը ցուցնելով կը-
 բարկանան : Աւ ի՛նչպէս մէկ մայր մը
 կրնայ յուսալ իր զաւակը կառավա-
 րելու , երբոր ինքըզինքը չի կրնար
 կառավարել : Ինտանսկան կառավա-
 րութիւնը խիստ ազդու կերպով մը
 ճնողքէն պէտք է սկըսել : Ինչիկա
 մօրը սրտին մէջը ռարտի սկսել :
 Այրը պարտի սորվիլ ինքըզինքը
 կառավարել , իր կիրքերը զսպել :
 Իր որդոցը հեզութեան ու հանդար-
 տութեան օրինակ մը պէտք է որ ըլ-
 լայ , չէ՛ նէ արդարապէս պէտք է
 յուսալ թէ բոլոր իր ջանքերը անոնց
 կիրքերը սանձահարելու անզօր և ան-
 պիտան են : Օ՛ր օրինակ , տղան կը-

բարկանայ ու քրոջը կը զտրնէ , մայրն
 ալ կը բարկանայ ու տղան կեծեծէ :
 Հիմայ մայր ու տղայ երկուքն ալ նոյն
 յանցանքովը յանցաւոր են : Արկուքն
 ալ բարկացան , և երկուքն ալ բար-
 կութեամբ մէկ ուրիշը ծեծեցին :
 Աստի ի՞նչ զօրութիւն ունի աս մե-
 ղանչափան պատիժը : Ատրելի է թէ
 տղան վախնայ մէյմալ իր քրոջը
 զարնելու . բայց ատիկա կը սորվեցու-
 նէ՞ ան տղին թէ յանցանք գործեց , և
 թէ մեծ չարութիւն է բարկանալը :
 Արնայի որ իր մայրը բարկացած է , և
 կըխորհի որ ինքն ալ կրնայ բարկա-
 նալ : Արնայի թէ երբոր մայրը բար-
 կացած է կը զտրնէ , ու ասանկ կը սոր-
 վի թէ ինքն ալ իրաւունք ունի նոյն
 ճամբան բռնելու երբոր բարկացած
 ըլլայ : Աս կերպ պատիժին զօրութիւ-
 նը է՝ բոցը է վեղօք հրահրել , և կիր-
 քին հնայեալ սովորութիւնը զօրա-
 ցունել : Ասանկ ճամբուն մէջը ոչ
 բարոյական վարժութիւն կայ , և ոչ

օգտակար ուսմունք : Այլ սակայն մէկ մայր մը որ ինքըզինքին վրայ յաղթութիւն չէ ստացեր , որ իր կիրքերուն բռնութիւնը չի կրնար սանձահարել , շատ անգամ առ կերպովս պիտի պատժէ իր զուակը : Արբոր ասանկ մայր մը տեսնանք ախտաւոր ու բորբոքած զաւկըներով , հարկաւոր չէ երկրորդ հարցմունք մը ընել թէ ինչու տղաքը հեղահոգի ու հնազանդ չեն : Ախր քանի ասանկ մայրեր կան ասօր :

Ինքըզինքը զսպելը՝ ամէն ատեն և ամէն բանի մէջ , ամէնէն հարկաւոր ու ամէնէն դժուարին բաներուն մէկն է ձեռք ձգելու : Շատ ծնողքներ իրենց մանկութեան ատենէն զսպելիլ սորված չեն , ու կը գտնան որ մեծ աշխատութեան կարօտ է շիջուցանել ան կիրքերը որոնք երբեմն գրեթէ ակամայ կամքով կը բորբոքին իրենց ներսիզին : Բայց միշտ միտքերնիս պահենք որ ասիկա պէտք է ըլլալ , չէ նէ մեր զաւկըներուն հաւատարիմ

չինք ըլլար : Սենք մեր կիրքերը ու
 մեր գործքերը անաչառ վարժութեան
 մը տակ պիտի առնենք . չէ նէ անօ-
 գուտ է յուսալ անոնց կիրքերը նը-
 ւաճելու և վարքերնին բարեկարգե-
 լու՝ որոնք որ մեր վրայ կընային օրի-
 նակի ու վարժութեան համար : Եւ ատ
 զիպուածներ կըպատահին որ մօրը
 համբերութիւնը գրեթէ պիտի հատ-
 ցունեն : Ի՞նչ որ Մատուած չօրհնեց
 անիկա յայտնապէս խաղաղ ոգի մը
 տալով իրեն , կամ թէ որ մանկութե-
 նէն ինքըզինքը կառավարելու սովո-
 րութիւն չստացաւ , պիտի գտնայ որ
 շատ գործ ունի բուն իր սրտին վրայ
 կատարելու : Անիկա սրտի մտօք կը-
 կամինք ստիպել , որովհետեւ խիստ
 հարկաւոր բան մըն է : Բարկութիւնը
 ժամանակաւոր յիմարութիւն է : Այլ
 ինչ բան կընայ աւելի ցաւազին ըլ-
 լալ , քան թէ տեսնալ մէկ մայր մը
 որ բարկութեամբ խենթ դարձած իր
 զաւկէն վրէժ կըպահանջէ : Սայրը

Թող տրտմի և իր տրտմութիւնը Թող
 ցուցնէ երբոր իր զաւակը յանցանք
 կը գործէ : Հարկաւոր եղած վարժու-
 թիւնը՝ ան պատահած դիպուածին
 նայելով , հանդարտութեամբ և մըտ-
 մըտալով Թող ընէ : Բայց բոլրե-
 քեալ կիրք մը Թող չի ցուցնէ , և
 լսարկութեան խօսք մը բերնէն Թող
 չի հանէ : Թէ որ միտքը այսպէս
 պարզ ու հանդարտ պահվի նէ , իր
 զաւակը ոչ միայն հրամանով , հապա-
 նան օրինակով պիտի վարժէ . դիւ-
 րութեամբ պիտի գիտնայ ու խոհե-
 մութեամբ պիտի կատարէ իր պարտա-
 ւորութիւնը : Աւ անատենը իր վար-
 քին գերազանցութիւնը իր զաւակնե-
 ըը կը պարտաւորէ պատուել զինքը
 ու դմայլիլ իր վրան : Աւ մինչև որ
 տո չըլլայ , անհնար է մօր մը վար-
 ժութեան կանոնները դործածել , Թէ
 և պարզ ու յայտնի կանոններ են ա-
 նոնք :

Ի . Ս'էլ " - Են Տեժ արգելւել ' Խայրե իր Խառն

վարդ-նշանը մը Հասարակ-նշան շնորհակա-
 ւ : Սայրը միշտ ցաւ կը դգայ իր զա-
 ւակը օրինաւոր վայելչութիւններէն
 զրկել , կամ անոնք պատժել : Աս-
 կից է որ պարզմտութեամբ պատ-
 ճառներ կը ձեւացունենք մենք մեզ մեր
 պարտքերէն խալըսելու : Ճաւակդ
 յանցանք կը գործէ՝ ու դուն գիտես որ
 պատիժի արժանի է : Բայց անիկա
 պատժելու պարտաւորութենէդ կը դո-
 զաս : Արդ՝ ինչ օգուտ է վարժութեան
 կանոններուն տեղեակ ըլլալ , թէ
 որ միտքերնիս չենք կրնար հաստա-
 տել ան կանոնները 'ի գործ դնելու :
 Անօգուտ է վարժութեան վրայով զա-
 նազան գիրքեր կարդալ , թէ որ չենք
 կամիր հարկաւորած ատենը մեր զաւ-
 կրները պատժել հանդարտ և հաս-
 տատ մտօք : Աս տկար ներողութիւնն
 է , մեր վշտալի պարտաւորութիւնը
 կատարելուն աս անօրէն հերքումն է ,
 որ հազարաւոր տուններ կործանեց :
 Սինչև անգամ մայրը իր զաւկրնէ

բուն առջևը կը հակառակի հօրը իր
անառակ ողան պատժելուն համար :
Ընդու թ և անկարեկից կը կոչէ ան , ու
ունանկ իր անօրէն կարեկցութեամբը
ու սիրովը կամակորութեան մէջ կը
հաստատէ իր զաւակը :

Ինչ կրնայ յուսացվիլ ասանկ
ճամբայ մը բռնելէն : Ըսանկ մայրը
ամէնէն անդու թ և անողորմ թշնամի
մըն է իր զաւակին : Ըսանկ վարժու
թեան մը տակ մեծնալով ան՝ հաւա
նական է թէ ասպերջանիկ պիտի մեծ
նայ , ոչ միայն իր ծնած օրը անիծե
լու , հասլա նսե առաւել զառնադոյն
անէծքներ իր մօրը գլխուն դիզելու՝
որ դինքը ծնաւ : Բու զաւակդ կործա
նելու ասկից էվել բան մը չես կրնար
ընել , բան մը չես կրնար ընել որ
էվելօք ազդու կերպով մը անոր սօր
վեցունէ քեզ ատել ու անարգել .
բան մը չես կրնար ընել որ աւելի ըս
տուգութեամբ ցաւերու և անար
գութեան մէջ քեզ գերեզմանը իջե

ցունէ , քան թէ այսպէս ձգել՝ որ մայրական տկար սէրը քեզ գրգռէ զանց ընել քու վշտալի՝ բայց հարկաւոր գործերդ զաւկիդ վարժութեանը համար :

Կըհարցունեմ ան մօրը՝ որ աս գիրքը կըկարդա կամ կըլսէ՝ թէ շատ անգամ իր խղճմտանքին ու սիրոյն մէջը հակառակութիւն մը ըլլալ չզգաց մի իր ներսիդին : Խղճմտանքդ քեզ ստիպեց զաւակդ պատժելու : Մայրական սէրդ քեզ ստիպեց անոր անհնազանդութիւնը զանց ընելու : Մայրական սէրը յաղթող գտնըվեցաւ , և զաւակըդ պատիժէն ազատ մնալով մեղքի մէջ զօրացաւ : Այլէկ գիտցիր որ ասանկով քու յառաջադիմութեանդ մեծ արդելքը քու սրտիդ մէջը պահված է . և մինչև աս արդելքը չի յաղթըվի , ամէն ուրիշ բաները անօգուտ են : Ամենեին դժուարին չէ աս հատորը անանկ դիպուածներով լեցունել , որ աս բանիս և տակից ա-

առաջ եկած ահաւոր հետեանքներուն
օրինակ ըլլան :

Քանի մը տարի առաջ մէկ կին մը
քանի մը փոքրիկ տղոցմով որբեւարի
մնաց : Այս կներ իր զաւկերները կըսի-
րէր խիստ մեծ սիրով : Իր սուգը էր-
կանը մահուանը վրայով՝ իրեն սէրը և
յօժարութիւնները էվելօք զաւկերնե-
րուն վրայ հաստատեց . անոնք էին իր
մէկ հատիկ յոյսը : Ազաւոր ու տրտ-
մած ըլլալով չէր կրնար պատժել ,
կամ մէկ վայելչութենէ մը զրկել ա-
նոնք : Ապերջանիկ և մոլորեալ կին :
Նչպէս կրցաւ յուսալ աս բռնած
համբէն առաջ գալու գէշ հետեանք-
ներէն փախչիլ : Ան խաբեբայ յու-
սովը կըմխիթարէր՝ թէ իր թոյլ-
տուութիւններովը զաւկերները զինքը
էվել պիտի սիրեն : Այս հիմայ իր տը-
ղոցը մէկը տասնըեօթը տարեկան
յանդուգն խռովարար ու կամակոր
տղայ մըն է , և իր սգաւոր մայրը գը-
րեթէ բոլորովին սրտաբեկ եղած է աս

անհամեմատ տրամուծիւնովը : Աւ-
 նայած տղաքն ալ նոյն ճամբովը ա-
 ռաջ կուգանկոր : Այլը կը տեսնայ
 ան թշուառութիւնը՝ ու տեսնալով կը
 դողայ անկից , ուրկից փախչելու ճար
 մը չի կայ : Ավելօք երջանիկ պիտի
 սեպվեր ան՝ թէ որ անգաւակ ըլլար ,
 ինչպէս որ որբեւարի է : Օգաւկըները
 բռնաւոր են իր վրան . ինքը անոնց
 գերին է : Անհար է հիմայ իր քայ-
 լերը փոխել ետ դառնալ՝ կամ իրեն
 ու իր գաւկըներուն ըրած վնասին
 դարման մը գտնալ : Հազիւ թէ մէկ
 ուրիշ վիճակ մը կայ՝ որ ասկից էվել
 ճշմարտապէս ողորմելու արժանի ըլ-
 լայ : Ալ ինչ է աս ահագին տրամու-
 թեանը պատճառը : Պարզապէս մօրը
 դժկամակութիւնն է իր պարտքը կա-
 տարելու : Իր որբ գաւկըներուն վրայ
 որբեւարի մօր մը խանդակաթ զգա-
 ցութենէրովը նայեցաւ , ու չէր կրնար
 հարկաւոր եղած սանձերը անոնց վրայ
 դնել՝ ու իր հրամաններուն անոնք հը-

Նազանդեցունեւ : Շատ աղէկ գիտէր
 Թէ իր տղաքը անհնազանդ ըլլային
 նէ՛ պատժըվելու արժանի էին . և Թէ՛
 իր պարտքն էր անոնց վրայ իր իշխա-
 նութիւնը բանեցունել : Իր տգիտու-
 Թիւնը չէր որ աս երջանկութեանը
 սոսկալի կործանումը պատճառեց ,
 հապա հաստատուն կամք չունենալն
 էր . ան խանդակաթ ու յիմարական
 և անողորմ մեղմութիւնն էր որ զինքը
 յորդորեց իր մայրական սիրոյն
 զգացումներուն հակամիտիլ , քան
 Թէ իր զաւկըներուն մշտնջենաւոր
 երջանկութեանը ցանկալ :

Գուցէ, պիտի հարցունէ կարգացո-
 ղը Թէ ասիկա իրօք պատահած դիպ-
 ւածի մը ճշմարիտ պատմութիւնն է
 արդեօք : Եւ ճշմարիտ պատմութիւն
 մըն է ասիկա հազարաւոր դիպուած-
 ներու՝ բոլոր մեր երկրին մէջ : Ո՛վ
 մայրեր , ձեզի՛ կը հարցունենք՝ Թէ
 դուք ամէն տեղ ձեր բոլորովին ա-
 սանկ երկրաւոր յոյսերու նաւա-

բեկութիւնը չի տեսա՞ք մի : Բաւական օրինակներ չունի՞նք մի աս մահաբեր ժայռէն փախչիլ : Աւ սակայն ամէն անոնք՝ որ աշխարհիս վրայ շըրջահայեաց աչքով կալըտըտին , կը վըկայեն թէ ծնողաց անհաստատութիւնը առ տնին նեղութիւններուն խիստ երևելի պատճառներուն մէկն է :

Ազդու բնաւորութեան մը տէր ըլլալ պէտք է , չէ նէ կրթութեան համար եղած աշխատութիւնները անանկ անզօր կըլլան՝ որ առաւել վնասքան թէ օգուտ կընծայեն : Աիրքը կամբոխի , բայց չի զսպըվիր : Պատիժը չնչին վիշտի մը տեղ կանցնի , ու անոր զօրութիւնը բացարձակապէս վտանգաւոր կըլլայ : Խիստ հարկաւոր է՝ որ պատիժը հաստատուն ու ազդու կերպով մը ըլլայ : Աւ ստոյգ է՝ թէ ան մայրը որ ազդու և որոշեալ կանոններ կըգործածէ , շատ քիչ նեղութիւն պիտի տայ իր անձին և իր զաւկին , քան թէ ան տկար և դան

դադարձաւ կանոններ բանեցունող մայրը՝ որ շատ անգամ կը տեսնանք : Այլ կը միշտ ծաղրական կերպով կը սպառնայ իր զաւակին և անանկ կը պատժէ անիկա՝ որ միայն անոր կիրքը բորբոքելու ու բնաւորութիւնը խանդարելու բաւական է . միւսը իր խօսքը միշտ կատարեալ հնազանդութեամբ ընդունլած կը գտնայ , և հաղիւ կը լայ որ հարկաւոր տեսնայ պատժել իր որդին :

Քիչ մարդիկ կըցան Պոնոբարդէն տղէկ ճանչնալ մարդկային բնութիւնը . և քիչերը կըցան անանկ յաղթութիւն մը ստանալ մարդկային մտայ վրայ : Այլովի թէ անգամ մը ռամիկ ժողովրդոց զօրաւոր բաղմութիւն մը փարիզի փողոցներուն մէջը ապստամբութիւն կընէին ու գացած տեղերնին յափշտակութիւն կընէին : Պոնոբարդ իր զօրապետներէն մէկը գունդ մը ղօրքով խրկեց որ երթայ տարտըղէն ան ապստամբները : Զօրապետը ու

պըստամբներուն դէմ եղած օրէնքը
 անոնց առջեւ կարդաց, ու հրաման
 քաւ որ տեղերնին երթան: Անոնք ա-
 նոր ըրածին վրայ խնդացին: Ապառ-
 նացաւ կրակով պատժել, անոնք
 ծաղը ըրին զինքը: Ակսեց առանց
 գնտակի հրացանները կրակել անոնց
 վրայ: Արբոր հրացանները մէկզմէկու
 ետեւէ կը պարպըվէին ու մարդ մը
 չինկաւ, ապստամբաց խումբը սկսեց
 խնդալ ու ծաղը ընել անոնց անզօր
 աշխատանքները: Ահրջապէս խըր-
 կած զօրապետը պարտաւորեցաւ զըն-
 տակներով լեցունել հրացանները:
 Իայց հիմայ ապստամբ երուն կիրքը
 անանկ վառած էր, ու անանկ սորվե-
 ցան հրացաններուն անվնաս ձայնին,
 որ հաստատուն կեցան դէմ դրին զըն-
 տակներուն դալուն: Ամաց կամաց
 ոգի առնելով՝ պատրաստըվէր էին
 գնտակներուն դէմ կենալու: Ահրջա-
 պէս մեծ պատերազմ մը բացվեցաւ,
 և անհամար կոտորած եղաւ, մինչև

որ խառնիճադանճ մարդոց կատղած
բազմութիւնը ցրուեցաւ :

Ուրիշ անգամ մը երբոր Վարիզի
ապստամբներուն ըրած յափշտակու-
թիւնները վախ կըձգէինկոր քաղաքին
մէջը , Պոնոբարդ ատեն չանցուցած
քանի մը Թնդանօթներով վրանին
գնաց : Ընոնց եղած տեղը հասածին
պէս անմիջապէս զօրքերը աջ կողմը
ու ձախ կողմը բաժնըվելով՝ ան զար-
հուրելի Թնթանօթները ապստամբ
խուժանին վրայ սկսեցին սլարպել :
Սէկ խօսք մը չի խօսվեցաւ , մէկ
վայրկեան մը տարակուսանքով չան-
ցաւ . Պոնոբարդը միայն Թնթանօթ-
ներուն ձայնովը անոնց հետը խօսե-
ցաւ , և ամբօխին ամուր միաբանու-
թիւնը Թնդանօթին գնտակովը ճեղ-
քըվեցաւ : Ապստամբաց խումբը
պատրաստ չի գտնըվելով ասանկ ա-
նակնկալ պատահման մը , ու եղած
կոտորումէն զարհուրելով , անհնարին
արագութեամբ ամէն մէկը մէյմէկ

կողմը փախան : Ընկէ ետե սկսեց
առանց գնտակի կրակել թնդանօթ-
ները , որոնց ձայնը իրարու ետեէ ո-
րոտումի նման կերթար փողոցներնուն
մէջէն , և հինգ բոպէին մէջը ցիրու-
ցան ըրաւ ան ապստամբները : Ըսանկ
էր ահա աս երևելի մարդուն բռնած
ճամբան , որով հասարակութեան մը-
տացը վրայ անանկ տիրապետեց՝ որ
գրեթէ մարդկային պատմութեան մէ-
ջը անզուգական մէկ մը եղաւ ինքը :
Սարդուն մէկը վերջը իրեն ըսաւ՝ թէ
սուաւել ողորմածութիւն էր , թէ որ
սուաջ առանց գնտակի փորձեր , ու
ետքը եթէ հարկաւորէր կրնար սաստ-
կութիւն բանեցունել : Բայց ինքը ար-
դարապէս պատասխանեց՝ թէ անանկ
դանդաղկոտ եղանակով մը ապրս-
տամբները ժամանակ պիտի ունենային
իրենց զօրութիւնը հաւքելով դէմ
դնելու , ու իրենց փախչելէն առաջ
աւելի մարդ պիտի մեռնէր քան որ
չափ որ մեռան : Ըս պատմութեանը

մէջ ցուցված սկզբունքը ընդհանրա-
պէս ամէնը պարտին գործածել :
Ճշմարիտ ողորմածութիւնը կառաջ-
նորդէ մեզի՝ որ հասարակօրէն զօրաւոր
կանոններ ձեռք առնենք : Ան մայրը՝
որ առաջ կըյորդորէ, ետքը կըս-
պառնայ, անկէ ետեւ կըկեղծաւորի
պատժել, վերջը թեթեւ պատիժ մը
կուտայ, միայն ինքըզինքը նեղութեան
մէջ ձգել ու իր ընտանեացը տրտ-
մութիւն պատճառել է : Բայց ասոր
հակառակը՝ թէ որ պատրաստ է ան-
հնազանդութեան գործքերուն դէմ
ելլալ, ու հաստատութեամբ որոշեր
է մէկէն՝ ի մէկ պատժել իր դաւակը
հարկաւորած ժամանակը, անիկա ի-
րեն ու իր երջանկութիւնը ձեռք բե-
րելու խիստ օգտակար ճամբուն մէջն
է :

Առաւել պատրաստ է մէկ մայր
մը ասանկ վտանգաւոր ներողամտու-
թիւն ընել՝ թէ որ իր դաւակը տկար
ու հիւանդոտ բնութիւն ունի : Աս

կերպ տղաքը գրեթէ ընդհանրապէս
 կաւրըվին գէշ կըլլան : Ի՛նչպէս զար-
 մանալի բան է որ Մտուած երբ ան-
 իմանալի նախախնամութեամբ իբ-
 ձեռքը երբեմն տղի մը վրայ կըձգէ ու
 տկարութեան և նեղութեան մէջ կը-
 մաշեցունէ անիկա , աս պատճառին
 համար մայրը զանց կընէ ան տղին ա-
 դէկութեանը համար ջանք ընելը , ու
 թող կուտայ որ անոր կիրքերը աճին
 զօրանան առանց սանձի , ու անոր կամ-
 քը յամառ ու աննուաճելի ըլլայ :
 Վուցէ մայրը կըկամի՞ որ իր պար-
 տաւորութիւնը իր առողջ և ուժեղ
 զաւկին վրայ կատարէ : Չեռքէն ե-
 կածը կուղէ ընէլ անոր կիրքերը դըս-
 պելու , և անիկա աղէկ ու երջանիկ
 տղայ մը ընէլու : Բայց ողորմելի հե-
 ւանդ տղեկին բոլոր հաճութիւնները
 պիտի կատարէ , մինչև որ անոր կիր-
 քը զօրանայ ու զայրացումը անյադ-
 թելի ըլլայ , և մարմինն ցաւերուն
 ու տկարութեանցը վրայ անոր մտացը

մէջ ալ էլիւօք խորունկ ցաւեր ծը-
նանին : Եւ , աշխարհիս վրայ որչափ
անգթութիւն կայ , որ գթութեան
կամ սիրոյ սուտ անունովը կը պըտըտի :
Ա՛յ մայր , հիւանդ ու տկար զուակ մը
ունի՞ս մի : Գուն ատ զաւկին պահա-
պան հրեշտակն ես , թէ որ անուշ ու
սիրալիւր հաստատութեամբ մը քու
իշխանութիւնդ անոր վրայ կը բանե-
ցունես : Պատժէ ատ տղան՝ թէ որ
կուզես ուրախ սրտով և յօժարակամ
հնազանդութիւն մը սորվեցունել ա-
նոր : Եւ թէ աս բանս չես ըներ , զաւ-
կիդ ունենալու թշնամիներուն խիստ
անողորմը դուն ես : Բոլ քրածդ ա-
նանկ բան մըն է , որ շիւտ շիտակ անոր
տկարութիւնը կը մշտնջենաւորէ ու ա-
նոր թշուառութիւնը կը ծնանի : Եւ
սակայն գիտեմ թէ տակաւին մայրեր
կան որ պիտի ըսեն , « Ի՛նչ . իշխա-
նութեամբ խօսիլ , ու նաեւ պատժի՞լ
ողորմելի տղայ մը հիւանդութեան ա-
տենը : Ի՛նչ անդթութիւն » : Եւ

հոս է դժուարութիւնը : Անգթութիւնն
 է մի քու զաւակդ հեղ ու երջանիկ
 ընելու համար ձեռքէդ եկածը ընես
 նէ : () ընկալի աղագաւ , ըսենք թէ
 փոքրիկ աղջիկ մը իր ձեռքը խորունկ
 մը կտրեց : Այլը անունկ կըսիրէ
 աղջիկը որ վիրաբուժը չի կանչէր
 վախնալով թէ իր աղջկանը չի վնա-
 սէ իր երկամ գործիքը վէրքին մէջը
 խօթելով և անիկա փաթթելով : ()
 րէ օր աս խանդակամ մայրը կըտես-
 նայ որ կէվելնայ ու կըտարածի բոր-
 բոքը : Արջանայ իր տգիտութեամբը
 թեթեւցունել վէրքին ցաւը , մինչև
 որ խել մը օրեր չարաչար տանջը
 վելէն ետքը բժիշկը կըկանչելի , իր
 աղջկանը կեանքը խալըսելու համար՝
 անոր վիրաւորած անդամը կտրելով :
 Ան դիպուածը առաջ պատահած ա-
 տենը քանի մը րոպէ հոգ տանելով
 ու քիչ մը ցաւի համբերելով , բոլոր
 աս զարհուրելի հետեանքները պիտի
 խափանէին :

Բայց էվելօք անգթութիւն է ան
մօրը ըրածը՝ որ թող կուտայ մտաց
բորբոքը էվելնալ ու տարածիլ ա-
ռանց խաւիանելու։ Ար հարկաւորած
ատենը ժամանակաւոր պատիժով մը
զաւկին յամառ կամքը սանձահարե-
լու՝ ու բորբոքը իջեցունելու տեղը,
թող կուտայ որ բարոյական հիւան-
դութիւնը ան տատիճանը զօրութիւն
ստանայ՝ մինչև որ անբժշկելի ըլլայ։
Ըսկից առաջ եկած հետեւանքները
ինչպէս չարագուշակ և աղէտալի են,
որոնք մարդուս անմահ բնութեանը
կրներգործեն, ու առաջ կերթան
յաւիտենականութեան մէջը։ Աւրիշ
մէկ անգթութիւն մը չի կայ որ ասոր
պէս վնասակար ըլլայ։

Սակայն թող չի կարծելի թէ խըս-
տութիւն բանեցունելը կը գովենքկոր։
Ըսիկա հարկաւոր բան չէ ու միշտ
պէտք է փախչիլ ասկէ։ Թող մօրը
ձայնը սիրալիր ըլլայ ու մեղմիկ։
Թող մայրը իր բոլոր սրտովը կարե-

Կից ըլլայ իր զաւկին քաշած փորձու
 թիւններուն ու նեղութիւններուն մէջ :
 Իսող սլարզմտութեամբ հնարքներ
 բանեցունէ անոր զուարճութեանը
 համար : Իսոյց իր պատուական գանձը
 թող չի կործանէ , թոյլտուութիւն
 ընելով անոր յամառութեանը կամ
 անհնազանդութեանը : Հնար չէ որ
 քու զաւակդ երջանիկ ըլլայ , թէ որ
 չի սորվի իր կիրքերը զսպել , ու քու
 կամայդ հնազանդ ըլլալ : Կուզես որ
 քաղցրութիւն հեղութիւն և սէր՝ և
 անկէ առաջ եկած ուրախութիւնը
 ունենաս բոլոր քու տանդ մէջ . բայց
 թէ որ կուզես քու զաւկրներդ ու դուն
 քեզ երջանիկ տեսնալ , պարտիս
 զաւկրներուդ հիւանդութեան ատենը՝
 ինչպէս նաեւ անոնց առողջութեանը
 ժամանակը , բաւական հաստատու
 թիւն ունենալ անոնցմէ պտտշաճաւոր
 վարք մը ու հնազանդութիւն մը պա-
 հանջելու քու հրամաններուդ :

Ուրեմն հաստատուն եղիր քու

պարտքերդ միօրինակ կատարելու :
 Վայրական սէրը զաւկիդ կառավա-
 րութիւնը քեզի ցաւալի ընելուն հա-
 մար , քու զաւակդ կառավարելէն բնաւ
 ետ մի կենար : Սոոյդ է թէ՛ Մտ-
 ուածային նախախնամութիւնը իմաս-
 տութեամբ կարգադրեց , որ մօրը սիր-
 տը կսկըծայ զաւակը պատժած ատե-
 նը : Ին որ առանց կարեկցութեան
 առանց տրտմութիւն զգալու կը պատ-
 ժէ , շիտակ ոգիով մը չի կրնար ստա-
 ժել : Սինչև անգամ մեր Արկնաւոր
 Հայրը իր զաւկըները կամբով չի
 պատժեր : Բայց ասոր համար առանց
 խրատի կը ձգէ մի մեզ , ու առանց
 պատժելու թող կուտայ մեզի մեղաց
 մէջ յառաջանալ : Սեզի պէտք է
 ջերմեռանդ աղօթքով զօրութիւն և ի-
 մաստութիւն խնդրել իրմէն , ու բա-
 րեպաշտութեամբ մեր պարտքը կա-
 տարել : Տօժարութիւն ունենանք ա-
 րունած սիրտեր ունենալու , թէ որ ա-
 սանկով կրնանք մեր զաւկըները խա-

լըսել ան կիրքերուն բռնութենէն, որ
 րոնք առանց զսպըվելու պիտի աւերեն
 անոնց օգտակարութիւնը և խաղաղու-
 թիւնը: Վիչ մը ժամանակ առաջ
 տղայ մը վտանգաւոր հիւանդութեամբ
 մը բռնըվեցաւ: Աս տղան իր ծնողա-
 ցը խիստ սիրելի էր, և ըստ մեծի
 մասին խիստ հնազանդ: Բայց աս
 դժուարութեան ու ցաւին մէջը չու-
 վեց առնել ան դեղը որ առանց ժա-
 մանակ անցունելու հարկաւոր էր տըր-
 վիլ իրեն: Հայրը իր կամքին վրայ
 հաստատ գտնալով անիկա, մէկէն 'ի
 մէկ իր հիւանդ և նեղութիւն քաշող
 տղան պատժեց: Աս հանգամանքնե-
 րուն մէջը, և վախնալով որ կարելի
 է թէ իր տղան մեռնի, սաստիկ նե-
 ղութիւն եղած պիտի ըլլայ հօրը իր
 սիրելի որդին պատժելը: Բայց աս-
 կից հետեւեցաւ որ տղան սորվեցաւ
 թէ հիւանդութիւնը հնազանդութեան
 արդեւք մը չի կրնար ըլլալ: Աւ-
 քանի որ հիւանդութիւնը տեւեց՝ ինչ

գեղ որ տրվեր իրեն՝ պատրաստ էր
առնելու , և ինքը համբերող ու
հնազանդ էր : Եսանկ՝ տղան շուտով
ընդնուցաւ : Երդեօք մէկը կրէ՞
թէ ատ հօրը ըրածը անգլթութիւն
էր : Սարդասիրական գործքերուն
մէկ երևելին էր որ հայրը կատարեց :
Ի՞նչ որ անիկա իր պարտքը կատարե-
լէն դողալով ետ կենար հոս , հուա-
նական է թէ տղան պիտի մեռնէր :

Հիմայ ամէն աս մեր ըսածներէն
յայտնի կերևայ որ մայրը իր զաւկը
ներուն կառավարութեանը մէջ հաս-
տատ և միօրինակ պարտի ըլլալ
միշտ : Պարտի պատրաստ և յօժարա-
կամ ըլլալ իր պարտաւորութիւնը
կատարելու , թէ և սոստիկ ցաւալի
ըլլայ անիկա :

Ք. Սեկս-թէն Ռեթարդէլը Երկնիկ ա-
ռարկնի ընթացիկն իր իրենցում ճամբոն Ռեզ-
վարժոթեանն հասին ծնողաց Ռեզլ Երթէն Ռե-
թարդոթիւնն չըլլան է : Երբեմն հայրը
որ կուզէ իր պարտքը կատարել ,
մայրը տկար կնիկ մը ըլլալով կրկար-

ծէ թէ իր զաւկըններուն բոլոր քաջած
 պատիժները և անոնց իւրաքանչիւր
 վայելչութենէ զըկըվիլը անգթութիւն
 է : Աւ երբ անոնցմէ մէկը սլատժըվի ,
 ինքը իր վայփայելովը վարժութեան
 հօրութիւնը կըոչնչացունէ , և տղին
 մտայը մէջ դադափար մը կըխօթէ
 թէ իր հայրը անգութ և անիրաւ է :
 Հիմայ թէ որ մէկ մարդ մը ասանկ
 կնկան մը ինկաւ նէ , արդարեւ ողբա
 լի վիճակի մը մէջ է անիկա : Աւ եթէ
 իր կինը չի համոզվիր թէ ասանկ
 ճամբուն վախճանը զաւկըններուն կոր
 ծանուփն է , պէտք է որ բոլոր կառա
 վարութիւնը էրիկը իր վրան առնէ :
 Բայց ես որովհետեւ հիմայ հայրերուն
 չեմ գրերկոր , անոր համար պարտիմ
 մայրերուն սլարտաւորութեանցը վրայ
 խօսիլ : Եւստ անգամ կըպատահի որ
 մէկ խոհեմ և հաւատարիմ մայր մը
 անասնկ էրկան մը հետ կապված է , ո
 րուն կարծիքները և օրինակը բոլորո
 վին իր ուղածին հակառակն է : Ասանկ

դիպուածներու մէջ ոչ միայն տանը
 բոլոր կառավարութիւնը մօրը վրայ
 է, հասկա հայրը անանկ օրինակ մը
 կը ցուցնէ՝ որ բոլորովին կնոջը բրած
 ջանքերուն հակառակը կը ներդրծէ :
 Ասիկա արդարեւ անտանելի վիճակ մըն
 է : Ասկայն հեռու ըլլայ թէ ամենեւին
 անյոյս վիճակ մըն է ըսենք : Պէտքը
 չէ որ դուն յուսահատելով դադարիս
 քու պարտքդ ընելէն, հասկա աս պա-
 տահմունքները թող քեզ արթնցու-
 նեն առաւել հաստատութեամբ հըս-
 կելու, ու յարատեւութեամբ և քա-
 ջութեամբ ջանք ընելու զաւկըներդ
 ըստ արժանոյն կրթելու համար : Այ-
 որ մէկ կին մը խոհեմ և հաստատուն
 ըլլայ իր ջանացողութեանցը մէջ,
 գրեթէ միշտ հայրը շուտով կը վստա-
 հի անոր բրած տնական կառավարու-
 թեանը, և ուրախութեամբ թող
 կուտայ որ զաւակաց հողը բոլորովին
 կինը իր վրայ առնէ : Ասանկ հայրը
 գրեթէ հարկաւորապէս ժամանակին

մեծ մասը տունէն հեռու է . և տունը եղած ատենն ալ շատ անգամ չըլլար որ իր ընտանեացը ընկերութիւնը վայելելու հաճութիւն մը ունենայ : Ասանկ մայրը թող իր զաւկրներուն սորվեցունէ հանդարտ ու լռիկ կենալ իրենց հօրը առջևը . թող ջանայ սորվեցունել անոնց ժրաջան ըլլալ , որ հայրերնին տեսնայ թէ աղէկ առաջ կերթանկոր : Չեւքէն եկածը թող ընէ , որ հայրերնին պատուեն , անոր հնազանդին , ու անոր վրայ սէր ունենան : Ամէնէն աղէկ բռնելու ճամբան ասիկա է արդարեւ , որ ապերջանիկ հայրը զգաստութեան կը դարձունէ : Արջափ բարեկարգ և հաճելի ցուցնենս անոր իր տունը , այնչափ կը պահես անիկա ան տեղմանքէն՝ ուր որ արժան չէ իրեն ոտք կոխել :

Ղշմարիտ է թէ մէկ ուրիշ դժուարին վիճակ մը չի կայ՝ քան թէ ան , որ հիմայ կը ստորագրենք կոր : Բայց շատ փորձերով ստուգված է թէ նաև

աս դժուարութիւններուն հնար յաղ-
 թել է : Եւ աս դիպուածներ կը պատա-
 հին՝ որոնց բոլորովին քաջութեամբ
 կը պաղթէ մայրը , և իր ընտանիքը ա-
 ռաքինութեան ու երջանկութեան կը
 հասցունէ խոհական կառավարու-
 թեամբ մը : () Երինակի աղագաւ , իր է-
 րիկը անասնական անբարեխառնու-
 թեամբ կեանքը կանցունէ , և հարկա-
 ւոր չէ աս տեղս նկարագրել ան ցաւա-
 լի տեսարանները՝ որոնց միջէն ասանկ
 մէկ մայր մը պարտաւոր կըլլայ անց-
 նիլ : Սակայն կրնայի կը տեսնայ որ իր
 ընտանեացը բարեւաութիւնը բոլոր-
 ովին իրմէն կը կախովի , և հետեւ ապէս
 իր սիրտը կը քաջալերէ հաստատուն
 կերպով ձեռք զարնել իր պարտա-
 ւորութիւններուն : Արեւելոյ կատար-
 եալ հնազանդութիւն սորվեցունել
 իր զաւկներուն անոնց մատղաշ ման-
 կութեան ատենը : Անոնք իրեն կը կա-
 պէ ան սիրոյ կապերովը , ուսկից բը-
 նաւ չի պիտի կրնան քակվիլ . և իր

աշխատութիւնները խիստ առատ յա-
 ջողութիւնով մը կը վարձատրին :
 Վանի որ իր զաւկըները մեծնան , այն-
 չափ ունկնդիր կը լլան իրեն և կը
 պատուեն զինքը . որովհետև այնչափ
 յայտնի կը տեսնան թէ պարտաւոր են
 իրենց մօրը՝ որ իրենց հօրը անարգու-
 թենէն և թշուառութենէն զիրենք
 փրկեց : Վսանկ մօրը բոլոր տրտմու-
 թիւնները կը փարատին իր որդոցը
 կարեկցութիւնովը ու սիրովը : ()ը
 ըստ օրէ իր չորս կողմը անոնց վրայ
 կը նայի մայրական ուրախութիւնով
 մը՝ որ մէկ լեզու մը չի կրնար պատ-
 մել : Օւակըները կը զգան իրենց մօ-
 րը արժանաւորութիւնը և պատիւը :
 Աւ վերջապէս թէպէտ և իր վիճակը
 ցած ըլլայ , թէպէտ և իր մտքին մէ-
 ջը շատ գիտութիւն գանձած չըլլայ ,
 սակայն իր բարոյական արժանաւո-
 րութիւնը և իր խոհական կառավա-
 րութիւնը որ ասանկ հաստատութեամբ
 գործածեց , կը պարտաւորեն իր զաւ-

կընելը որ զինքը սիրեն , պատուեն ,
և իրեն հնազանդին :

Գեղի մը մէջ Գեկտեմբեր ամսուն
մէջը մէկ ցուրտ գիշեր մը , աս տե-
սակը ընտանեաց մը մայրը՝ առանձին
կրակին քովը նստեր էր ժամը երեքին
կամ չորսին միջոցները , և կըսալա-
սէր իր հրկանը գալուն : Տղաքը բո-
լոր օրվանը աշխատութիւններէն հող-
նած ըլլալով՝ պառկեցան հանգստա-
նալու : Դամը չորսէն քիչ մը առաջ
հրիկը գինետունէն եկաւ , ուր որ բո-
լոր իրեկունը անցուցեր էր իր անարգ
ընկերներուն հետ : Ըտ անժամանակ
ստենը տղաքը կըկանչէր որ մօտը ե-
ղած անտառը երթան ու բեռ մը փատ
բերեն : Թէպէտ և տանը մէջը բա-
ւական վառելիք կար , բայց ինքը մը-
տիկ չէր ըներ խօսքի , հասկա ոտք կը-
կոխէր և կըհայհոյէր թէ շուտով
տղաքը փատի երթան : Մայրը տես-
նալով որ ամենեին անօգուտ է անոր
ուզածին դէմ կենալ , կանչեց տղաքը

ու ըստ անոնց թէ հայրերնին ոտք
 հըկոխէկոր որ եղերը սայլն լծեն՝ և
 անտառը փառի երթան : Անուշու
 թեամբ խօսեցաւ հետերնին, ու տրտ
 մեցաւ անոնց երթալու պարտաւո
 ղելուն վրայ . բայց ըսաւ թէ՝ «Վիտ
 քերնիդ բերէք որ ձեր հայրն է» : Իր
 տղաքը կատարեալ մեծցած երիտա
 սարդներ էին . բայց իրենց մօրը ձայ
 նը լսածնուն պէս մէկէն ցաթկեցին ու
 առանց տրտունջ մը ընելու եղերը
 դուրս քաշեցին, սայլը սլաւրաստե
 ցին ու անտառը դային : Աս տղաքը
 կատարեալ հաւատարմութիւն ունէին
 իրենց մօրը դատողութեանը ու կա
 ռավարութեանը վրայ, և գիտէին որ
 անոր հնազանդելով բանը սղէկի պի
 տի վերջանայ : Անոնց անտառը եղած
 ատենը մայրերնին իրենց ախորժակին
 յարմար ուտելիք մը պատրաստելու
 ետեւէ էր, որ դառնան նէ վայելին :
 Գինով հայրերնին շուտ մը անկողինը
 ինկաւ ու քնացաւ : Կէս գիշերվան

ատենը տղաքը դուրժերնին լմնցուցին,
 ու տուն որ եկան՝ իրենց մայրը պատ-
 րաստ դտան ուրախ ու զուարթ երեսով
 զերենք ընդունելու : Վայլուն կրակ մը
 կը վառէրկոր վառարանին մէջը, սեն-
 եակը տաք ու հաճոյական էր : Բաց
 ակորժակով մը՝ և ուրախ սրտով մը՝
 որ ընդհանրապէս պարտաւորութիւնը
 կատարելուն հետը կընկերանայ, ան
 տղաքը իրենց խիստ սիրական մօրը
 հետ նստեցան՝ անոր պատրաստած
 կերակուրը ուտելու, և շատ չան-
 ցած խաղաղ և լռիկ քունով մը բո-
 լորն ալ հանգստացան :

Եւ տա մայրեր աս կերպովս հոգա-
 բարձու և աղատող եղան իրենց ըն-
 տանեացը : Տղաքներնին ճարտարու-
 թեան համար մեծցուցին, ու աղջիկ-
 ներնին առաքինի ըլլալու : Աւ իրենց
 պառւութեան ժամանակը բոլոր իրենց
 քաջած աշխատութիւններուն պը-
 տուղները առատապէս քաղեցին,
 երախտագէտ զաւկներնուն սիրովը

ու մտադրութիւնովը : Իրենց երկանը
 վրայով ունեցած հազարումէկ դժուա-
 րութիւններուն համար շատ ձանձրալի
 տարիներ անցուցին արցունքներու և
 յուսահատութեան մէջ , մինչև որ
 վերջապէս Նստուած իրենց տրտմու-
 թիւնը փարատեց : Աւտի մի յուսա-
 հատիր՝ ո՛վ մայր , ուրիշներուն եղած
 բանը քեզի ալ կրնայ ըլլալ :

Նս գլուխին մէջի ըսվածներէն
 կերևայ թէ տնական կառավարու-
 թեան մէջ կառավարութիւն անձին՝
 և հաստատուն կամքը՝ երկու ամենա-
 հարկաւոր բաներ են : Նս երկու
 հանգամանքներովը՝ որոնք չունենա-
 լը մեծ պակասութիւն է , գրեթէ ա-
 մէն արգելքները հնար է խափանել ,
 ինչպէս ճիշտ հիմայ տեսանք թէ մէկ
 մայր մը առ հանգամանքները ունենա-
 լով իր երկընէն եղած ամէն դժուա-
 րութիւններուն կրնայ յաղթել :
 Իայց առանց ասոնց անոր աշխատու-
 թիւնները և քաջած հոգիւրը խիստ

հաւանական է թէ ոչինչ պիտի ըլլան :

Քու հաւատարիմ ջանացողութիւններդ Մատուծոյ օրհնութիւնովը օրէ օր հաճոյական վայելչութեանց նորանոր աղբուրներ կրբանանքեղի, երբոր կրտսնաս թէ զաւկըներդ առաքինութեան և գիտութեան մէջ կրյառաջանան : Քու առ կարգաւորեալ կառավարութիւնդ անտարակոյս պիտի վարձատրի անոնց սիրովը ու պատիւովը, որոնք օգտակար և երջանիկ ըլլալու համար կրմեծցունեցոր : Ավերջապէս երբոր ծերութեան հասակը գայ հասնի, քու զաւկըներդ «Տարով եկար» ըսելով պիտի ընդունին քեզ իրենց տունը և իրենց սեղանը, ու ձեռքերնուն եկածը պիտի ընեն իրենց երախտագիտութիւնը ցուցնելու, որ բնաւ հնար չէ կտտարելապէս հատուցանել : Նանկ ուրախութիւնները հիմակու քաշված բոլոր աշխատութիւններուն և նեղութիւն

ներուն յիշատակութիւնը պիտի ջըն-
ջեն վերցունեն մէկ ծնողքի մը մտքին
մէջէն : Եւրդ աս յոյսերը թող քեզ
քաջալերեն , քու պարտաւորութեանդ
ճամբուն մէջը ուրախութեամբ ա-
ռաջ երթալու :

Գ Լ Ո Ւ Ս Ե :

Պատիւ-էն-նշխար- եւ յանցանքներ-ը-
վրայ :

Բնտանեկան կառավարութեան մէջ
շատ պակսութիւններ կան , որ
պորտէ 'ի պորտ իջնալով մինչև մեր
օրը հասան , ու դրեթէ բոլոր աշխար-
հի վրայ տարածեցան : Եւս պակսու-
թիւնները անանկ ընդհանուր են՝ և
մենք երկար ժամանակէ 'ի վեր անանկ
ծանօթացանք անոնց՝ որ մեր աչքին
չերևար անոնց յայտնապէս անպատ-
շաճ ըլլալը :

Հոս տեղս պարտինք ծնողքները
զգուշացունել աս պակսութիւններէն
մէկ քանիններուն վրայով :

Նախ. Տղայը տալէն իրենց ձեռքով իւր
«իւր» : Ահեք շատ պատրաստ ենք խոր
հելու թէ տղաք չեն հասկընար ինչ
որ մենք մէկզմէկու կը խօսինք , ինչու
որ դեռ կարող չեն խօսակցութեան
խառնելի : Բայց մէկ տղի մը լեզու
հասկընալը , խօսիլ սկսելու կարող
ըլլալէն շատ առաջ է : Աս շատ զար
մացայ աս բանին վրայ՝ երբոր փորձե
ցի : Փոքրիկ տղայ մը՝ որ դեռ կարող
չէր մէկ բառ մը խօսիլ , սենեակին
մէջը գետնին վրայ կը սողարկոր . աս
տղին ձեռքը կտոր մը թուղթ տալով
ըսին իրեն որ սենեակին մէկալ կողմը
տանի ու աթոռին վրայ դնէ : Տղան
կատարեալ իմացաւ իրեն ըսված բա
նը , ու սողալով գնաց թուղթը աթոռին
վրայ դրաւ : Ասանկ քանի մը փորձե
րը ամէն մարդ կը համոզեն , թէ տղայ
մը իր մտքին գաղափարները յայտնե

չու կարող ըլլալէն առաջ ինչպէս
կրնայ խմանալ : Աւ սակայն իրեք
կամ չորս տարու տղի մը առջևը ծը-
նողքները անոնց խելքով ըսած կամ
ըրած բաները կը պատմեն . մինչև
անգամ երբեմն անհնադանդութեան
գործքերնին ծիծաղ երեսով կը լիշեն :
Հետեւեալ խօսակցութիւնը ատենօք
մէկ մայր մը ըրաւ՝ տեսութեան եկող
բարեկամի մը հետ , իր իրեք տարե-
կան տղան քովը կայնած ատենը :

“Յակոբիկը ինտո՞ր է” ըսաւ տեսու-
թեան եկող խաթունը :

Մայրը խնդալով պատասխան տը-
լաւ . “Աղէկ է . բայց անանկ անըզ-
գամ է՝ որուն նմանը տեսած չես . չեմ
կրնար անիկա զսպել” :

“Ինչո՞ւ , ըսաւ հիւրը , Յակոբիկը
պի՛նտ գլուխ չի նմանիրկոր” :

“Չէ . պատասխանեց մայրը . գէշ
բնութիւններ չունի , բայց անանկ կը
սիրէ անառակութիւն ընել՝ որ բնաւ
չեմ կրնար ես զիս մտիկ ընել տար ի-

րեն՝ ըսաւ խնդալով : Վիտէ թէ ձեռք
դպցունելու չէ սեղանին վրայի ժամա-
ցոյցին . բայց ձեր դալէն առաջ դը-
նաց մէկ մատը ժամացոյցին տպակիին
վրայ դրաւ , ու շիտակ երեսս սկսեց
նայիլ : Ասի իրեն որ ձեռքը քաշէ ,
ու ինքը մէկալ մատն ալ դրաւ : Տա-
նացի ժանիքով մը երեսը նայիլ ,
բայց ան՝ կենալուն տեղը , սկսեց բո-
լոր ձեռքը տպակիին վրայ քսել , ու
ետքը վազեց մէկ դի գնաց կրցածին
չափ սրտանց խնդալով : Ասիկա կար-
ծեմ թէ քիչ մը իս նեղացունելու
համար ըրաւ . ասանկ անդգամ տղայ
մըն է” :

Աս պատմութիւնը առաջ բերինք
որ աս գլուխը կարթացող կամ լսող
մայրերը աղէկ իմանան թէ ինչ կու-
ղենք նշանակել առ մեր տըւած զգու-
շութիւնովը : Հիմայ բան մը չի խօսե-
լով ատ մօրը անհաւատարմութեանը
վրայ որ ասանկ անհազանդութեան
գործքերուն թոյլտուութիւն կընէ ,

ինչպէս վնասակար պիտի ըլլայ տղին մտայը , լսել՝ թէ իր վարքին վրայով աս կերպովս կրխօսվի ու կըզուվի ան : Եւ անզգամ տղան էվելօք հաճեցաւ ան պատմութեանը քան թէ մայրը և հիւրը . և անկից եղած տաւառորու թիւնը իր մտայը մէջ , խիստ զօրաւոր էր . ինչու որ անհնազանդութեան նոր դաս մը սորվեցաւ , որ շուտով մունայլիք չունի :

Ահա մար մանր մունր խորամանկութիւններ կան որ տղաք կըզործեն , որոնք խոժուադէմ նայվածքի արժանաւոր են , բայց անխոհեմ մայրերը ան բաներուն վրայ կըխնդան : Եւ բաները որ տղայոց մտաւոր արագութիւնը և ճարտարութիւնը կըցուցնեն , յիմար մօրը հպարտ սրտին հաճելի կըլլան : Եւսոնք կըցուցնեն թէ աղէկ մշակութիւն ընդունելու մտայ տէր են տնոնք , եթէ ըստ պատշաճի աւաջնորդըվին ու զսպըվին : Եւսոնցմէ՛ի զատ կան տղայական զուարճալի ու

սիրալիւ արարքներ ալ՝ որոնք բոլ-
 րովին ուրիշ կերպ են, և ամէն կեր-
 պով հաճելի են. և ասոնք ոչ միայն
 մտքին սրութիւնը կը ցուցնեն, հա-
 պա նաև տղին ապէկ բնաւորութեան
 տէր ըլլալը: Նողոքները իրարու հետ
 կը խօսին ան անհամար մանտրտիկ
 զիպուածներուն վրայ, որ ամէն օր
 բերկրութիւն կը պատճառեն իրենց:
 Բայց թէ որ ան վերը ըսված երկու
 բաներուն մէկը տղին առջևը խօսվի
 ու գովվի, անոր պզտի սիրտը կուռե-
 նայ կը փքանայ ունայնութեամբ: Թե-
 թև շողոքորթութիւնը շատ անգամ
 ինչպէս զգուելի ինքնահաւանութիւն
 մը կը պատճառէ նաև մեծերուն: Այլ-
 չափ քիչ անձինք կը գտնուին որ գո-
 վասանութիւն տանելու կարող ըլլան:
 Աւնայնասիրութիւնը մէկ մեղք մըն է,
 որ գրեթէ ամէն մարդու վրայ կը գտնը-
 վի: Այլ յետին աղքատը ու ոչ հա-
 բուստ մեծատունը անոր զօրութենէն
 ազատ է: Ալ ինչպէս մէկ տղայ մը ա-

ռանց վնասելու կրնայ տանիլ ան դո-
 վասանութիւնը, որ այսչափ մարդիկ
 կործանելու պատճառ եղաւ: Տղայոց
 վրայ յաճախ տեսնուած ինքնահաւա-
 նութեան մէկ պատճառը աս տեղս է:
 Գաւկընէրնիս կը շողոքորթենք, ա-
 ռանց զգուշալու՝ թէ անոնք անյազ-
 ցանկութեամբ մը ներս կը ծրծենկոր
 շողոքորթութիւնը: Չենք հաւատար-
 թէ անոնք որչափ իմացողութիւն ըս-
 տացած են: Շ' շմարիտ է որ գրեթէ
 բոլոր տղաք ընդհանրապէս իմաստուն
 կարծրված են իրենց ծնողքներէն: Աւ-
 մէկ մայր մը շատ անգամ առանց զգու-
 շանալու իր իրեք կամ չորս տարեկան
 զաւկին առջևը կը խօսի, ինչպէս որ
 անոր մանկութեան ատենը ամիսներով
 անոր քովը խօսեր էր: Աս նիւթին
 վրայ զգուշութիւն ընելը որչափ հար-
 կաւոր է նէ, մէկ րոպէ մը մտածելով
 յայտնի կը լլայ ամէն մայրերու: Տղին
 քովը թող մէկ բան մը չըսվի, որ ա-
 նոր ունայնասիրութիւնը չի գրգռի:

Նայէ որ չըլլայ թէ ինքըզինքը երևել լի բաներ ընող կամ ըսող , և ուրիշ տղոցմէ բարձր կարծէ :

Բայց թէ և մայր մը կարող ըլլայ իր լեզուն զսպել , էվելօք դժուարին է ուրիշներուն լեզուն զսպելը : Շատ հիւրեր տամէն օրվան բնութիւն ըրին իրենց , զայսո՞՞ք տեղերնին տղաքը փայփայելու : Չի նայելով թէ ինչպէս կը վնասին անոնց մատաղ ու բանի ընդունակ միտքերը , միայն կը խորհին ծնողացը հաճոյ ըլլալ : Վեղեցիկ տղաքը մանաւանդ աս կերպովս կաւրըմին : Ի՛նչպէս հասարակ բան է գեղեցիկ գէմք ունեցող տղի մը գէշ կերքի մը տէր ըլլալ : Ես ատենօք պզտի տղայ մը տեսայ որ անսովոր գեղեցկութիւն և կայտառութիւն կար իր դիմացը վրայ : Ս՛կ որ ան տունը կը մըտնար՝ տղան կը դիտէր , և անոր գեղեցկութեանը վրայ կը խօսէր : Սէկ օր մը պարոն մը գործով ան տունը եկաւ , ու խօսքի զբաղած ըլլալով՝ տը

դին վրայ ան նկատումը չըրաւ՝ որուն անիկա սորված էր , և որ հիմայ կըսէր սրտէր անկից ընդունելու իբր թէ իրեն արժանաւոր իրաւունքը : Ունայնասէր փոքրիկ տղան շատ ջանաց պարոնին նկատումը շարժելու , բայց չի յաջողելով՝ վերջը պարոնին գէմը դնաց կայնեցաւ ու ըսաւ թէ , « շե՛ս նայիր թէ ինտո՞ր գեղեցիկ եմ ես » : Իրաւ շատ տղաք իրենց ունայնասիրութիւնը աս կերպովս յայտնի չեն ըներ , բայց խիստ հաւանական է որ իրենց ներսիդին ասանկ կըղզան :

Իրաւցունէ պարտաւորութիւն է հաւնիլ տղայոց՝ երբոր աղէկ բան մը կընեն , ու չի հաւնիլ՝ երբ գէշ բան մը կամ յանցանք մը կըգործեն : Բայց մեծ դգուշութիւն բանեցունելու է պահպանել տղան՝ որ չըլլայ թէ իր խոնարհութիւնը կորսնցունէ , որնոր մեծ բան մըն է իրեն : Աս պատճառաւ շատ անգամ դժբաղդութիւն է տղի մը չափազանց գեղեցիկ ըլլալ :

Հատ դժուարին է շողոքորթութեան
գէշութիւններէն ետ պահել անիկա ,
և ան իր ունեցած գեղեցկութիւնը՝ որ
Լստուած պարգևեց իրեն իբրև մէկ
օրհնութիւն մը , մեծ անէծք մը կըլ-
լայ իր գլխուն :

Երկրորդ . Օգոստոսեան շաբաթ
գիշերու Տէր Գրիգոր : Լս տեղս դարձեալ
պարտինք խօսիլ վառասիրութիւնը
արթնցունող վտանգին վրայ : Չի
կայ մէկ կիրք մը որ ասոր պէս ընդհա-
նուր ըլլայ , կամ էվելօք դժուարու-
թեամբ զսպրմի : Արևելի քարոզիչ
մը անգամ մը ամպիոնէն վար իջնա-
լուն , ժողովուրդին մէկը իրեն մօտե-
նալով տըւած քարոզը սկսեց մեծա-
պէս գովել : “ Օգոյշ կեցիր , բա-
րեկամ , ըսաւ քարոզիչը , ծոցս արէթ
կայ ” : Առդէր ըսել թէ , գովութիւ-
նը նման է կրակի , որ շուտով կըբը-
ւընկցունէ արէթը : Այլ թէ որ բա-
րեպաշտ ու աղօթասէր ծերունի կար-
դաւորի մը սիրտը ասանկ ղիւրու-

Թեամբ կրբունկի , մեծ վտանգ չէ՞ մի
 քու զաւակդ ան հիւրերուն առջևը
 հանել , որոնք անշուշտ պիտի գովա-
 բանեն անոր ըրածները : Բսենք Թե
 քու տղիդ քանի մը հոգեւոր տա-
 ղէր սորվեցուցիր . ինքը պարկեշտ և
 խոնարհ է , ու շատ վայելուչ կերպով
 կերգէ անոնք : Բարեկամ մը կուգայ
 և դուն կը խնդրես քու տղիդ որ իր
 սորված տաղերը երգէ . ան ալ կը
 կատարէ քու խօսքդ : Ա՛յնչեւ աս
 տեղս գուցէ վնաս մը եղած չէ : Բայց
 երգը լմնցածին պէս բարեկամդ կըս-
 կըսի գովաբանութիւն ընել : Շատ
 չանցած ուրիշ բարեկամ մըն ալ կու-
 գայ , ու անոր ետեւէն մէկ ուրիշը ,
 ու նոյն բաները շարունակ կը կրկնը-
 վին , մինչեւ որ քու տղադ իր ըրած
 բանին վրայով հպարտանալ կըսկը-
 սի : Ա՛ն երգը՝ որ անոր սորվեցուցեր
 էիր իր սիրտը առ Աստուած առաջ-
 նորդելու , ուրիշ բան չընէր՝ բայց
 հպարտութեամբ կը լեցունէ իր սիր-

տը : Ասանկ չի պիտի՞ ըլլայ մի : Ահկ
տղայ մը ինչպէս կրնայ դիմանալ ա-
սանկ սաստիկ փորձութեան մը : Արը-
նայ ըլլալ որ ծնողքները իրենց զաւ-
կըներուն ցուցնեն , թէ իրենք անոնց
մտաւոր ճարտարութիւնը տեսնալով
կուրախանան կըբերկրին : Աւ միայն
ասչափս բաւական է անոնց սիրտ տա-
լու : Բայց տղաքը երբոր անխտիր և
անխոհեմ գովութիւններ կընդունին
բոլոր տեսութեան եկող բարեկամնե-
րէն , ալ անշուշտ պիտի հպարտա-
նան անոնք :

Այսու ամենայնիւ պէտք է խոստո-
վանիլ թէ տղոցմէ ոմանց վտանգը ու-
րիշներուն վտանգէն մեծ է : Ամանք
շատ քաջալերութեան կըկարօտին ,
ուրիշները միշտ զսպըմելու կարօտ
են : Ա՞յլ չի նկատեց փառասէր տղի
մը գործած հազարումէկ վարպետու-
թիւնները , պարզապէս ուրիշներուն
հետաքրքրութիւնը իրեն վրայ ար-
թընցունելու համար : Ա՞յլ չի տեսաւ

անանկ տւրած տղայ մը , որ գիրք մը
 առնէ կարդալու , ու երբեմն իր աչքը
 գիրքին երեսէն ծածկաբար մտիկը
 նող հիւրերուն վրայ ձգէ , տեսնալու
 թէ արդեօք իրեն ուսումնասէր բնու
 թիւնը կրնկատու՞նկոր մի : Աւ ի՞նչ
 պէս կարելի է ասանկ տղայ մը օտար
 ներուն առջևը հանել : Վուցէ երբե
 մըն համեստ տղի մը քաջալերութիւն
 ըլլայ խոհեմ բարեկամի մը առջև մե
 ղեղի մը կամ տաղ մը երգել : Գոր
 օրինակ ժողովրդապետը կամ քահա
 նան պէտք է որ իր հօտին կամ ժողո
 վուրդին զաւկրն՝ ըր հայրական սիրով
 խնամէ : Աւ թէ որ տուն դայ , ընտա
 նեայ մէջը օտարական սեպվելու չէ
 ան : Տղաքը թող իրեն երեւան հա
 մարձակութեամբ ու սիրով . ու թէ
 որ ինքը իր Տէրութեան ողին ունի՝ զգու
 շութեամբ պիտի նայի շողորքորթու
 թիւն չընել , հասկա պիտի ջանայ
 միտքերնին վտեմ խորհուրդներու ա
 ռաջնորդելու անոնց երգած մեղեղի

վրայով : Բայց տղաքը մեզի պար-
ծանք ընելու ու անոնց ունեցած կտոր
մը ըմբռնումը ամէնուն ցուցընելու
սովորութիւնը արդարեւ պարսաւելի
բան է :

Կան երկու ծայրեր , որոնցմէ խիստ
հարկաւոր է զգուշանալ : Ըս ծայրե-
րուն մէկը՝ տղաքը բոլորովին ընկե-
րութեան մէջ չի մտցունելն է . և
միւսը՝ միշտ ընկերութեան մէջ խօ-
թելով անոնք՝ անոնց ներկայութեամբ
բը և անդադար զրոյցներովը բարե-
կամներնիս ձանձրացունելն է : Ի՞նչ
որ կըկարծենք թէ մենք ընկերներ-
նուս հետը հանգիստ կենսակցութիւն
ընելու համար՝ զաւկըններնիս իբրեւ
նեղութիւն տուողներ պարտին մէկդի
քաշվիլ , թէ որ քանի մը բարեկամ
ներուն դուռնէն ներս մտնալը՝ իրիկ
վան ժամերը մէյտեղ անցունելու հա-
մար , անոնց անմիջապէս ուրիշ սե-
նեակ մը քաշվելու նշան է նէ , ինտոր
կրնանք յոյս ունենալ թէ անոնք պի-

տի բացվին յառաջոնան , կամ ընկե-
 թուլթեան հետ ինչպէս կենակցելու
 կերպը սորվին : Պարտին ականջ դը-
 նել զըուցված խօսքերուն՝ ու իրենց
 մեծերուն վարքը նկատել , որ իրենց
 միտքերը և վարքն ալ յառաջանան :
 Քիչ մը ժամանակ առաջ պարոնին
 մէկը լսեցի որ մէկ բարեկարգ ընտա-
 նիքի մը վրայով կըխօսէր , որոնց հե-
 տը տեսնելէն նոր դարձեր էր : Ըն-
 ընտանիքը գիտէր որ ան իրիկունը
 նոյն պարոնը հոն պիտի երթայ տեսու-
 թեան : Արեւոր դնաց և սենեակէն
 ներս մտաւ , իրեք հատ մանտրտիկ
 տղաք տեսաւ , որոնք լուիկ և հանգարտ
 նստէր էին կրակին քով : Վայրերնին
 մէկալ կողմը նստէր էր կարը իր ձեռ-
 քը , և հայրերնին տեղէն կըցաթկէր-
 կոր եկող հիւրը դիմաւորելու : Տղաքը
 ժամի մը չափ կամ քիչ մըն ալ էվել
 նստան , ականջ դնելով ամէն մէկ
 զըուցված խօսքերուն՝ որ իր ծնողքը
 և ան պարոնը կընէին : Ըմենելին մէկ

բան մը չըրին՝ որ անոնց խօսքին տը-
գելք մը ըլլային . հապա իրենց ներ-
կայութեամբը և խնդում երեսներովը
նոյն երեկոյին վայելչութիւնը էվել-
ցուցին : Ժամը երկուքին մայրերնին
ըսաւ թէ , « Տղաքս , ժամը երկուքն
է » : Բռանց մէկ ուրիշ խօսքի մը տը-
ղաքը տեղերնուն ելան , և դիշեր բարի
ըսելով սենեակէն դուրս ելան . մայ-
րերնին հտենուն դուրս գնաց , և քա-
նի մը ըսպէէն հտեւ նորէն դարձաւ :
Հիմայ սրչափ վայելչութիւն կայ ա-
սանկ մէկ ընտանիքի մը մէջ . և
սրչափ օգուտ կը քաղէն տղաքը ու կը
յառաջանան , իրենց մեծերուն ընկե-
րութեանը մէջ գտնելու սորված
ըլլալով : Բս ճամբովս կըսորվին խո-
նարհութիւն . ինչու որ կըրտեսնան թէ
իրենք ուրիշներէն սրչափ քիչ բան
գիտեն եղեր : Շատ բաներու տեղեակ
կըլլան , և իրենց միտքերը կուծովնան
ան խօսակցութիւններովը՝ որ կըլսեն :
Իրենց վարքը աղէկի կըյառաջանայ ,

ինչու որ տղաքը էվելօք կըսորվին օ-
րինակով քան թէ խրատով : Թէ որ
աս հաճութիւնները դուն ալ կուզես
վայելել , և աս օգուտները քու զաւ-
կընելուդ ընել , անշուշտ գիտցիր որ
անոնք 'ի բնէ աղէկ կառավարութեան
տակ առած պիտի ըլլաս : Անկից է-
վել անյուսալի բան չըլլար , որ մէկը
կընայի թէ իր զաւկընէրը ընկերու-
թեան մէջ ըստ պատշաճի պիտի
վարվին , թէ որ ուրիշ ժամանակ ան-
սանձ անզսպելի են :

Կան ծնողքներ՝ որոնք գիտեն և
բենց զաւկընելուն աղէկ ընկերու-
թեան մէջ մօնալու հարկաւորութիւ-
նը , բայց անոնք կառավարութեան
տակ առնելու կարող չըլլալով՝ երբոր
ընկերութեան մէջ կըխօթեն անոնք ,
կըզըկեն ինքըզինքնին և իրենց հետը
տեսութեան եկող հիւրը բոլոր վա-
յելչութիւններէ , ու իրենց զաւկընէ-
րը բոլոր օգուտէ : Ասանկ տեսարա-
նի մը հէջ եղած ահանջները իսկա-

ցունող դուռում գոչումին վրայ մտմը տալը անգամ անախորժ է : Տղոցը մէկ քանին բարեկամին կռնակի բարձին վրայ կելլան՝ կամ նստած աթոռն ՚ի վար կըկախվին . մէկ քանիները կուլան , ուրիշները կաղաղակեն : Այլերնին մէկուն լաթերէն կըքաշէ , մէկալը կըչեխէ : Ակող բարեկամին խէլքը գլխէն երթալով ոչինչ տեղը կաշխատի իր խօսքը առաջ տանել : Նոողքներուն ժամանակը՝ ունկնդրութիւնը և համբերութիւնը կըոչնչանայ իրենց անկարգ ընտանեաց մը տէր ըլլալուն : Բարեկամը կէս ժամի չափ եղած ձայնը ու աղաղակը տանելէն ետեւ , կուրախանայ երբոր ձեռով մը անկից կըփախչի . ինչ բերկրութիւն և օգուտ կրնայ ըլլալ ասանկ տեսութեան երթալէն :

Շատ օգուտներ կարելի է քաղել՝ պզտի տղի մը ներսիդին հետաքրքրութեան ոգի մը արթնցունելով : Անիկա մէկ աշխարհի մը մէջ մտաւ ,

ուր ամէն բան նոր և զարմանալի են :
 Ամէն մէկ ժամու մէջ անանկ բանե-
 րու կը պատահին՝ որոնց վրայով կու-
 ղեն տեղեկութիւն ունենալ : Բայց
 տղայ մը խնայածին պէս թէ իր ծը-
 նողքները համարձակութիւն կուտան
 իրեն հարցմունքներ ընելու , կը սկըսի
 խորհիլ թէ մէկ գեղեցիկ բան մըն է
 ան : Աւ անդադար կը սկըսի բան հար-
 ցունել : Իր հարցմունքները մէկ օրի-
 նաւոր ու գովելի հետաքրքրութիւն մը
 լեցունելու համար ըլլալէն կը դադա-
 րի , և միայն կը բաղձայ իր սրամտու-
 թիւնը ցուցնել , կամ բերանը պա-
 րապ չի կենալու համար խօսիլ : Շատ
 հարկաւոր է աս մասին արգիլել տը-
 ղաքը : Իրենց ըրած հարցմունքները
 ինչ պատճառէ առաջ դալը զլիա-
 ւորապէս յայտնի կերեւան : Աւ եթէ
 անպատշաճ պատճառէ մը առաջ
 կուգայ ան հարցմունքը , անատենը
 ցուցնելու իրեն թէ իր հարցմունքին
 չէս հաւնիր դուն :

Օրինակի աղաղաւ, ըսենք թէ նա խաճաշի սեղանին վրայ՝ իրեք տարու պզտի տղայ մը իր մօրը կը հարցունէ թէ, «Մ'ա՛րիկ, սուրճին ամանը ի՞նչ բանի հարկաւոր է» :

«Մէջը սուրճ դնելու», կըսէ մայրը :

«Բայց ինչո՞ւ համար սուրճը ան ամանին մէջը կը դնենք» :

«Անոր համար որ դիւրին է անկից գաւաթներուն մէջը լեցունել» :

Տղան իրար անցնելով՝ և չբռնելի նայելով որ մէկ նոր բան մը գտնայ հարցունելու, կըսէ՝ «Հապա գաւաթները ինչո՞ւ համար են» :

«Անոնց մէջէն սուրճը խմելու համար», պատասխան կուտայ մայրը :

«Բայց ինչո՞ւ համար գաւաթներէն կը խըմէք սուրճը», կըսէ տղան, ու աս կերպովը մինչև նախաճաշը լըմըննայ նէ անդադար բան մը կը հարցունէ : Ս'այրը՝ ինչպէս որ սովորութիւն ունի, շարունակ անոր հարցմունքներուն

պատասխան կուտայ . որովհետեւ իր
 միտքը համոզվել է թէ միշտ իր տղին
 համարձակութիւն տալու է բան հար-
 ցունելու : Աւելորօրէն ու անխորհրդ-
 դարար աս ճամբուն հետեւելով
 իր սիրտը ունայնութեամբ կը փքա-
 ցունէ , և իր տղան անտանելի շատա-
 խօս մէկ մը կընէ : Ահէ հասարակ
 սկզբունք մը կամ կանոն մը կայ՝ որ աս
 մասին մէջ կրնայ մեզի առաջնորդ
 ըլլալ : Թէ որ տղին հարցմունքնե-
 րուն պատճառը աղէկ է , և դիպուա-
 ծը յարմարաւոր է նէ , թող համար-
 ձակութիւն տրվի իրեն ան հարց-
 մունքները ընելու . բայց թէ որ անոր
 հակառակն է նէ՝ համարձակութիւն
 տալու չէ անոր : Տղայ մը՝ ըսենք թէ ,
 մօրը քովը նստել է՝ և մայրը սուրճ
 կեփէկոր . մայրը սուրճին ամանին
 բերանը կը բանայ , և տղան կը տես-
 նայ որ անոր մէջինը կեռակոր ,
 «Վայրիկ , ինչ բան է որ սուրճը
 կեռացունէ» , կըսէ փոքրիկ տղան :

Հա հարցմունքնին պատճառը աղէկ է , և զիպուածը յարմարաւոր է : Աւանոր համար իր ծնողացը մէկը իրեն կըհասկըցունէ ան քիմիքական զօրութիւնը՝ որ կըկոչվի Առացումն : Օրնողքները իրաւունք ունին ուրախանալու իրենց զաւկին ըրած նկատմանը վրայ . և ան հարցման պատասխանը մէկ պիտանի գիտութիւն մը կըշնորհէ տղին : Բայց զիցուք թէ մէկ հիւր մը ըլլայ հոն՝ որուն հետ օգտակար բանի մը վրայ խօսակցութիւն կընէկոր հայրը . և անատենը տղան նոյն հարցումը ընէ : Իհա հարցմունքը աղէկ է , բայց ան ժամանակին յարմարաւոր չէ . ընկերութեան մէջ լուռ կենալ կըվայլէր տղին : Աստի մայրը իր տըգին կըսէ . « Տըղաս , հօրդ խօսքը պէտքը չէ որ կտրես , պարտիս բոլորովին լուռ կենալ , և իր ըսած խօսքերուն մտիկ ընել » :

Բայց սակայն մայրը ան հարցմունքը չի մոռնար , հապա ետքը մէկ պա-

տեհութիւն մը գտնալով նորէն անոր
վրայ խօսք կը բանայ : Անատենը տղին
ըրաժ հարցմունքին պատասխանը կու-
տայ , ու անոր կրցուցընէ թէ մեծ ան-
բաղաքավարութիւն է ուրիշներուն
խօսքը միջահատել : Շատ բերկրու-
թիւններ կաւրովի և շատ արդելքներ
կըլլայ յառաջագիմութեան , թող
տալով՝ որ տղաք իրենց շատախօսու-
թիւնովը բարեկամաց խօսքերը մի-
ջահատեն :

Կան տեսակ մը ծնողքների ալ՝ որոնք
աս անկարգութենէն ազատ մնալու
համար , քանի մը հիւր եկածին պէս
զաւկըներնին սենեակէն դուրս կըխըր-
կեն : Ասիկա իրենց զաւկըներուն հե-
տը անարդարութեամբ վարվել է . և
հետևապէս երբոր տարիներ կանցնին
ու զաւկըներնին կըմեծնան , անոնց
վարքերը անշնորհք և միտքերը ան-
կիրթ կըտեսնան , և ան կըլլայ միայն
իրենց վարձքը : Ասկից է որ շատ մե-
ծատուններուն ընտանեացը մէջ կո-

պիտ և անքաղաքավար տղաք կըտես-
 նաս : Եւ որ տղաքը հաճոյական և
 բան հասկընալու ընկերութենէն դուրս
 աքսորվին , հարկաւ անոնք բիւտ և
 անկիրթ կըմեծնան : Աւերմն ի՞նչ
 ճամբայ բռնելու է : Բռնելու ճամ-
 բադ դիւրին է . զաւկըներդ շատ ան-
 գամ թող ներկայ գտնըվին երբոր
 քու բարեկամներդ քեզի հետ տեսնը-
 վելու կուգան . բայց պարտին սորված
 ըլլալ քաղաքավարութեամբ վարվիլ ,
 լռիկ նստիլ և միտք դնել : Չի պար-
 տին խօսիլ՝ բայց միայն անատենը ,
 երբ իրենց բան մը հարցըվի : Աւ ա-
 մէն բանէն աւելի բարեկամներուն
 առջևը քշելու չէ անոնք՝ որ իրենց
 ունկնդիր ըլլալը տեսնան և ուզած
 ներնուռն չափ սկսեն գովաբանել ա-
 նոնք :

Երրորդ . Օգուտներդ թիւր ,
 Հատերը չեն գիտեր ան չար հետե-
 անքները , որ աս գործածութենէն կը-
 ծընանի : Ինչպէս մը մէկ բժիշկ մը

տուն մը գնաց տղի մը ակուան հանելու : Վոքրիկ տղեկը ան սոսկալի գործիքը տեսնալով , ու քաշելու ցաւը իմանալով , սաստիկ վախի մը մէջ ինկաւ՝ և չուզէց իր բերանը բանալ : Խել մը անօգուտ Թախանձանքներէն ետքը՝ բժիշկը ըսաւ . « Կարելի է Թէ հարկաւոր չէ անիկա քաշել . Թող տուր քիչ մը շփեմ իմ Թաշկինակովս , և ան հերիք պիտի ըլլայ . ամենեին ցաւ մը չի տար քեզի շփելը” : Տղան անհաւատարիմ մարդուն խօսքին հաւատալով բերանը բացաւ , բժիշկը իր գործիքը Թաշկինակին մէջը պահած ըլլալով՝ ամուր մը բռնեց ակուան ու քաշեց հանեց անիկա : Տղին ծնողքը շատ գովեցին սուտղըուց մարդուն վարպետութիւնը : Վախյն մարդը տղան խաբեց , իր հաւատարմութիւնը աւրեց , և տղին բարոյական զգացումներուն անանկ զէն մը հասուցոր շուտով չի պիտի անցի : Ատ բրժիշկը կրնայ արդեօք նորէն մէյմալ

իր Թաշկինակը տղին բերանը խօթել :
 Ասկէ ետեւ բժիշկին ըսած խօսքերուն
 կը հաւատայ մի տղան : Աւ երբոր իրեն
 սորվեցունեա թէ սուտ զրուցելը չու
 րութիւն և մեղք է , բժիշկին զրուցած
 սուտը իր մտքին մէջը գեռ ողջ չի
 պիտի^ո ըլլայ : Աւ երբոր միտքը բերէ
 թէ իր ծնողքը բժիշկին սուտ զրուցե
 լը գովեցին , չի պիտի^ո կարծէ թէ
 ինքն ալ իր ուղածը կատարելու հա
 մար իրաւունք ունի սուտ զրուցելու :
 Ասանկ խաբէութիւն գործածելէն
 խիստ գէշ բաներ կը հետեին : Աս
 գործածութիւնը յայտնապէս կը սոր
 վեցունէ տղին որ իր ծնողքը անպատիւ
 ընէ : Անգամ մը անոնց սուտը բռնելէն
 ետեւ , ճշմարիտ ալ խօսին նէ անոնց
 չի հաւտար : Աս սովորութիւնը ա
 նոր մատաղ խղճմտանքը կաւրէ վար
 կը ճղէ , և խաբէութիւն ընելու
 վարպետութիւններ կը սորվեցունէ ա
 նոր : Աւ ի՞նչ է արդեօք ասկից յա
 ռաջացած օգուտը : Ա՛նչ պիտի ըլ

լայ , ես ըսեմ քեզի . ան է՝ որ միայն
մէկ անգամ մը ուզածնին գլուխ հանե-
ցին , տղին ակուան հանեցին :

Հազար անգամ թախանձէ բռնա-
դատէ հարկաւորած ատենը , բայց
բնաւ խաբէութիւն մի գործածեր :
Ի՞նչ որ մէկ զաւակ մը իր մօրը վրայ
հաստատ հաւատարմութիւն չի կրնար
ունենալ նէ , անտարակոյս իրմէն ալ
հաւատարմութեան նշոյլը յուսալու
չէ : Հնարաւոր բան է որ մէկ մայր
մը խաբէական և սուտ վարպետու-
թիւններ բանեցունէ , և նոյն ատենը
իր աղջիկը անկեղծութեան և ճշմար-
տութեան վարք մը ստանայ : Ա՞յլ կըր-
նայ աս բանս մտմտալ : Անք պար-
տինք անանկ ըլլալ , ինտոր որ կու-
զենք թէ մեր զաւկրները ըլլան : Ա-
նոնք մեզի նայելով իրենց վարքը
կըկարգադրեն :

Անգամ մը մէկ մայր մը կըջանար
որ իր պզտի տղեկը համոզէ քիչ մը
դեղ խմելու : Վեղը շատ անախորժ

էր և լեղի , ու մայրը տղան համոզել
լու համար ըսաւ թէ գէշ համ չու
նի ան : Սակայն տղան չի հաւտայ ի
րեն . փորձով գիտէր որ անոր խօսքին
հաւատարմութիւն չըլլ ըվիր : Աղնու
ւական բարեկամ մը՝ որ հոն գտնելե
ցաւ ան միջոցին , դեղին դգալը ձեռ
քը առաւ ու ըսաւ :

« Զակորոս , ասիկա դեղ է , և շատ
գէշ համ ունի . ես չեմ սիրեր անիկա
խմել , բայց թէ որ հարկաւոր ըլլար
պիտի խմի : Արծեմ թէ դուն բաւա
կան քաջութիւն ունիս քիչիտիկ մը
անհամ բան կըլլելու . ասանկ չէ՞ մի » :

Զակորոս քիչ մը իր երեսին խո
ժուութիւնը շտկելով ըսաւ . « Այո՛ ,
բայց իրաւ որ շատ գէշ է աս դեղը » :

« Գիտեմ , ըսաւ Պարոնը . կարծեմ
թէ դուն ասկից գէշ բան մը բնաւ
բերանդ առած չես » : Անկէ ետեւ պա
րոնը դեղին դգալը բերանը դնելով ա
նոր համը նայեցաւ , ու ըսաւ . « Իրաւ
որ շատ անսիրտ է : Բայց եկո՛ւ նայ

ինք ա՛նչափ կ'որիճութիւն չունի՞ս
մի դուն ասիկա խմելու, գիտնալով
որ այսչափ գէշ դեղ մըն է" :

Տղան տարակուսելով դդալը ձեռ-
քը առաւ :

“Արդարեւ շատ գէշ է, բայց ամէ-
նէն աղէկ ճամբան բոլոր դօրութիւնդ
մէկ տեղ ժողվելով կ'որիճի պէս մէ-
կէն անիկա կուլ տալն է” , բսաւ
պարօնը :

Յակոբոս աղէկ ջանքով մը կուլ
տըւաւ դեղը : Հիմայ աս տղան ո՛վ է-
վելօք պիտի յարգէ . իր խաբէբայ
մայրը՝ թէ ան ճշմարտախօս օտարա-
կանը : Աւ աս ալ պէտք է նշանակել
որ եթէ տղան աղէկ վարժըված ըլ-
լար նէ, իր մօրը տըւածը առանց
մըմըռալու մէկէն պիտի առնէր : Բայց
ան ալ ճշմարիտ է թէ տղան ան պա-
րօնին ըրած բոլոր յորդորանքներուն
վրայ տակաւին կարելի է թէ չընդու-
նէր դեղը : Աւտի ի՞նչ ճամբայ բռնե-
լու էր անատենը : Բռնադատէ տղան,

ստիպէ մինջև որ դեղը առնէ , բայց
 բնու մի խաբեր : Արքոր մեր զաւկը
 ները կըխաբենք , մեծապէս կըվնա-
 սենք անոնց , և անոնց վրայ մեր ունե-
 ցած իշխանութիւնը ոչինչ կընենք :
 Մէկ հատիկ ապահով ճանապարհը
 տնական կառավարութեան մէջ ,
 ինչպէս նաև կեանքերնուս ընդարձակ
 թէստորոնին մէջ , անկեղծ և յայտնի
 վարմունքն է : Իորամանկ մարդուն
 ձեռքի տակէ բանեցուցած վարպե-
 տութիւնները և ձևերը անշուշտ վեր-
 ջը իր կործանումը կըպատճառեն :
 Ընկեղծ եղիր և հաւատարիմ , և ա-
 նաստենը ապահով ես : () զտակար
 վախճաններ ստանալու մի միայն ճա-
 նապարհը՝ սուաքինի և անխաղախ
 միջոցներն են :

Չորրորդ . Օգտե՛նք ինչպէս զայն
 յանցանքն զգոնար : Ըտենին հարկաւոր
 է չեխել ու պատժել անոնք . բայց
 անոնց սիրտ տալն ալ շատ հարկաւոր
 է , երբոր աղէկ բան մը կընեն : Ավե-

Լօք ջանք ըրէ ևս անոնց բարի վար-
 քերուն հաւնելոյ իրենց ցուցընելու ,
 քան թէ գէշ վարքերնուն չի հաւնի-
 լըդ : Աւրիշ բան մը չի կայ որ այն-
 չափ թուլցունէ տղայ մը , քան թէ
 ան որ մէկ մայր մը շարունակ յան-
 ցանք կը գտնայ իր զաւակին վրայ : Աւ
 հաղիւ թէ մէկ ուրիշ բան մը հնար է
 գտնալ՝ որ աւելի վնաս հասցունէ թէ
 մօրը և թէ տղին բնաւորութեանը :
 Արկու գլխաւոր բաներ կան՝ որոնք
 մարդկային գործքերուն զօրութիւն մը
 կուտան . այսինքն՝ յոյսը և երկիւղը :
 Ասոնց երկուքն ալ իրենց ատենին
 հարկաւոր են : Ասկայն ո՛վ է վե՛լօք
 չընտրէր որ իր զաւակը աղէկ բաներ
 ընէլու շարժի իր մօրը հաճոյ ըլլալու
 յոյսովը , քան թէ անիկա սրգող ցու-
 նէլու վախովը : Արբոր մայր մը իբր
 զաւակընէրուն ըրած աղէկ բանին բնաւ
 մէկ հաւնիլ մը չի ցուցընէր , և միշտ
 սխալմունք մը ըրածնուն պէս կը չե-
 խէ անոնք , անոնց սիրտը կը կոտորի և

կըթուլնան : Արմամտան թէ ինքըզինքնին իրենց մօրը հաւնեցունելու համար աշխատութիւնը անօգուտ է : Անդադար չեխ լսելով՝ իրենց բնութիւնը կըկարծընայ : Աւ վերջապէս նայելով որ եթէ աղէկ ընեն և եթէ գէշ՝ միշտ յանցաւոր կըդտնըվենկոր , ալ ինքըզինքնին հաւնեցունելու համար ըրած բոլոր ջանքերը մէկդի կըձգեն , ու լրած չեխերնին ալ հոգերնին չըլլար :

Մայր մը երբոր հարկաւորի իր զաւկին վարքին թող հաւնի : Թող անոր ցուցընէ թէ իր բարի վարքը ճշմարիտ երջանկութիւն մը կուտայ իրեն : Թող իր խնդում երեսովը և սիրովը վարձահատոյց ըլլայ զաւկին , որ կըջանայ ինքըզինքնը իրեն հաւնեցունելու : Աս կերպովս իր զաւկին սրտին մէջը քանի մը ազնիւ և խիստ բաղձալի գգապումներ պիտի սնուցանէ : Անոր ներաիդին մէկ սիրելի բնաւորութիւնով մը և զուարթութեան

ոգիով մը պիտի զարդարէ : Օգործի-
 նակ ասօր քու տղայդ շատ խելօք կե-
 ցաւ ու հնազանդ էր քեզի : Երիկվան
 անիկա պառկեցունելու ատենդ ձեռ-
 քէն կրբռնես ու կրսես , « Տըղաս ,
 դուն ասօր շատ աղէկ տղայ մըն էիր :
 Վեղ ասանկ խելօք և հնազանդ տես-
 նալս իս կատարեալ երջանիկ կընէ :
 Լստուած սղտի տղաքները կրսիրէ ու
 ըոնք իրենց ծնողացը հնազանդ են , և
 կըխոստանայ անոնք երջանիկ ընել » :
 Լսիկա մեծ վարձք մըն է տղին : Լս
 երբոր քու ամէն օրվան սովորութենէդ
 էվել անուշ ձայնով մը՝ « Վիշեր
 բարի սիրականն տղաս » կրսես անոր ,
 իր փոքրիկ սիրտը սիրով կըլենայ , և
 երբ իր աչքերը կըդոցէ քնանալու
 համար , երջանիկ է , և միտքը կըդնէ
 որ միշտ իր պարտաւորութիւնը կա-
 տարելու պիտի ջանայ :

Օաւակդ հնազանդութեան բերելու
 և անոր սիրտը սիրով և ուրախու-
 թեամբ լեցունելու համար , անոր ը-

րած բաներուն խոհեմութեամբ մը
 հաւնիլը առջի հարկաւոր բանն է :
 Վառ խնդում երեսդ զաւկիդ սիրտը
 թող կենդանացունէ , ու անիկա քա-
 ջալերէ իր պարտաւորութիւններուն
 մէջը : Արբոր տղադ դպրատունէն
 տուն կուգայ իր հանդերձը մաքուր և
 իր երեսը ուրախ , քու մայրական
 սէրդ անոր ցուցընելով վարձահատոյց
 եղիւ իրեն՝ իր հանդերձը մաքուր պա-
 հելու հոգ տանելուն համար : Ասիկա
 զօրաւոր գրգիռ մը կըլլայ անոր կո-
 կիկ ու մաքուր ըլլալուն : Պարոնին մէ-
 կը սովորութիւն ունէր իր զաւկըները
 յորդորելու որ աւտունները կանուխ
 ելլան , ամէնէն առաջ աւտըվանց ի-
 րեն երեւոյողը Արտուտ կանչելով :
 Ով որ կանուխ ելլար նէ , ան օրը իր
 անունը Արտուտ էր : Տղոցմէն ամէն
 մէկը կը ջանար օր ինքը կանուխ ելլայ
 ան պղտի անունը ընդունելու համար ,
 և ասանկով ամէնն ալ կանուխ կե-
 լէին՝ աւտըվան մաքուր օդը վայելե-

լու համար ։ Շատ անգամ կըլլայ որ
մէկ տղայ մը իր կարողութենէն էլել
ջանք կընէ մէկ բան մը ընելու՝ իր
մօրեկն Մարիս մը լսելու համար ։ Այս
շատ անգամ ալ գետի պէս արցունք
կրթափլի որ ծնողքները բանի տեղ
չեն դնել ան ջանքերը ։ Անդադար
պակասութիւն գտնալով ուրիշին վրայ,
շատ ընկերական կենակցութեանց մէջ
ջր եղած վայելչութիւնը, և շատ սի-
րուն զաւկըներու բնաւորութիւնը
կաւրի ։ Աս բանս անանկ հասարակ
կըլլայ ոմանց, որ շունչ առնելու պէս
բնութիւն կըլլայ իրենց ։ Մէկ բանի
մը չեն հաւնիր . ամէն գործքի ու ա-
մէն դիպումով մէջ չի հաւնելու բան
մը կը փնտրուեն ։ Թունաւոր սողուննե-
րու պէս, պինտ աղէկ բաներէն ալ
թոյն քաշելու զօրութիւն ունին ։ Տը-
ղաքները ընդհանրապէս ուրիշին նմա-
նելու ետեւ են . անոնք իրենց բնաւո-
րութիւնը իրենց բոլորովիքը գտնը
վողներուն բնաւորութենէն կառնեն ։

Եւ մենք մեր սրտերուն մէջը ան առա-
քինութիւնները պարտինք սնուցանել,
որոնք որ անոնց սրտին մէջը տպաւո-
րել կուզենք : Ի՞նչ որ կուզենք ան-
վերջով հեզիկ և բարեկամական զգաց-
մունքները տալ անոնց : Ելին առաջ
մեր օրինակներովը պարտինք ցուցը-
նել անոնց թէ ի՞նչպէս ազնիւ բաներ
են ան զգացմունքները :

Հինգերորդ . Օգոստոսի Բնո- թ
գործէր սոսոմոս վախէր որով անոնց :
Եշխարհիւ վրայ տիրապետող աւե-
լորդապաշտութիւնը խիստ զարմանա-
լի բան մըն է : Հազիւ թէ լուսաւո-
րեալ մարդ մը կամ ազէտ մարդ մը
հնար է գտնալ՝ որ քիչ կամ շատ աս
անտեղի վախերը իր ներսիդին չունե-
նայ : Սարգոս բնութեանը մէջ մէկ
զօրաւոր բնդունակութիւն մը կայ աս
բանիս հաւտալու : Ենթակոյթ հողիի
մը սլառմութիւնը անանկ փափաքա-
նօք կըլսվի : որ հազիւ թէ մէկ ուրիշ
բան մը կընայ արթնցունել ան փա-

փաթը : Անոնք՝ որ տղաքը կընային ,
 շատ անգամ առ սլատեհուծիւնը ձեռք
 կառնեն , ու կըջտնան ասանկ մտացա-
 ծին պատմութիւններ զրուցելով տը-
 ղաքը զըօսցունել , կամ Վապու-լան Կո-
 ֆուր , Արապը Գրանը Էֆէնէ ըսելով , և
 ստոնց նման սուտումուտ խօսքերով
 կըվախցունեն , որպէս զի կարենան
 կառաժարել անոնք : Ասանկ մէկ
 ճամբայ մը բռնելը որչափ անսլատ-
 շած՝ որչափ անարժան է նէ , ալ
 հարկաւոր չէ հոս երկան բարակ զրու-
 ցել : Ամէն մարդ գիտէ թէ ասոր
 վերջը ինչպէս գէշ կըլլայ : Սակայն
 քիչ մայրեր կըզգուշանան որ եթէ ի-
 րենք և եթէ իրենց սպասաւորները
 զաւկընէրնուն զլուխը աւելորդա-
 սրաշտութեան բաներով չի լեցունեն :
 Շատ անգամ չի՞նք մի տեսնար տ-
 նանկ մարդիկ՝ որոնք անտեղի բանե-
 րուն զօրութիւնը՝ որ իրենց մանկու-
 թենէն ընդունեցին , բոլոր կեանքեր-
 նուն մէջ հետերնին կըպըտըտցունեն :

Լ'նիկա իրենց մէկ մեծ թշուառու
թիւն մը կըլլայ : Տղն մը միտքը ա-
սանկ վտանգներէն ազատ պահելու
համար՝ շատ զգուշութիւն պէտք է
բանեցունել :

Մէկ կերպ պատիժ մը կայ որ շատ
անգամ կըգործածվի , և շատ ալ
պարտաւելի է : Տղան մութ սենեակի
մը մէջ կըգոցեն . խեղճը ասանկով
կըսկըսի մութ տեղը վախնալ : Լ'սի-
կա երբեմն անանկ ազգու կերպով մը
կընեցործէ անոր , որ հ'նար չէ հա-
մոզել անիկա մինակ մութ սենեակ մը
երթալու : Երբեմն նաեւ քնանալուն
ետեւ կըվախնան մինակ սենեակին մէ-
ջը տաանց ճրտգի մնալ : Բայց մէկ
զգուարութիւն մը չի կայ սորվեցու-
նել տղայոց՝ որ գիշերն ալ ցորեկվան
պէս անվախ ըլլան : Եւ շատերը կըր-
նաա գտնալ որ խիստ մութ գիշերը
տանը չորս կողմը կըսլտըտին , և
միտքերնուն ալ չեն անցունել թէ մէկ
վտանգ մը ըլլայ : Ինչ որ դուն քու

զաւկըներուդ միտքը ասանկ վարժել
կուզես նէ, հարկաւոր է որ գերբնա-
կան երևոյթներու զաղափարներէն
եւտ պահես, և բնաւ սուտումուտ վա-
խերով չի վախցունես անոնք: Օւա-
կըներդ անանկ կերպով մեծցուր որ
առաքինի ըլլան և անվախ:

Սէկ գեղեցիկ՝ կայտառ ու խելացի
տղէկ մը իրեք տարեկան հասակին
մէջը աղջիկ ծառայէն մուծ սենեա-
կի մը մէջ գոցված ըլլալով, իր բոլոր
կեանքին մէջը խելագար եղաւ: Ըն-
միտ աղջիկը առաջ սպառնացաւ
տղին՝ ըսելով թէ մէկ տեղ մը պիտի
խորէ անիկա, թէ որ ձայնը չի կտրէ.
և վերջապէս անիկա լռեցունելու հա-
մար մուծ սենեակին մէջ դրաւ, դու-
ռը տղին վրայէն գոցեց ու իր բանք
դնաց: Քանի մը բռպէէն ետեւ դար-
ձաւ սենեակը՝ ու տեսաւ որ տղան
ռաստիկ վախով բռնելած գետինը
ինկեր էր: Իրաւ տղեկը չի մեռաւ
անկից, բայց իր բոլոր կեանքին մէ-

Զը խեղադար եղաւ : Տղին ծնողքը եր-
 կու օրէն ետե երբոր իրենց դացած
 տեղէն տուն դարձան , լսեցին որ ի-
 րենց տղան բանի մը պատահեցաւ ,
 բայց անոր պատճառը չիմացան :
 Ինչեւիցէ սպասաւորը որ դրացիների մը
 աղջիկ էր , տասը տարիէն ետե եր-
 բոր իր մահուան անկողինին վրայ հի-
 ւանդ պառկեր էր , չի կրցաւ խաղա-
 դութեամբ մեռնիլ՝ մինչեւ որ տղին
 մայրը կանչեց և իր ըբածը խոստո-
 վանելով թողութիւն խնդրեց անկից :
 Առկայն արդարը խօսելով մայրը ըս-
 տասաւորէն էվելի յանցաւոր էր . բո-
 լոր կեանքին մէջը քաշած տրտմու-
 թիւնը ու կակիծը պզտի պատիժ մըն
 էր իրեն և իր էրկանը , որ զաւկընեւ-
 նին չի փորձրված սպասաւորի մը
 քով ձգելով իրենք ըստ հաճոյից պը-
 տրտելու դացին : Հաղարաւոր անձինք
 խելքերնին կորսնցուցին ասոր պէս
 դիպուածներով :

Ահ ևս ուրիշ տղէկ մալ քանի մը

տարի առաջ վախով յանկարծակի
 մահուան պատահեցաւ : Աս տղին ծը-
 նողքը մէկ իրիկուն մը բարեկամի մը
 տուն դացին տեսութիւն ընելու : Տա-
 նը սպասաւորն ալ դրացիններուն ըս-
 պասաւորները հրաւիրեց ուրախու-
 թիւն ընելու . բայց տանը տիկինը մէկ
 դիպուածով մը ատենէն առաջ տուն
 դառնալով՝ երբոր սենեակը մարդով
 լեցուն և սպասաւորները իրենց պար-
 տաւորութիւնը զանց ըրած տեսաւ ,
 վեր վազեց իր երկու կամերեք տա-
 րեկան տղեկը տեսնալու : Տղին քովը
 որ գնաց , անոր աչքերը բաց՝ բայց
 պաղած դտաւ . շօշափեց անիկա՝ ու
 շունչը հատած դտաւ : Շուտ մը բը-
 ժիշկէն մարդ խրկըվեցաւ , բայց պա-
 րապ տեղը . ինչու որ տղեկը մեռած
 էր : Սպասաւորը կեղծաւորեցաւ թէ
 ամենևին բան մը չիտէ ինքը . բայց
 անկողինին չորս դին նայելով վարտ-
 գուրին վրայ մէկ սոսկալի երևոյթ մը
 տեսան , որ էր բարեկենդանի խեղ-

կատակներուն զրաժ գիմակներուն մէկ
խիստ այլանդակը : Ասիկա ան չար
սպասաւորը դրեր էր՝ ինչպէս որ խոս-
տովանեցաւ , որ տղան լուռ կենայ ,
երբոր ինքը վարը իր բարեկամներուն
հետ ուրախութիւն կընէ : Արդեօք
ան խղճալի տղան գեռ իր հոգին չի
հանած ի՞նչ վախի մէջ ինկած և
ի՞նչ քաշած պիտի ըլլայ ան սարսա-
փելի քանը տեսնալովը . ասիկա մտա-
ծելով մէկը չի կրնար բաւական խօսք
գտնալ ան գարշելի աղջըկանը ըրած
յանցանքին մեծութիւնը բացատրե-
լու , որ իրօք սպանութիւն գործեց :

Աս գլուխիս մէջը զաւակաց կըր-
թութեան մէջը գտնուած քանի մը
խիստ հասարակ և գլխաւոր պակասու-
թիւնները ցուցուցի . բայց անոնց ա-
մէնը մէկիկ մէկիկ յիշել անհնար է ,
չաւատարիմ մայրը միշտ իր աչքը
բայ պահելու է . և պէտք է որ նայի
թէ իր ջանքը և աշխատութիւնը ի՞նչ
գորութիւն կունենակոր իր զաւակին

վրայ : Պարտի զգուշութեամբ փնտը
 ուել ու գտնալ ամէն մէկ սղտի պակ
 սութիւնները և սխալմունքները իր
 կառավարութեանը մէջ : Պարտի ին
 քիրենը մտմտալ ու քննել իր ըրածը :
 Եւ օգուտ է ուրիշէն օգնութիւն գտնա
 լու յոյս ունենալ առանց իր յատուկ
 ջանքին : Ուրիշներուն կարծիքները
 իրապէս օգուտ կրնան ընծայել ընդ
 հանուր կանոններ հաստատելով , մեր
 խորհուրդները շարժելով , և հաստատ
 ու հաւատարիմ ըլլալու գրգուէլով :
 Սակայն ամէն ասոնց վրայ թէ որ չենք
 կամիր մենք մեզի մտածել մեր ըրածը ,
 թէ որ մեր զաւկըներուն բնաւորու
 թիւնները սորվելու ետեւէ չենք ըլ
 լար , և մեր անոնց մտացը մէջ տը
 պաւորած զանազան գաղափարնե
 րուն զօրութիւնը չենք նկատեր , շատ
 պակսութիւններ պիտի գործենք՝ ո
 րոնք առանց մեր իմանալուն պիտի
 անցնին , և շատ պատեհութիւններ

պիտի կորսընցունենք՝ որոնք ուրիշ
կերպով կրնայինք ձեռք բերել :

ԳԼՈՒԽ . Գ.

Վրխատոնէական վարժաւիւան շրջ :

Սախ . Մըդեօք մէկ մայր մը իր տա-
քուկ սենեակին մէջը զաւկընէրուն
հետը վառարանին բոլորտիքը շար-
ված ատենը ուրիշ բան մը կրնայ
գտնալ այնչափ հարկաւոր , բան թէ
անոնց Վրխատոնէական վարժութիւն
տալը : Մէկ մայր մը իր զաւկընէրուն
փոքրիկ խումբը թող իր բոլորտիքը
ժողվէ , ու անոնք Վրխատոնէական
հաւատքի մէջ վարժեւու պարտաւո-
րութիւնը իր վրան թող առնէ : Այս-
րեւի թէ տղաքը զպրատունը իրենց
վարժապետէն Վրխատոնէական վար-
դապետութեան սկզբունքները փոքր
ի շատէ սորվին , բայց ամենահար-

կաւոր բան մըն է՝ որ Քրիստոնէական վարժութիւն ընդունելու յատուկ տեղը տունը ըլլայ : Մայրը պարտի մէկ փութաջան և յօժարամիտ առաջնորդ մը ըլլալ իր զաւկները դէպի Վրկիչին տանելու : անոնց փոքրիկ ձեռքերէն պարտի բռնել՝ ու Մատուած աշտութեան ճամբուն մէջը պարտի խօթել անոնք :

Հնար չէ որ մօրը ունեցած զօրութիւնը մէկ ուրիշը ունենայ : և անոր վայլած ղիւրութիւնները վայելէ : Մայրը իր ֆիւրաքանչիւր զաւկին ինչ զանազան բնաւորութիւններու տէր ըլլալը գիտէ : անոնց ինչ բաներու վրայ խորհուրդ ունենալու ունակութիւնները և միտքերնուն ինչ կերպ ըլլալը կը ճանչնայ : Մտանկով ամէն մէկին ընդունակութեանը յարմար վարժութիւն կրնայ տալ անոնց : Մայրը միայն կրնայ յառաջացունել ան անհամար ղիպուածները՝ որոնք կրնան անոր միտքը բանալ վարժու-

Թիւն ընդունելու, և Վրիստոնէական
 հաւատոյ տպաւորութիւններուն ըն-
 դունակ ըլլալու: Սայրը անոնց հետ
 է, երբոր անոնք հիւանդութեան կամ
 ցաւի մը մէջ են: Սայրը կրնայ
 ձեռք առնել առտրվան խաղաղ ժա-
 մերուն ու իրիկվան խորունկ լռու-
 թեան պատահութիւնները: Տրտմու-
 թեան վայրկեաններուն մէջ մայրը
 կրնայ անոնց միտքերը դէպի երկնային
 ուրախութիւններու շտկել: Աստ-
 ոած անանկ պատահութիւններ տը-
 ւաւ մայրերուն, որոնցմէ ուրիշները
 զուրկ են: Աս պատահութիւններուն
 հետը՝ մայրերը անանկ պարտաւորու-
 թիւններու տակ ալ դրաւ, որ անոնք
 հնար չէ զանց առնել կամ մէկ ուրիշ
 շին վրայ ձգել: Վրիստոնէական
 վարժութեան մեծ պարտաւորութիւնը
 տանը մէջ՝ և ծնողքներէն պարտի
 հաւատարմաբար կատարվել: Տանը
 հանդարտիկ սենեակն է Աստուծոյ
 սրբազան տունը. մայրական սէրն է

խիստ պերճախօս ատենաբանը, և
հնազանդ զաւակն է կրօնական վար-
ժութիւնները ընդունելու խիստ յար-
մար ունկնդիրը: Ասիկա աղէկ թող
իմանան մայրերը, և անատենը հազիւ
թէ պիտի տեսնան որ իրենց զաւկը-
ները առանց Վրիստոնէական սկըզ-
բունքներով և ճշմարիտ Աստուած,
պաշտութիւնով ամրանալու իրենց
տանը դնէն դուրս ելլեն:

Երկրորդ. Սայրէրը պարպին որ առաջ
իբեմ, Աստուածապաշտութիւն ունենան: Ին-
չորովին անօգուտ է յուսալ որ դուն
կարող պիտի ըլլաս քու զաւկըներդ
յորդորելու՝ որ իրենց սէրը և յօժա-
րութիւնը հանդերձեալ աշխարհին
վրայ դնեն, երբոր դուն քու սէրդ աս
աշխարհին վրայ հաստատերես: Վրու
օրինակդ քու տըւած վարժութեանդ
բոլոր զօրութիւնը ոչինչ կընէ: Ի՞նչ
որ Վրիստոնէական դպացումները քու
սրտիդ մէջը չեն կենդանարար, յի-
մարութիւն է յուսալ որ դուն անոնք

քու զաւկըններուդ սրտին մէջը պիտի
 տալաւորես : Ենոնք քու օրինակիդ
 կուզեն նմանիլ : Ենոնք քու բռնած
 ճամբուդ կուզեն հետեիլ : Եւ սղտի
 աղջիկը որնոր Եստուած տրւաւ քե-
 ղի , և որ այսչափ ուրախ ու երջանիկ
 է քու սիրոյդ մէջը , կըկարծէ թէ
 վտանգ մը չի կայ ան զգացմունքները
 աւնենալ իր ներսիդին , որոնք որ կը
 տեսնայ թէ դուն ունիս : Երդ՝ «վ
 մայր , առ քեզի տալաւինող զաւկիդ
 վրայ կընայիս , և իրեն խանդակաթ
 զգուանքները ու գրկախառնութիւն-
 ները կըտեսնաս , ու խղճմտանքիդ
 մէջը չե՞ս իմանար որ քու օրինակդ
 անիկա Եստուծմէ կըհեռացունէկոր ,
 ու յաւիտենական տրտմութիւններու
 կըմատնէկոր :

Կըսիրե՞ս զաւակդ . զաւակդ ալ
 քեզ կըսիրէ . և միտքէն անդամ չան-
 ցունէր որ դուն անիկա վտանգի մէջ
 կըձգեսկոր , ու մեղաց և կործանման
 ճամբաներուն մէջը իրեն կառաջնոր-

դեսկոր : Արդեօք ինչպէս պիտի դո-
 ղայ և սարսամի : Երբոր լսէ թէ դուն
 անիկա իրեն յաւիտենական երջան-
 կութենէն զըկող անօրէն մըն ես :
 Դուն աշխարհիս հարս եղար , անոր
 հետը կապվեցար . քու սիրտդ Աստու-
 ծոյ չի տըւիր : Աւ հերիք չի սեպելով
 ասանկ դուն քու հոգւոյդ կործանողը
 ըլլալդ : Կուզես քու հետդ տանել
 վայերուն աշխարհը ան աղջիկն ալ ,
 որ իբրեւ իր մայրը և բարեկամը քեզ
 կըսիրէկոր : Ախ . անանկ մէկ ծանր
 անօրէնութիւն մըն է աս որ հնար չէ
 բացատրել : Մարդ կըխորհի թէ զաւ-
 կիդ ամէն մէկ խնդումը քու խաղաղու-
 թիւնդ պիտի աւրէ , ամէն մէկ սիրոյ
 նշանը քու սիրտդ պիտի ծակէ , և քու
 խղճմտանքդ կէս գիշերուն քեզ պիտի
 արթընցունէ , ու քու հանգստու-
 թեան ժամերդ պիտի դառնացունէ :
 Մէկ մարդաստան մը հնար չէ որ
 խղճմտանքին խայթոցներէն ազատ
 մնայ . բայց դուն՝ ո՞վ ամբարիշտ

մայր , քեզի կըսեմ , դուն մէկ հոգեւ-
 պան մըն ես : Եւ որի՞ն հոգին կըս-
 պաննեակոր . ան քու զաւկիդ հոգին՝
 որ քեզի ապաւինած է : Եւ մասին վը-
 րայով ասկից պակաս չենք կրնար
 խօսիլ : Գատաստան կըկանչենք տը-
 ղայոց եղած ան անհամեմատ անիրա-
 ւութիւնները , որոնք մայրական ծի-
 ծաղ երեսէն և մայրական համբոյը-
 ներէն կըլլան : Սատանան Եղամը
 դրախտէն դուրս ձգեց , հուդա իր
 վարդապետը մատնեց . բայց մենք ա-
 հա մէկ մայր մը կըտեսնանք՝ որ իր
 զաւակը , իր անմահ զաւակը Եստուծմէ
 ու խաղաղութենէ կըհեռացունէ , ու
 աշխարհի սիրովը անիկա իր Ստեղծո-
 ղէն ապստամբ կընէ : Եւ պզտի աղ-
 ջիկը՝ որ քու գացած ճամբուդ կը-
 հետեիկոր , յաւիտենականութեան
 ժառանգ մըն է : Իոչոր դալու տարի-
 ները անցնին նէ , ինքը ողջ պիտի
 մնայ . գերեզմանին մէջը ապականե-
 լէն ետեւ յարութիւն պիտի առնէ .

յաւիտենական ե. հոգեւոր կացութեան մը մէջ պիտի մտնէ՝ կամ հրեշտակային բարձրաթուիչ թւերով վերանալով, եւ կամ տարտարոսական մը թուութեան մէջ կոյր զկուրայն խարխաբելով: Դժն՝ ո՞վ մայր, դժն ես անոր առաջնորդը անմահութեան վիճակին մէջը մտնալու. երկնից կանանչ մարդագետիններուն կամ յուսահատութեան ամայի անապատներուն անիկա տանող հասցունողը դժն ես: Թէ որ դուն քու մեղքերուդ մէջը անզեղջ անապաշխար կըյառաջանաս, խիտ կարելի է որ քու զաւակդ ալ քու հետդ պիտի երթայ:

Տղի մը վրայով լսեցինք թէ իր մահուան անկողինին վրայէն իր աչքերը դէպի իրեն ծնողացը դարձունելով դառնացեալ հոգիով մը կանչեց,
 «Վ՛ի իմ ծնողքս, դուք մահուան վրայով ինձի բան մը չըսիք բնաւ, կամ թէ իս չի յորդորեցիք անոր դալուն պատրաստ ըլլալու, եւ հիմայ՝ Ը»

սաւ տղան՝ աչվըներէն արցունքի մը
 գետ դուրս բխելով , և հիմայ ես կը
 մեռնիմկօր , ու իմ հօգիս կըկորսովի-
 կօր” : Մեռաւ տղան . իր արեւը մա-
 ըր մօտաւ յաւիտենական մթութեան
 մէջ : Եւ ատ ծնողքները արդեօք ի-
 րենց ներախղին ի՞նչ զգացին . ի՞նչ
 անտանելի ցաւ մը արդեօք իրենց սիր-
 տը պատուտեց : Ի՞նչպէս իրենց կո-
 րուսեալ զաւկին պատկերը բոլոր օրը
 իրենց ամէն գործքերուն մէջը զիրենք
 պիտի հալածէ , և զիշերվան քուներ-
 նին անհանգիստ պիտի ընէ : Բայց
 դուն քու զաւկըներդ նորէն պիտի
 տեսնաս . դատաստանին օրվան փողը
 քեզ Վրիստօսի ատենը պիտի հրա-
 ւիրէ : Ի՞նչ պատասխան պիտի տաս
 անատենը : Մահէն ետքը դատաս-
 տան է , ու դատաստանէն ետեւ յաւի-
 տենականութիւն : Ի՞նչ որ դուն քու
 զաւկիդ կործանողն ես՝ բոլոր յաւիտե-
 նականութեան մէջ դուն անոր նախա-
 տինքը պիտի քաշես : Եւ անտենը ա-

նոր անմահ հոգիին խորտակմանը վը-
 րայ պիտի նայիս, երբոր խղճմտանքդ
 քեզի կըսէ թէ, «Աթէ դուն հաւատա-
 րիմ ըլլայիր, դուն ալ՝ քու զաւակդ
 ալ՝ երկինքը հանդէս եիք հիմայ»: Ա՛խ
 կարծեր թէ դուն մէկ ճամբայ մը կըլ-
 նաս երթալ, և զաւակդ ուրիշ ճամ-
 բայ մը երթալու կրնաս յորդորել:
 Ղուն ոչ միայն երկինքը ցուցնելու
 ես անոր, հապա երկնից ճամբուն մէ-
 ջը առաջնորդ ըլլալու ես իրեն: Ա՛հ
 մօր մը առաջին ընելու բանը առաջ
 իրեն սիրտը Աստուծոյ տալն է: Ա-
 ռաջ դուն բարեպաշտ եղիր, և անա-
 տինը կրնաս յուսալ որ Աստուած
 քու աշխատութիւնդ պիտի օրհնէ որ
 կարող ըլլաս զաւակդ դէպի Փրկիչին
 ուղղելու: Աս գլուխը կարդացող
 կամ լսող մայրերուն բոլորին կաղա-
 չենք, որ ամէն մէկը՝ որովհետեւ իրեն
 և իր զաւակներուն երջանկութիւնը
 պատուական կըհամարի, ատեն չան-
 ցուցած իր սիրտը Աստուծոյ թող

տայ : Վերխատոսի հաշտարար արիւնք
բոլոր դժուարութիւնները ճամբուն
վրայէն վերցուց : Հողին սուրբ պատ-
րաստ է քու աղօթքներուդ փոխարէն
ամէն հարկաւոր եղած օգնութիւննե-
րը քեզի շնորհելու : Վանի որ կու-
շանաս աս պարտաւորութիւնը կատա-
րելու , քու զաւակդ Մատուծմէ կըհե-
ռացունես . և թէ որ շարունակես ա-
սանկ առաջ երթալ , դուցէ անոր
դարձի գալու յոյսը ամենեւին պիտի
կտրես :

Երրորդ . Նայեալ Վերխատոսի հաշտարար
բոլոր սարսիկ և պատիւ Գեորգի ի իւր
լինելութեամբ ամբողջութեամբ : Միւսեց ճշմա-
րիտ կրօնքի ճշմարիտ երջանկութիւն
մը չըլլար : Արօնքին բնութիւնը մեղ-
երջանիկ ընել է , հոս ալ՝ հոսկէց
ետքն ալ . մեր միտքը տրամուլթենէ
հեռացունել է , և անիկա ուրախու-
թեամբ լեցունել է : Իրաւ հնար է՝
որ սխալելով անդի ծայրը անցնինք ,
Սեղաց բնութիւնը , և Մատուծոյ
արդարութիւնը , և իսկ օրէնքին սոս-

կալի պատիժները բաց ու յայտնի
կերպով չի ցուցընելով : Տղան պար-
տի սորվիլ թէ Վստուած անանկ էակ
մըն է , որ թէպէտ իր ստեղծուածնե-
նը կըսիրէ , բայց չի կրնար առանց
զգուելու մեղքի վրայ նայիլ : (Թէ որ
միայն Ստեղծողին բարութեանը վրայ
խօսինք տղայոց՝ որնոր մեր ամէն ա-
ւուր իրմէն ընդունած ողորմութիւննե-
րուն մէջը յայտնի կերեայ , ասկից
Վստուածային բնութեանը վրայով
մէկ սխալ կարծիք մը առաջ կու-
գայ : Արվախցըվի որ շատերը ինքը-
ղինքնին կըխաբեն , կարծելով թէ ի-
րենք կըսիրեն զՎստուած : Ինչու որ
իրենց մտայը մէջ կըխորհին թէ Վս-
տուած քաղցր ու խանդակաթ էակ
մըն է , որուն բնութիւնը միայն սի-
րով ու ներողութիւնով բաղկացած է :
Վսանկ մարդիկ այնչափ հեռու են
ճշմարիտ Վստուծոյ պաշտօն մատու-
ցանելէն՝ որչափ որ Հնդկաստանի
թուրմերը : Վստուած անանկ ներկա-

յանալու է մեր մտացը , ինչպէս որ
ինքը ինքրդինքը ցուցուց մեզի Մատ-
ուածաշունչին և բնութեան գործքե-
րուն մէջ : Անիկա միանգամայն ողոր-
մած և արդար Մատուած է : Անիկա
Մատուած սիրոյ է , և հուր ծախիչ է :
Սենք անիկա պարտինք պատուել
խիստ ջերմեռանդ սիրով , բայց նաև
յարգութիւնով և երկիւղածութիւ-
նով : Սատի տղաքը թող աղէկ մը
հասկընան , թէ մեզքը առանց պատի-
ժի չի կրնար անցնիլ :

Բայց թող հասկըցիլի ևս , թէ դա-
տաստանը Մատուծոյ մէկ , անսովոր
գործն է : Եւստ անգամ անոր բարու-
թեանը վրայ խօսէ . անոր ներելու
պատրաստ ըլլալը ցուցուր . տղին ե-
րախտագիտութիւնը շարժէ , երկնից
ուրախութիւններուն վրայ խօսելով ,
Մասնկով Վրիստոնէական կրօնքին
պարտաւորութիւնները երկնային ու-
րախութիւնները վայելելու սիրովը և
յաւիտենական երջանկութեան գաղա

փարններովը միշտ խառնէ , որ անան-
 կով տղան իմանայ թէ տրտմութիւնը
 և տխրութիւնը միայն ապստամբու-
 թեան ու անկրօնութեան հետ կապ-
 ված է : Արկնային ուրախութեանց
 խոստմունքները՝ որ Աստուած ըրաւ
 իր սիրելիներուն , բաւական են տղի
 մը սրտին մէջը խիստ զօրաւոր յօժա-
 րութիւններ արթնցունել : Աւրիշ
 նիւթ մը չի կայ որ ասոր չափ ուրա-
 խութիւն պարգևէ տղի մը մատղաշ
 սրտին : Անոր երախտագիտութիւնը
 արթնցուր , յոյսը շարժէ , Աստու-
 ծոյ խոստացած վարձքերուն վրայով
 իրեն խօսէ : Անանկով քու զաւակդ իր
 Ատեղծողին սիրոյն մէջը խօթելու , ու
 երկնից համար անիկա պատրաստելու
 աղէկ յոյս մը կրնաս ունենալ : ()րէն-
 քին վախերը պահէ որ երեւելի դիպ-
 ուածներու մէջ գործածես , որ ատեն
 կրնաս զաւակիդ մտացը մէջ խորունկ
 մը տպաւորել անոնք որ ալ չանցնին :
 Թէ որ միշտ աս վախերը անոր առջին

դնեա՝ միտքը կը կարծրընայ անոնց ունեցած զօրութեանը դէմ, կը օնքը անհաճոյ բան մը կը լլայ իրեն, ու մեղքին հնայեալ սովորութիւնը կը հաստատի :

Չորրորդ . Պարշաճաւոր զխոսածնէրը նայէ որ 'ի գործ դնէ : Ամէնքս ալ դիտենք որ երբեմն տղաք կակուղ խղճմտանք մը և մէկ ընդունակութիւն մը ունին՝ որ աստեն իրենց ըսված բանը դիւրին կը տարաւորի մտքերնուն մէջ : Աս փոփոխութիւնները որ անոնց մտացը մէջ կը լլան, երբեմն անիմանալի պատճառներէ առաջ կուգան : Քրիստոնեայ մը այսօր սաստիկ ջերմեռանդութիւն մը կը զգայ իր ներսիդին՝ և հոգեւոր վայելչութեան մէջ կը լլայ, ու վաղը պարտաւ տեղը կաշխատի նոյնը ունենալ : Ան մարդը՝ որուն սէրը աշխարհիս վրայ հաստատված է, մէկ օր մը հաղիւ թէ կը բաւականանայ իր քաղած հաճութիւններով : Աշխարհը փառաւոր կերեայ

իրեն . յոյսը կը կենդանանայ . և խա-
բէքայ բաներուն ետեւէն ինկած՝ նոր
զօրութիւնով առաջ կը վազէ : Միւս
օրը ամէն իրեն բողձալի բաները բո-
լորովին անհաճոյ կերեւան իրեն . իր
բերկրութիւններուն մէջը սիրտ չու-
նենալ մը կը զգայ . իր անձը իր ներ-
սիւզին տրտում է , և գրեթէ իր միտ-
քը կը հաստատէ աշխարհը ուրանալ
և ճշմարիտ Վրիստոնեայ մը ըլլալ :
Սեպէ թէ ամէնուն վրայ կը պատահին
աս փոփոխութիւնները : Երբեմն աս
փոփոխութիւնները արտաքին յայտնի
պատճառներէ կը լնան , և երբեմն՝
ինչպէս որ ըսինք , անոնց պատճառ-
ները չեն իմացվիր :

Սէկ մայր մը միշտ պատրաստ պի-
տի ըլլայ ասանկ դիպուածները ձեռք
առնելու և անոնցմով բան տեսնալու :
Երբոր իր զաւկին վրայ մէկ անսովոր
հեղահոգիութիւն մը կը տեսնայ , հան-
դերձ տրտմազին երեսով և զիջած
կիրքով , անատենը ջերմեւանդ ա-

զօթքով իր յոյսը Աստուծոյ վրայ
 թող դնէ , ու մայրական սիրոյն բոլոր
 յորդորանքներովը իր զաւակը դէպի
 Փրկիչին առաջնորդելու ջանայ : Ար-
 բոր տղին միտքը աս վիճակին մէջ
 ըլլայ , անատենը անիկա պատրաստ է
 Վրիստոնէական վարժութիւնները
 ընդունելու : Անատենը կիմանայ թէ
 բաց 'ի Աստուածաշնորհութեան վայ-
 ելչութիւններէն՝ ինչպէս անպիտան
 են բոլոր ուրիշ վայելչութիւնները :
 Թող կուտայ աշխարհս որնոր ամուր
 բռներ էր , ու դիւրութիւնով կելլայ
 կըշքազայի իր խորհուրդներովը ան
 ծայր չունեցող սահմաններուն մէջ ,
 ուր որ ասկէ ետեւ իր յաւիտենական
 բնակութիւնը պիտի գտնայ : Ահ
 ինչ անուշ բերկրութիւն է կրօնքին
 ուրախութիւնները տղի մը առջին
 ներկայացումնէլ՝ որուն յօժարութիւն-
 ները աս կերպովս պատրաստուած են .
 ինչ ուրախութիւն է տեսնալ ան սի-
 րոյ արցունքները՝ որ իր աչքերը կը

փայլեցունեն , և իր կուրծքին հեալը նոր զգացումներով՝ որոնք իր սրբտին մէջը ծնան : Ի՞նչ որ երկրիս վրայ մէկ ուրախութիւն մը կայ նէ , ասանկ մէկ տեսարանի մը մէջ կը դռնարկի աշիկա : Այլ ջանիկ մայրը իր առմահ զաւկին աս կերպովս առաջնորդելով՝ աշիկա դէպի իրեն երկնային բնակարանը հասցունելու , իր սրտին մէջը աշանկ զմայլելի կիրք մը կունենայ որ մարդ չիյտէ : Ասանկ դիպումներ շատ անգամ կը պատահին . և մէկ մայր մը պիտի ջանայ՝ որ իր սիրտը Վրիստոսի սիրովը միշտ ջերմ պահէ , որ պէս զի ասանկ ժամ մը եկածին պէս նոյն ջերմութիւնը իր զաւկին սրտին ալ հաղորդէ :

Կան նաև մասնաւոր ժամանակներ՝ որ յատկապէս կը պատշաճին տղայոց խորհուրդները երկնից վրայ դարձունելու : Սեր զգայութիւնները մեր բոլորտիքը եղած տեսարաններովը կը տարբերին : Սէկ մութ և ալեկո-

ծեալ դիշեր մը քու փաքրիկ տղեկդ
 կառնես իր սենեակը կրտանիս : Ընձ-
 րեք պատուհանները կրծեծէ բռնու-
 թեամբ . հովը տանը չորս կողմէն կը
 փչէ սուբելով : Ըմէն բան դուրսը
 մութ և տխրադին է : Տարեբքներուն
 աս կերպ խռովութենէն հարկաւ տղին
 միտքը կամբոխի : Ըհա աս պատուհու-
 թիւնը դուն ձեռք կառնես՝ և անոր
 դաս մը կըսորվեցունես Ըստուծոյ ա-
 պաւինելու վրայ : Տըգաս , կըսես ի-
 րեն . Ըստուած է որ կըպատճառէ
 հովին փչելը և անձրեւին դալը : Ոչ
 էս և ոչ քու հայրդ կրնանք աս ալե-
 կոծութիւնը դադրեցունել , կամ ա-
 նոր բռնութիւնը էլիւցունել : Ի՞նչ
 որ Ըստուած ուզէ՝ կրնայ հրամանը
 նել հովին որ անանկ սաստիկ փչէ ,
 մինչև որ տունը կործանէ : Սակայն
 Ըստուած քեզ պիտի հոգայ և պահ-
 պանէ , թէ որ դուն իրմէն խնդրես
 նէ . ուրիշ մէկը չի կրնար քեզ պահ-
 պանել : Արյուսամ որ դուն հիմայ ա-

դօթք պիտի ընես որ Աստուած քեզ
և քու հայրդ և իս պահէ աս գիշեր :
Երբոր Աստուած հրամանն ընէ՝ ալեկո-
ծութիւնը պիտի դադրի , ամպերը
պիտի տարաղնին , բոլորովին խաղա-
ղութիւն պիտի ըլլայ , և պայծառ
լուսինը փալւիւրլուն աստղերուն հետը
նորէն պիտի ծագէ :

Աս կերպովս տղան կըսորովի իր
բոլորովին Աստուծմէ կախեալ ըլլա-
լը : Անհնար է որ ասանկով իր մը-
տայը մէջ խորունկ չի տպաւորի իր
Ստեղծողին կարողութիւնը : Արնաս ի-
րեն զրուցել թէ Աստուած ամենա՛յա-
րող է , բայց ասիկա միայն մէկ հա-
րեանցի տպաւորութիւն մը առաջ
կըբերէ : Սակայն երբոր Աստուծոյ
կարողութեանը մէկ գործը իրեն ցու-
ցընես նէ , անատենը իր միտքը կտր-
թըննայ , ու ճշմարտութիւնը կըզգայ :
Երբոր մայրը սենեակը կըձգէ դուրս
կերթայ՝ և տղան մինակ մութը կըմը-
նայ , ու եղած ալեկոծութեան ձայնը

մտիկ կընէ, իր միտքը իրեն Ստեղծողին մեծութեանը ու կարողութեանը նոր գաղափարներովը չի պիտի՞ ընդարձակի: Չի պիտի՞ զգայ որ ասանկ մէկ Նաակ մը սրղողցունելը սոսկալի բան մըն է: Աւ եթէ շիտակ վարժը վաժ է իր յոյսը Աստուծոյ վրայ դնելու, տարերքներուն խռովութիւնը ամենեւին չի պիտի վրդովէ իր սրտին խաղաղութիւնը: Պիտի զգայ որ Աստուած իրեն պահապանը ըլլալէն ետեւ՝ պէտքը չէ որ գէշ բանէ մը վախնայ: Ասանկ պարզ դիպումները կարելի է շատ անգամ գործածել, որոնք երբեմն անանկ տպաւորութիւն մը կընեն որ բնաւ չի մոռցըվիր: Այն որ ասոր նման խորհուրդները քու տղիդ մտքին մէջը կըխօթես, հարկաւ անոր միտքը կըբանաս և իր առաքինութիւնը կաճեցունես: Ասանկ մէկ կարճատեւ դիտում մը աւելի զօրութիւն ունի, քան թէ բոլոր օրը հասարակ կերպով մը կըօնքի վրայ խօսիս:

Մօրը ամենահարկաւոր պարտքերուն մէկը աս դիպուածներուն սպասելը և մեծ ջանքով անոնք ձեռք առնել յառաջացունելն է : Ո՛ր և իցէ մայր՝ թէ որ հաւատարիմ ու արթուն ըլլայ՝ ասոր պէս անհամար պատեհութիւններ կրնայ դոնալ : Բնենք թէ փոքրիկ աղջիկդ հիւընդցաւ, ու տաքութեան մէջ է՝ և անհանդիստ իր բարձին վրայ : Վոյլը նստեր իր ճակատը կըթըջես՝ որ կերիկոր, ու իր լեզուն կըղովացունես՝ որ կըպապակիկոր. և ինքը կըլսէ որ Մտուծոյ աղօթք կընես թէ իրեն առողջութիւն չնորհէ : Ո՛ր էրջապէս ջերմութիւնը կանցնի, քիչ մը հանդարտիկ քնանալէն ետեւ կարթըննայ իր ցաւէն աղատած : Մնատենը իրեն կըսես որ, եթէ Մտուած չարգիլեր նէ՛ իրեն հիւանդութիւնը անանկ պիտի շատնար մինչև որ մեռնէր : Մանկով անոր միտքը Մտուծոյ մարդասիրութեանը աս մէկ գործին վրայ դարձունելով՝ որնոր

կրտսնայ և կրղզայ, ճշմարիտ և
 րախտագիտութեան կրնաս շարժել
 անիկա: Ասանկով ճշմարիտ տրտմու
 թեան մը մէջ կրնաս խօթել անիկա,
 որ չըլլայ թէ երբէք իր երկնաւոր Հօ-
 րը անհնազանդ գտնւի:

Դարձեալ ըսենք թէ դրացիներ
 բուն մէկին զաւակը կըմեռնի՝ և քու
 տղադ մեռելին տունը կըգտնւի: Ին-
 քը իր ընկերին անշունչ մարմինը
 կրտսնայ ու ապշած անոր վրայ կը-
 նայի: Հիմայ ինչպէս կրնայ մէկ
 մայր մը զանց ընել ասանկ պատեհու
 թիւնը՝ մահուան ինչ ըլլալը իր զաւ-
 կին սորվեցունելու: Երիկունը երբոր
 քու տղադ պառկելու կերթայ, ան-
 շուշտ պիտի մտմտա իր ընկերին վրայ
 որ մեռաւ: Երբոր դուն իրեն հետը
 կըխօսիս յաւիտենական աշխարհին
 վրայ՝ ուր որ իր փոքրիկ բարեկամը
 դնաց, Վրիստոսի ատեանին վրայ՝
 ուր որ կայնեցաւ, երջանկութեան
 կամ թշուառութեան տեսարաններուն

վրայ՝ որոնց մէկին մէջը անիկա հիմայ
 մտաւ, իր մատաղ սիրտը չի պիտի՞ ի-
 մանայ ասոնք. և իր ընկերին վրայ ու-
 նեցած կարեկցութեան արցունքները
 իր աչմըները չի պիտի՞ լեցունեն: Աւ-
 երբոր քու տղիդ կը պատմես թէ ինքն
 ալ շուտով պիտի մեռնի, բոլոր իր
 բարեկամները պիտի ձգէ, Վրիստոսի
 առջեւ պիտի կայնի իրեն դատաստա-
 նը ընդունելու, և յաւիտենական կա-
 ցութեան մը մէջ պիտի մտնայ, ան
 օրվան դիպուածը ճշմարտութիւն մը
 և ազդուութիւն մը չի պիտի՞ տայ
 քու խօսքերուդ, որ երկան ժամանակ
 քու զաւակդ իր մտքին մէջը յիշէ ա-
 նոնք: Վիչ տղաք կան որոնք ասանկ
 յորդորական խօսքերու դէմ կենան:
 Յիսուս փրկիչը՝ որ փոքրիկ տղաքնե-
 րը իր գիրկը առաւ՝ ու օրհնեց ա-
 նոնք, ասօր չի պիտի անարդէ անոնք,
 հապա աս կերպը յորդորանքներէն ե-
 դած զգացումները անոնց ներսիդին
 պիտի արծարծէ, ու իրենց տկար

միտքը պիտի զօրացունէ : Ա՛նք աւ
մէն կերպ քաջալերութիւնը ունինք
թէ Աստուած իր օրհնութիւնը աս
ջանքերուն վրայ կըխրկէ , ան՝ որ է
վելի պատրաստ է իր սուրբ Հոգին
տալու անոնց՝ որ իրմէն կըխնդրեն ,
քան որչափ մէկ մայր մը իր անօթի
զաւակը կշտացունելու :

Ահկ հայր մը անգամ մը իր զաւկին
ձեռքէն բռնեց գերեզմանատունը տա
րաւ՝ որ անոր ցուցընէ իրեն դասընկե
րին գերեզմանը որ քանի մը օր ա
ռաջ մեռեր էր : Փոքրիկ տղեկը քա
նի մը բոպէ լռիկ ու տրտում երեսով
իր ընկերին նոր գերեզմանին վրայ
նայելէն ետեւ՝ հօրը երեսը նայեցաւ ու
ըսաւ . « Հայրիկ , ես մեռնիմ նէ ,
իմ գերեզմանս ասկից երկան կըլլայ » :
Աս սիրուն զաւակը հիմայ ան նոյն գե
րեզմանին քովիկը պառկած է . բայց
իր ծնողքները իրենց արցունքներուն
մէջը կընան խնդալ , որովհետեւ կը
հաւտան թէ անոր բարեպաշտ հոգին

երկինքը գացած է : Տղաքը ասանկ տեսարաններուն մէջ խօթելով , և ասանկ դիպուածները ձեռք առնելով է՝ որ Աստուածալաշտութեան աղէկ դասերը յաջողութեամբ կրնանք սորվեցունել անոնց : Այլ ասանկ օրինակ մը էվելի խորունկ կըմտնայ իր սիրտը , քան թէ երկան բարակ հասարակ խօսակցութիւնները :

Վիցուք թէ սոմաւիան գեղեցիկ ուստու մը զաւկիդ հետը ժուռ գալու ելար : Վեղեցիկ դաշտերը քու առջևդ տարածված կեցեր են . թուշունները անուշիկ կերգենկոր . կըթըլի թէ բոլոր բնութիւնը ուրախութեան ձայն մը կուտակոր : Բլուրի մը վրայ կելլաս՝ ու քու առջևդ մէկ գեղեցիկ և զանազանեալ տեսարան մը կըբացվի լեռներու և ձորերու , անտառների և առուների , կանանց մարդագետիկների , և անոնց մէջը ճարակող կենդանիներու : Հիմայ կրնաս զանց բնել աս գեղեցկութիւնները քու զաւ-

կիդ ցուցնելու, և անոնցմէ անոր
միտքը դէպի Մնոր դարձունելու, ու
բուն խօսքովը բոլոր ան բաները ե-
ղան: Չե՞ս կրնար իր միտքը ան կա-
նանչ մարդագետի նեներուն ու խաղա-
ղուկ ջուրերուն վրայ դարձունել, ուր
տեղ որ յաւիտենական հանգիստը կը
գտնըվի: Չե՞ս կրնար պատմել իրեն
ան բարի Հովիւին վրայով՝ որ հոն իր
ոչխարներուն հօտին վրայ պահպանու-
թիւն կընէ, ճագուկները իր թւերուն
տակը ժողվելով, ու անոնք իրեն ծո-
ցին մէջը հաւաքելով: Չի՞ կրնար
մէկ մօր մը լեղուն հոս տեղս անանկ
ճարտասանութեամբ ատենաբանու-
թիւն մը ընել՝ որուն նմանը ամպիոն-
ներէն լաված չէ:

Լսոր պէս դիպուածները զգուշու-
թեամբ առաջ տանելով զուկիդ մը
տացը մէջ անանկ տպաւորութիւն մը
կրնաս ընել՝ որ բոլոր գալու տարի-
ները չին կրնար աւրել անիկա: Վ՛ր-
բիստոնէական զգացումները միշտ այ-

լայլելի դիպուկածներուն՝ և աշխարհիս
 զանազան տեսարաններուն հետը ա-
 նանկ կրնաս միաւորել , որ ամէն օր-
 վան պատահած բաները անոր խոր-
 հուրդները առ Մատուած կը վերցու-
 նեն : Սաստիկ ալեկոծութիւն մը , հի-
 ւանդութեան ժամ մը , թալու մի հան-
 դէս մը՝ որ իր բոլոր ետքի կեանքին
 մէջը կը պատահին , իր միտքը կը ճգեն
 մօրը տըւած վարժութիւնները ու ա-
 նոր աղօթքները : Թէ որ զաւակդ աս-
 կից ետեւ պանդխտութեան մէջ մըտ-
 նայ , Մլխեան լեռներուն վրայ քալած
 և Ովկիանոսի ջուրերուն վրայ նաւար-
 կութիւն ըրած ատենը , կամայ ակա-
 մայ իր միտքը դէպի Մ.նոր պիտի վեր-
 ցունէ՝ որ լեռները ու բլուրները շի-
 նեց , և Ովկիանոսին ջուրերը կը կա-
 ռավարէ : Մտուածոյ ու երկնից գաղա-
 փարները ջանա որ աս դիպուկածներուն
 հետ միաւորես , որոնք այսչափ ազդու
 ջորութիւն կուտան անոր մտայր :

Բնաւ չեմ մոռնար ան տպաւորու-

Թիւնը որ իմ մտայս մէջը եղաւ մէկ
 պարզ խօսքով մը, որնոր հասարակ
 դիպուածով մը ժամ մը չի պիտի յիշ-
 վէր: Սէկ օր մը իմ մանկութեանս
 ատենը իմ հայրս տղայոց խաղալիկ
 կաշիէ գնտակին պէս գնտակ մը տը-
 ւաւ ինծի: Շաբաթ առտու դպրա-
 տունը երբոր կը խաղայի անով, դիպ-
 ուածով մը պատին մէկալ կողմը ին-
 կաւ ու կորսըվեցաւ: Արկան ժամա-
 նակ փնտուեցինք անիկա՝ բայց ոչինչ
 տեղը. աս կորուստը անանկ մեծ բան
 մըն էր ինծի՝ ինչպէս որ մէկ մարդ մը
 իր ստացուածին կէսը կորսընցունէ:
 Տուն դացի ու իմ ցաւս սրտովցի մօ-
 րըս. ան ալ ջանաց իս մխիթարել,
 բայց ինչ ըսաւ միտքս չէ: Հետե-
 կալ օրը Աիրակի էր: Ան օրը Աիրակի
 աւուր ինտոր կը վայլէ նէ անանկ ան-
 ցուցի, որուն պէս ուրիշ Աիրակինե-
 րը անցուցած չէի. իմ սերտելու սո-
 վորական տաղս կատարեալ սորվե-
 ցայ. իմ պզտի աթուիս վրայ նստե-

ըով կրակին քովը խաղաղ ու երջա-
 նիկ օր մը անցուցի, կսրդալով՝ և ան
 սուրբ օրվանը վայլած ուրիշ պարտա-
 ւորութիւնները կատարելով : Են օր-
 վան իմ վարքիս ճնողքներս անանկ
 հաւնէր էին՝ որ իրիկվան երբոր խա-
 ղաղ սրտով Վիշեր բարի ըսի անոնց՝
 և պառկելու կերթայի, Եւրիս մը լը-
 սեցի իրենցմէ : Հետեւեալ օրը ամէն
 աւուր սովորութեանս տէս դպրատուն
 գացի : Շամբան քալած ատենս կոր-
 սրնցուցած գնտակս միտքս ինկաւ :
 Պատին անդի կողմի դաշտը անցնելով
 ուր որ Հաբաթ օրը ոչինչ տեղը այն-
 չափ փնտրուէր էի անիկա, գրեթէ
 առջի բանը որ աչքիս դիպաւ՝ գնտակն
 էր, մէկ քարի մը տակ մտած : Տղայ-
 ական բնութեանը նայելով՝ անատե-
 նը իմ ուրախութիւնս անպատմելի ե-
 ղաւ : Կէս օրին շուտով տուն վաղեցի
 մօրս զըուցելու, դիտնալով թէ իմ
 կորսնցուցած գանձս գտնաւուս վրայ՝
 իմ հետս մէյտեղ պիտի ուրախանայ :

Անիկա ալ քիչ մը իմ տղայական եր-
 ջանկութեանս վրայ կարեկցութիւն
 ցուցընելէն ետեւ ըսաւ թէ, « Ազնը-
 ւական մարդ մը կըսէր՝ թէ երբոր ին-
 քը մէկ Աիրակի մը աղէկ անցունէր,
 անշուշտ հետեւեալ շաբթուն յաջո-
 ղութիւն կըգտնար: Ալլիշէն, տըղաս,
 շարունակեց մայրս, որ դուն էրէկ
 աղէկ տղայ մըն էիր: Անիկա քեզի
 կըցուցընէ՝ որ եթէ դուն երջանիկ եւ
 յաջողութեան մէջ ըլլալ կուզես նէ
 պարտիս Աիրակին չի մոռնալ ու անի-
 կա սուրբ պահել »: Աս խօսքին ա-
 ռանց բացառութեան ճշմարիտ ըլ-
 լալը քննելու տեղը չէ հիմայ: Վի-
 չերը կան որ տարակուսին անոր ընդ-
 հանրապէս ճշմարիտ ըլլալուն վրայ:
 Բայց ինչեւիցէ ան խօսքը՝ եղած դիպ-
 ուածին հետը յարմարեւով, անանկ
 մը տպաւորեցաւ իմ մտքիս մէջը՝ որ
 բնաւ չի պիտի աւրի: Տղայութեանս
 ատենին ուրիշ դիպուածները շատոնց
 կորսըվեցան իմ միտքէս. բայց ասիկա

դեռ նոր ու հաստատ կըկենակոր :
 Շատ անգամ անիկա Կիրակին զգուշ
 շութեամբ պահել պատճառեց ինձի .
 նաև մինչև աս օրս ես անոր զօրութիւնը
 յայտնապէս կըզգամ : Լստուծոյ
 օրհնութիւնը և Կիրակիին պահպա-
 նութիւնը իրարու հետ միաւորված
 ըլլալը անանկ հաստատված է մտքիս
 մէջ , որ հազիւ թէ Կիրակի առտու
 մը չի յիշեմ անիկա : Կարելի է թէ
 ամէն աս գիրքը կարդացողները կրնան
 միտվընին բերել ասոր պէս դիպուած
 մը , որ անջնջելի տպաւորութիւն մը
 ըրած ըլլայ : Ի՞նչ որ մէկ մայր մը
 միշտ արթուն ըլլայ ասանկ դիպուած-
 ները առաջ տանելու , Վրիստոնէա-
 կան վարդապետութիւնը ձանձրայի
 և անհաճոյ բան մը ընելու վտանգէն
 հեռու պիտի ըլլայ :

Հազիւ թէ մէկ մարդ մը ըլլայ որ
 անանկ չի հաւտայ յաւիտենականու-
 թեան , անանկ հակառակի Վրիստո-
 նէութեան , որ դոնէ երբեմն հոգևոր

խօսքերու ականջ չի կախէ : Ա՛հկ
 Վրիստոնեայ պարոն մը անդամ մը
 ճամբորդութիւն կընէր նաւով , ուր
 շատ անդամ իր ականջները կաղտո-
 տէին նաւին մէջի անկիրթ և յանդու-
 գըն նաւաստիի մը պիղծ խօսքերէն :
 Պարոնը միտքը դրաւ որ մէկ պատե-
 հութիւն մը գտնայ անոր հետը խօսե-
 լու : Ա՛հկ իրիկուն մը պարոնը նաւին
 վրայ իր վերարկուին փաթթըված և
 չուաններու դէզի մը կութընած Ով-
 կիանոսի գեղեցիկ տեսարանին վրայ
 կըղղլարճանարկոր : Ա՛հկ հեղիկ հով
 մը առագաստները կուռեցունէրկոր ,
 և անոնք ծփծփացող ջուրերուն վրայ
 արագութեամբ առաջ կըտանէրկոր :
 Ալիքները փոսփորոնեան լուսով կը-
 փալիլայինկոր , ու հազարումէկ ծա-
 րերէ լուսինին ճառագայթները կը-
 ցոլացունէինկոր : Բնութեան մեծ
 տաճարին մէջը կախված հազար հա-
 զարոց կանթեղները մթնցունող մէկ
 ամպ մըն ալ չի կար : Աս միջոցին

անանկ պատահեցաւ՝ որ նաւաստիին
 քանի մը չուաններ կըյարմարէրկոր
 մօտ ան տեղին՝ ուր որ պարոնը կըթը-
 ներ էր իրեն զսնազան խորհուրդնե-
 րուն առատ վայելչութիւնովը : Առջի
 բերանը քանի մը խօսք ըրին իրարու
 հետ հասարակ քանի մը վրայով : Ան-
 կէ ետեւ ձեով մը աստղերուն վրայով
 խօսք բացվեցաւ , ու նաւաստիին
 միտքը դիւրութեամբ մը անոնց վրայ
 դարձաւ : Նաւաստիին շատ հաճեցաւ
 ան պարզ բայց ազդու խօսքերուն որ
 պարոնը ըրաւ աստեղաբաշխութեան
 մեզի սորվեցուցած քաներուն վրայ :
 Ասկից նաւաստիին միտքը երկինքի
 վրայ դարձաւ : Այնքան ապշած կընայ-
 էր դէպի աստղերուն՝ երբոր պա-
 րոնը կըխօսէր գալու փառաւորեալ
 աշխարհին վրայ , որուն մէջը գուցէ
 աստղերը ան բնակարաններն են որ
 Քրիստոս զնաց իրեն հաւատացեալ-
 ներուն համար պատրաստելու : Մէկ
 ինջած կիրքով մը և մէկ խորունկ

ունենդրութիւնով մը մտիկ կընէր ,
 երբոր դատաստանին օրվան ահաւոր
 տեսարանը իրեն առջին բացաւ : Հի-
 մայ իր միտքը պատրաստըվեցաւ շիւ-
 շիտակ իր մեղքերը յիշել տալ անոր :
 Խոնարհուլթեամբ ականջ դրաւ , եր-
 բոր պարոնը քաղցրութեամբ բայց
 ազդու կերպով մը աղաչեց իրեն դա-
 տաստանին օրը Վրիստոսի դէմը ել-
 լալու պատրաստ գտնըվելու համար :
 Եւ չար նաւաստիին մտացը մէջը ե-
 դած տպաւորութիւնը՝ յայտնապէս
 շատ զօրաւոր էր : Ենիկա երկար ժա-
 մանակ մնաց թէ չէ , ան պարոնը չի
 կրցաւ ստուգելու : Սակայն իրիկվան
 խաղաղ ժամուն պատահութիւնը և
 տեսարանին մեծութիւնը ձեռք առնե-
 լով ատ նաւաստիին ամբարիշտ ոգին
 գոնէ ան ժամանակը խոնարհեցաւ :
 Վրիստոնէական վարժութիւնը իր
 խեղդող հոգին տըվեցաւ : Աւհաւանա-
 կան է թէ երբոր Վվկիանոսին ջուրե-
 րուն վրայ ինքը Թափառական կըսը-

տըտի , շատ անգամ կէս գիշերվան ա-
տենները աստղերուն վրայ նայելով՝
դատաստանին և երկնից վրայ պիտի
խորհի :

Ո՞րչափ անգամ մէկ մայր մը ասոնց
նման դիպուածները ձեռք առնելով
իր զաւակը կրնայ վարժել , նոյն ժա-
մանակը անիկա շահելով՝ ու անոր
մտացը մէջը խորունկ մը տպաւորե-
լով իր վարժութիւնները :

Հինգերորդ . Ընտանոցի զգուշացում-
ներէն զգուշացիլ : Ընանկ ատեններ կան՝
երբոր մայրերը մեծ վնաս կրնեն , զաւ-
կըներնին սովալելով որ իրենց Վերիս-
տոնէական պարտաւորութիւնները
կատարեն : Բսենք թէ զաւակդ բար-
կացած է . իրեն կարմրած երեսները
ու կատղած շարժումները կը ցուցը-
նեն թէ ինչպէս իր միտքը մեղանջա-
կան խռովութեան մը մէջ է : Հիմայ
պէտք է որ մայրը անոր հետը խօսի
աս կիրքերուն չարութեանը և Վստու-
ծոյ անհաճոյ բաները ըլլանուն վրայ :

Զէ . Ժամանակը չէ . մէկ խելագար
 կամ գինով մարդու հետ խօսելու պէս
 անօգուտ է անիկա : Պատժէ անիկա
 իր բարկութեանը համար՝ անանկ կեր-
 պով մը , որ իր կիրքերը իջեցունէ ու
 միտքը հանդարտէ : Ապասէ մինչև որ
 աս կիրքերը աղէկ մը խաղաղին , ու
 ետքը ջանա՛ անոնց անպատշաճութեա-
 նը վրայ անոր հետը խօսիլ , և անիկա
 աւետարանական ճշմարիտ զղջման
 մէջ խօթել : Նո՛ւնկ չոքէ՛ իրեն հե-
 տը իրեն լռիկ սենեակին մէջը , և ի-
 րիկվան մտածութեան յարմար ատե-
 նը : Արբոր իր միտքը հանդարտած է
 և իր կիրքը իրեն բանականութեանը
 չի յաղթէրկոր , մտիկ պիտի դնէ քե-
 ղի , և հաւանականաբար պիտի զղջայ
 իր մեղքին վրայ : Արբոր Պետրոս իր
 Արդապետը ուրացաւ , երդում ու
 անէծք կարդալով անիկա ուրացաւ .
 բայց երբոր վախը անցաւ ու խելքը
 գլուխը գալով Պիղատոսի գաւիթին
 մէջը սկսեց խորհիլ , անատենը Փրը-

կիչին մէկ պարզ նայվածքը անոր սիր-
քը ծակեց, «Ու դուրս ելաւ դառնաւ-
ցունք լացաւ» :

Մէկ տղայ մը իրեն բերկրութիւն
և վայելչութիւն տալու բաներուն վը-
րայ անանկ իր միտքը կուտայ, որ
գրեթէ անհնարին է անոր խորհուրդ-
ները մէկ ուրիշ բանի մը վրայ դար-
ձունել : Թէ որ ասանկ դիպուածի մը
ատեն կը ջանաս մարդկային վայելչու-
թիւններուն անհաստատ ըլլալը անոր
հասկըցունել, իր մեղաւոր ըլլալը և
Փրկիչի մը կարօտութիւն ունենալը ա-
նոր իմացունել, քու աշխատանքդ
ոչ միայն անօգուտ պիտի ըլլայ, հա-
պա նաև զգուելի : Ասոր հակառակը
անանկ ատեններ կան՝ երբոր միտքը
պատրաստ է Վրիստոնէական վար-
ժութիւնները երախտադիտութեամբ
ընդունելու : Ասանկ ատենները առաջ
տանելու է :

Թէ որ մէկ ոչսորդ մը անտառի մը
մէջ մտնայ, և ազատաբար իր հրա-

յանը լեցունէ ու պարպէ , կարելի է
 թէ դիպուածով քանի մը թռչուն զար-
 նէ . բայց անոնցմէ շատերը անշուշտ
 պիտի վախցունէ և փախցունէ : Ա-
 սանկ ալ մէկ մայր մը որ կոյր և ան-
 խորհուրդ նախանձաւորութեամբ
 կըխօսի , զուցէ երբեմն բաղձացած
 նախատակին հասնի . բայց շատ անգամ
 տղին հակառակութիւնը պիտի շարժէ
 ու անիկա ապստամբութեան մէջ պի-
 տի ձգէ , քան թէ ասպաշխարութեան
 ու աղօթքի բերէ :

Երկան ու հոգնեցունող խօսակցու-
 թիւններ ընելէն զգուշացիր : Տղին
 միտքը երկար ժամանակ մէկ քանի մը
 վրայ հաստատուն չի մնար առանց
 հոգնելու : Երբոր զաւակիդ հոգնած
 ըլլալուն նշանը կրտսնաս , անկէ ե-
 տե քու խօսքերուդ ամէն մէկը վնաս
 կընէ անոր քան թէ օգուտ : Այրը
 խոհեմութիւն դործածելու է , և ա-
 նանկով շուտ մը պիտի սորվի թէ ինչ
 կերպով իր զաւակը վարժութեան

մէջ առաջ կրնայ տանիլ : Վերքե-
րուն տըւած կանոնները մօրը ունեցած
արթնութեանը և խոհեմութեանը
տեղը չեն կրնար բռնել :

ՎԻՈՒԽ • Ի :

Վարձեալ Քրիստոնէական վարժո-
ւէան վրայ :

Երկինքին վրայով մեր ունեցած գա-
ղափարները շատ ընդհանուր և ա-
նորոշ գաղափարներ են : Բայց աս
երջանկութեան տեղը Սուրբ Վրոյ
մէջը խիստ երևելի կերպով մը նկա-
րագրւած է : Հոն երկնից վրայ կը
խօսվի որպէս թէ մասնաւոր տեղ մը,
ինչպէս Առտոանդնուպօլիս քաղաքը
կամ ուրիշ մէկ երևելի տեղ մը երկ-
րիս վրայ : Հոն կըլսենք ամենակերպ
գեղեցկութեամբ զարդարւած ոսկե-
ղէն քաղաքի մը պայծառութեանը

վրայ , որով Լ՝մենակարողին ձեռքը
 կրցաւ անիկա պայծառացուցանել .
 զանազան բնակարաններու վրայ , ու
 ընթ ճարտարապետութեան հոյակապ
 զարդերովը կը փալւերլան : Հոնկից
 կը տեղեկանանք ան աշխարհին մէջի
 ընկերական վայելչութիւններուն վը
 րայ : Լ՝ըկնից մէջը Վ՝րիստոնեայն
 հրեշտակներուն հետ ծանօթութիւն
 կը ստանայ , անոնց հետը կը խօսակցի ,
 անոնց վայելչութիւններուն կը մաս
 նակցի , և անոնց երջանիկ ընկերու
 թեանը մէկ սիրելի անդամ մը կը լլայ :
 Սուրբ Վ՝րոց մէջէն կը տեղեկանանք
 նաև երկնից ճշմարիտ զօսանքներուն
 վրայ : Հրեշտակաց գունդը՝ Լ՝ստուծոյ
 ուրախամիտ պատգամաւորները , ան
 դին ասդին կը թռչտին : Կ՝ևեբնին
 կը բանտն և սրբն թաց կը թռչին՝ ուր
 որ բոլոր տիեզերքին փառաւորու
 թիւնները անոնց հետաքրքրութիւն
 ները իրենց վրայ կարթնցունեն , և
 ուր որ մշտնջենաւոր օրվան պայծա

առութեանը մթութիւն մը չի յաջոր-
 դէր : Մեր զգայութիւններուն վայել-
 լու բերկրութիւնները ևս Սուրբ Վրոյ
 մէջը ստորագրուած են : Այժմ հա-
 մարձակ և առանց խտրելիլու կրնայի
 Մատուծոյ աթուին սլայծառու-
 թեանը վրայ : Ահանջը ամենաքաղցր
 մեղեդիներուն եղանակովը կը հեշտա-
 նայ : Վրխատոնեային մարմինը գե-
 րեզմանէն անապական և անմահ պիտի
 ելլայ . հողին և մարմինը առ երջա-
 նիկ աշխարհին մէջը պիտի միաւորին :
 Մեր Վրխատոնեայ բարեկամներուն
 դէմը պիտի ելանք հոն . պիտի ճանչ-
 նանք անոնք , պիտի ուրախանանք ի-
 րենց սիրովը : Մսանկ մեր յաւիտենա-
 կանութիւնը պիտի անցունենք , եր-
 գերով և մշտնջենաւոր ցնծութիւնե-
 րով , ուր տրամութիւնը և հառաչան-
 քը հալածական եղած են :

Ի՞նչպէս աւուրցի և ազդու են ան
 գաղափարները , որ Մատուածաշունչ
 Վիրքը կուտայ Վրխատոնեային ա-

պառնի բնակարանին , այսինքն՝ երկ-
 նից վրայ : Աւ սակայն երկնից վրայով
 ընդունված հասարակ կարծիքը ան է՝
 թէ անիրա միայն մէկ ընդարձակ օ-
 դային տարածութիւն մըն է , ուր խմա-
 նալի և աննիւթ հագիները գաղտնի և
 անորոշ վայելչութեան մէջ կը հանդ-
 չին : Արդարեւ կերևայ թէ շատերը
 կը կարծեն որ գրեթէ մեզք է մեր աս-
 տեղը ունեցած ուրախութիւններուն
 գաղափարները ան երկնային բնակա-
 րանին մէջի ուրախութիւններուն
 նմանցունել : Այս պատահով չէ՞ մի ,
 սարսուռութիւն չէ՞ մի Աստուածա-
 շունչը մեզի սուաջնորդ ընենք մեր
 խորհուրդներուն մէջ : Վիցուք թէ
 Աստուածաշունչին նկարագրութիւն-
 ները ձե են , ինչպէս որ իրօք անանկ
 են : Սակայն ասոնք ան ձեերն են որ
 Աստուած գործածեց՝ երկինքին ուրա-
 խութիւններուն գաղափարները մեր
 միտքերուն մէջը խօթելու համար : Աւ
 Աստուած անտարակոյս խիստ յարմար

ձեւերը պիտի զատուէ, և անանկները՝ որ
շատ մօտ նմանութիւն ունին իրեն
յայտնելու ուրախութիւններուն :
Եւրդ՝

Նախ . Սէր արարօն-լի-նը և Տէր արար-
արար-լի-նն է՝ որ Տէր պալէն-նէրոն առջեւ
նկարագրէնք էրկինքը, ինչպէս որ Լսարար-
նկարագրէնք անկա Տէր առջեւ : Լսանկով
երկինքը աղէկ մը իրենց մտայը մէջ
կրտպաւորենք . ասանկով իրենց
մատղաշ սիրտերուն մէջը մէկ սաստիկ
բաղձանք մը կրթարուցանենք ան եր-
ջանիկ աշխարհը մտնալու : Աւ ինչո՞ւ
համար Լստուած ան աշխարհին փառ-
քերը մեզի յայտնեց, բայց եթէ մեզ
սրբութեան հրաւիրելու, և մեր
յաւիտենական բնակարանը մեզ ձգե-
լու համար : Գիցուք թէ քու որդիդ
մէկ անսովոր ծարւութիւն մը ունի
գիտութեան : Իր հետաքրքրութիւնը
միշտ արթուն է . բնութեան գաղտնի
շարժմունքները կը լրտեսէ ան, և ա-
նանկ խնդիրներ կը հարցունէ՝ որ
մարդկային միտքը կարող չէ պատաս-

խանել անոնց : Բսէ իրեն՝ Թէ մարդ-
կային գիւտերը և հնարքները սահ-
ման չունին . գերեզմանը չի կրնար
կապել միտքին կարողութիւնները .
ժամանակը չի կրնար պարփակել ա-
նոր չափը . յաւիտենականութիւնը չի
կրնար հոգնեցունել անոր կարողու-
թիւնը . անիկա պիտի յաւաքանայ իր
ստացած կարողութիւններովը , և
խիստ բարձրերը պիտի վերանայ իր
Թուիչովը , արեգակին լուսինին և
աստղերուն ծերանայէն ու փտելէն
ալ շատ ետքը : Բսէ իրեն Թէ ինքը
երկինքին մէջը Մտուծոյ գործքերուն
բոլոր զարմանալիքները պիտի հասկը-
նայ , և ամենակատար բերկրութիւն
մը պիտի զգայ երբոր բնութեան բո-
լոր արհեստին վրայ նայի և իմանայ :
Մնկէ ետև կրնաս զրուցել իրեն Վրը-
կիչին վրայ՝ որ մեռաւ , ինքը աս եր-
ջանիկ աշխարհը խօթելու համար :

Դարձեալ՝ ըսենք Թէ քու աղջիկդ
ականջ մը ունի՝ որ խաղերու և մեղե-

դիներու ձայնով կը զմայլի : Արածքը
 տութիւնը ամենազերազանց վայել
 չութիւններուն աղբիւրը համարված
 է իրեն : Աղէկ . երկինքը երած շուռ
 թիւն չի կայ մի . երկնային երած իշտ
 ներուն մէջը մեղեդի չի կայ մի . հը
 րեշտակաց դասակարգութիւններուն
 հետը միաբանելով անոնց ալէլուիա
 ներուն հետը ձայնակից եղած ատենը
 հոգին զմայլեցունող բան մը չի կայ
 մի : Աստուած երկինքը ասանկ նկա
 րագրեց մեզի . ուրեմն մենք ինչո՞ւ հա
 մար մեր զաւկըները չարթնցունենք
 նոյն նկարագրութիւնը ընելով : Վուն
 քու աղջկանդ խորհուրդները պարզ
 խօսքերով կրնաս դարցունել երջա
 նիկ հրեշտակներուն ընկերութեանցը
 վրայ : որոնք երկնային քնարներով և
 ճնաշխարհիկ ձայներով իրենց ուրա
 խութեան եղանակները երկինքին ըն
 դարձակութեանը մէջ ծագէ 'ի ծագ
 կը հնչեցունեն : Ասանկով անիկա ըս
 տոյգ զաղափար մը պիտի ունենայ ուն

վայելչութիւններուն վրայ՝ որոնց որ
ինքը հրաւիրված է : Արկնից ուրա-
խութիւնները մեծապէս հրապուրիչ
պիտի ըլլան իրեն : Աւ ինքը պիտի
սկսի էվելի փափաքով փնտուել
փրկութեան ճանապարհը , և էվելի
ջերմեւանդութեամբ խնդրել Աս-
տուծոյ օգնութիւնը՝ մեղքը յաղթելու
և զինքը երկնային բնակարանին հա-
մար պատրաստելու համար :

Դարձեալ՝ քու զաւակդ անուշ
բնաւորութիւն մը և բաց սիրտ մը ու-
նի , բարեկամութիւն ընդունելու , և
իր սէրը ցուցնելու : Խօսէ իրեն եր-
կինքին , Աստուծոյ , և հրեշտակաց
սիրոյն վրայ : Խօսէ իրեն ան սիրոյն
վրայ՝ որ կրկենդանացունէ ան ազնիւ
հոգիներուն կուրծքերը , որոնք ամե-
նեւին պակսութիւն չունին՝ որով ա-
նոնցմէ դարչի ան : Արուցէ իրեն թէ
ինքը նորէն պիտի տեսնայ բոլոր իր
բարեկամները , որոնք կըսիրեն Վրկի-
չը , ան աշխարհին մէջ՝ ուր որ մէկ

անբաղաքավար խօսք մը , խոժոռ
նայվածք մը կամ գէշ խորհուրդ մը
ամենեւին չի գտնուիր : Եւ երբոր դուն
փրկիչին սիրոյն նշանները իրեն կը
ցուցնես , իրեն սիրտը պիտի հալի :

Քու զաւակդ բնութեան տեսարա-
նին վրայ անյագ սէր ունի՞ մի . բա-
նաստեղծի աչքով կընայի՞ մի Սվկիա-
նոսին վրայ , աստղալից կամարին վը-
րայ , իրիկվան ոսկեփայլ ամպերուն
վրայ : Երկնից տեսարանին մէջը
արդարեւ չքեղութիւն կայ : Ընհը-
րեշտակաց դէմքերուն վրայ , Բստու-
ծոյ աթուին վրայ , անհամար աշ-
խարհներուն լայնատարած տիեզեր-
քին վրայ անանկ պայծառութիւն կայ ,
որ տեսնալու արժանաւոր է : Ի՞նչ է
Սվկիանոսը , բայց եթէ Բմենակարո-
ղին ձեռքէն կաթած կաթիլ մը ջուր :
Ինչ է Եւաէկրայի ջրվէժը՝ որ այս-
չափ երևելի կըթըլի մեղի , բայց եթէ
չնչին առու մը՝ որ իր աւազուտ լա-
տակին վրայ կըծփծփայ : Կենդանա-

ցո՛ւր քու զաւակդ ան երկնային փառ-
 քերուն նկարագրութիւնովը , որոնց
 առջևը երկրիս բոլոր շքեղութիւնը
 ոչնչութեան կը դառնայ : Մի վախճար
 թէ ասիկա անոր սրտին մէջէն պիտի
 խափանէ բնութեան գեղեցկութիւն-
 ներուն վրայ եղած ախորժակը : Ասիկա
 իր միտքը պիտի մաքրէ , և բարձրը-
 ցունէ , ու սաստիկ փափաք մը պիտի
 տայ անոր աս փառաւոր աշխարհին
 համար պատրաստ գոնը վէլու : Մի
 վախճար թէ ասիկա անոր սրտին մէ-
 ջը անձնասիրութեան սկզբունքները
 պիտի զօրացունէ , անիկա բարեպաշ-
 տութեան առաջնորդելու տեղը :
 Աստուած թէ որ ասանկ վախեր զգա-
 լու ըլլար , երկինքին ուրախութիւն-
 ները ու դժոխքին վախերը բնաւ մեր
 առջևը չի պիտի դնէր : Հուցուր աս
 ուրախութիւնները որ քու զաւակդ
 իր մեղքերուն վրայ զղջում ընէ , Հի-
 սուս Վրկիչին ապաւինի , և իր կեանքը
 անոր ծառայութեանը մատուցանէ :

Ասոնք 'ի հարկէ քիչ մը ձեւաւոր
 նկարագրութիւններ են, և մենք պար-
 տինք ասոնք իմացունել մեր զաւկը-
 ներուն : Պէտքը չէ որ մենք աս ձեւ-
 րը գործածելը զսնց ընենք . ինչու որ
 ասոնք հանդերձեալ աշխարհին վը-
 րայով ստանալու ամէնէն անսխալ
 գաղափարները միտքին մէջը կըխօ-
 թեն : Աստուծոյ աս ձեւերը ընտրելը
 մէկ ապացոյց մըն է որ կըցուցնէ
 թէ ուրիշ կերպ խօսք չի կրնար հա-
 ւասարապէս յարմարիլ : Աս ձեւերը
 երկնից վայելչութիւններուն բնու-
 թիւնը անանկ կատարելապէս կընկա-
 րագրեն, ինչպէս որ մարդկային լե-
 զուն կրնայ նկարագրել անոնք : Բայց
 սակայն ան վայելչութիւններուն իս-
 կութեանը չեն հաւասարիր . ինչու որ
 ոչ աչքը տեսաւ, ոչ ալ ականջը լը-
 սեց, ոչ ալ մարդուն սրտին մէջը ին-
 կան ան ուրախութիւնները՝ որոնք որ
 Աստուած իր սիրելիներուն համար
 պատրաստեց :

Աստուած գիտէ թէ ինտոր պէտք
 է վարժել մարդուն միտքը . մենք
 ալ իր օրինակին նմանելու ենք : Աւ
 պարտինք մեր զաւկըններուն առջևը
 դնել երկինքը , ինտոր որ Աստուած
 անիկա մեր առջևը դրաւ՝ անհամար
 զուարճալի ձևերով : Ամենէն մաքուր
 և ազնիւ ուրախութիւնները որ երկրիս
 վրայ կը վայելենք , նորէն անոնք ան
 աշխարհին մէջը պիտի գտնանք , մի
 այն թէ անհամեմատ գերադանցու
 թեամբ և մաքրութեամբ : Աւ ան՝ որ
 Սուրբ Գիրքը կարդալով չի հաւտար
 թէ երկինքին մէջը պիտի գտնանք
 պայծառ տեսարան , ներդաշնակեալ
 երաժշտութիւն , հաճոյական ընկե
 րութիւններ , ջերմեռանդ սէր , գոր
 ծունեայ կամաց բերկրութիւն , փա
 ռաւոր օթեաններ , և անվախճան եր
 ջանկութեան բնակարաններ , ան
 մարդը յիմարաբար անտեղի մեկնու
 թիւններ պիտի ընէ ան խօսքերուն
 վրայ : Աս գաղափարներովը ստիպենք

մեր զաւակըները, մինչև որ իրենց սիրտերը տաքնան անոնցմով : Աւրիշ բան մը չի կայ որ էվելի ազդու կերպով կարենայ համոզել անոնք թէ երկրի վրայ գանձ գանձելը յիմարու թիւն է : Աւ ասիկա պիտի տաւաջնորդէ անոնց որ յօժարութեամբ սորվին փրկութեան ճանապարհը՝ որ Վրիտտոնէութեան հիմն է :

Երկրորդ . Ս'էտ Ժոյս Եւայ (Յետադիմելի լայով Խօսել : Սուրբ Վերքը կը ցուցնէ թէ խաչեալ Վրիտտոսի քարոզութիւնը մէկ զօրաւոր գործիք մըն է որ Լստուած կը գործածէ՝ անով մեղի մեր մեղքերը ցուցնելու, և մեզ զղջումի ու երախտագիտութեան բերելու : Ակեղեցական պատմութիւնը ամէն դարերու մէջ՝ մեղի կը ցուցնէ՝ թէ Բրկիչին սիրոյն և մահուանը պատմութիւնը սիրտը կը հալեցունէ և ճշմարիտ զղջում կը պատճառէ, երբոր բոլոր ուրիշ ջանքերը ոչինչ են ու անպիտան : Վր

զաւակդ աչքերը արցունքով լեցված
 կըլսէ երբոր դուն պատմես իրեն Յի-
 սուս Վրկիչին երկինքը ունեցած փառ-
 քը . անոր մարդեղութիւնը . իր կեան-
 քին մէջը քաշած նեղութիւնները ու
 հալածանքները , և անոր աղէտալի
 մահը ու խաչը : Աւ երբոր դուն քու
 զաւակիդ կըզըուցես թէ Մտուած էր
 որ ասանկ մարմինով երևցաւ , և աս
 անիրաւ զրկանքները քաշեց՝ որ իր
 մեղաւոր ստեղծուածները յաւիտենա-
 կան վայերէն ազատէ , անատենը
 դուն անոր մատղաշ մտայը մէջը Մ-
 տուծոյ մարդասիրութեանը ու մեղա-
 ւորներուն ապերախտութեանը վրայ-
 ով անանկ գաղափար մը կըխօթես ,
 որ ալ ուրիշ բան մը չի կրնար ան նոյն
 գաղափարը անոր մտքին մէջը դնել :
 Արբոր Մտուծոյ յաւիտենական՝ ան-
 իմանալի և անտեսանելի բլրուն վը-
 րայ խորհինք նէ , կըսկսինք սքանչա-
 նալ . բայց երբոր բարեգութ հեզ
 և չարչարեալ Վրկիչին մէջը Մտու-

ծոյ յայտնըվելուն վրայ խորհինք ,
մեր սիրտերը կըհալին : Չաւկիդ
մատղաշ մտայր մէջը մէկ յայտնի
գաղափար մը կըդնես , երբոր իրեն
կըխօսիս անոր վրայովը՝ որ մանտըր-
տիկ տղաքները իր գիրկը առաւ ու
օրհնեց անոնք : Եւ մէն Վրիստոնեայ՝
Փրկիչին սիրոյն պատմութիւնովը բուն
իր սրտին մէջը առաջ եկած ներգոր-
ծութենէն կրնայ դատել՝ թէ ինչ զօ-
րութիւն ունի անիկա մէկ տղի մը սըր-
տին մէջը զղջման և երախտագիտու-
թեան մեծ այլայլութիւն մը արթըն-
ցունելու :

Ես մէկ փոքրիկ բարեկամ մը ու-
նէի՝ Նաթան անունով՝ որ հիւընդցաւ
և մեռաւ : Իր հիւանդութեանը մէջ
հարցուցին իրեն թէ , « չաւի մէջ
եղած ատենդ ո՞ր բանին վրայ ամէնէն
էվել կըսիրես մոմտալ » . պատաս-
խան տրւաւ , « Հիսուս Վրիստոնի
վրայ » :

Իմ եղբայրս՝ որ ան տղին վարքը

գրեց , կըստամէ՛ թէ «Վաթանը աս
գիշեր շատ հիւանդ է . իր սիրտը շատ
ուժով ու արագ կը զարնէկոր , բայց
ինքը իր սովորականէն էվելի երջա-
նիկ է : Հարցուցի թէ՛ խնչո՞ւ . պա-
տասխան տըւաւ՝ Մնոր համար որ իմ
Փրկիչս շատ կը մօտենակոր ինծի :

Լ՛րդ՝ մայրերը թող ջանան Մա-
քելոց նմանիլ , և չարչարեալ Փրկի-
չը թող քարոզեն իրենց զաւկընե-
րուն : Թող ցուցընեն անոնց թէ
Մատուած Վրիստոսով աս աշխարհիս
հետը հաշտըվեցաւ : Մետաբանա-
կան պարզ վարդապետութիւնը ասի-
կա է : Մըզարե գրեթէ անկարելի
կերեայ մեղի որ մէկ տղի մը յօժարու-
թիւնը փափաքելով յարի կցուի մէկ
բանի մը , որուն վրայով բացայայտ
գաղափար մը չի կրնար ձեւացունել
իր մտայը մէջ : Խօսէ քու զաւկիդ
հետը Վրիստոսի վրայով՝ որ զինքը
տոնդծեց . Վրիստոսի վրայով՝ որ
մազմին առնելով մարդ եղաւ , ու չար-

չարանք քաշեց և մեռաւ զինքը փրկելու համար . Վրիստոսի վրայով՝ որուն դատողական աթոռին առջևը շուտով ինքը պիտի երևայ . Վրիստոսի վրայով՝ որուն փառաբանութիւնը պիտի երգէ Վրիստոնեայն երկինքին մէջը անհատնում դարերով : Իսանկով՝ Թէ որ կլնամ այսպէս զրուցել , Իստուած պարզապէս տղին հասկացողութեանը տակը կըմտնայ : Ին մայրը՝ որ շատ անգամ աս փրկիչը տղին առջևը չի նկարագրեր , և անոր չարչարանքները ու մահը իր ամէն աւուր պատմութիւնները չընէր , տակաւին անիկա սորված չէ Բետարանին ունեցած պարզութիւնը և զօրութիւնը : Բոլոր ուրիշ ջանքերը ասոր հետը բաղդատելով ոչինչ են :

Երրորդ . Օտ-իւնէրս-դ հետը աղօթել : Սօրը պարտաւորութիւնն է՝ ոչ միայն իր զուկըներուն համար աղօթք ընել , հապա՛ քանի որ անոնք պզտիկ են անոնց հետը աղօթք ընելու

է : Թող քու զաւկընէրդ լսեն որ
 ջերմեռանդ սիրով կաղօթես թէ Մ.
 տուած անոնք իր բարեկամները ընէ :
 Թող տեսնան որ մեծ բաղձանք ունիս
 անոնց մեղքէ ազատ մնալնուն , և երկ-
 նից համար պատրաստ գտնուելնուն
 համար : Ան զգայմունքները որ մէկ
 մօր մը սիրտը կրկենդանացունեն ,
 փոքր 'ի շատէ զաւկընէրուն սրտին
 վրայ պիտի անցնին : Մ. ջերմեռան-
 դու թեան գործքերը երկար ատեն պի-
 տի յիշատակվին : Ա. թէ որ չի կըր-
 ցար կանուխ տեսնալ քու զաւկընէ-
 րուդ բարեպաշտութիւնը՝ իբրեւ հա-
 տուցում մը քու ջանքերուդ և աղօթք-
 ներուդ , սակայն աս ջերմեռանդու
 թեան ժամերը անոնց յիշողութեանը
 մէջ անանկ նշան մը պիտի ձգեն որ
 բնաւ չի պիտի աւերվի : Բոլոր գա-
 լու տարիներուն մէջ ան ժամերը իբ-
 րեւ խափանարարներ պիտի արգիլեն
 անոնք վնասակար մեղքերու մէջ ըն-
 կըղմելէն , և իբրեւ խղճմտանքին մու-

նետիկները բարձրաձայն պիտի կան-
չեն զղջման և առաքինութեան դառ-
նալու :

Մէկ մարդու մը վրայ՝ որ իր ունե-
ցած բնական ձիրքերուն համար, աղ-
նուականութեանը և շուայլութեանը
համար երևելի մէկն էր, կը պատմըվի
թէ մէկ իրիկուն մը երբ խաղի սեղա-
նին առջևը նստեր էր, մէկ անսովոր
տրտմութեան կամ մտմտութի մը մէջ
ինկաւ : Իր ընկերները սկսեցին իր ա-
նանկ ծանր դէմք մը ցուցընելուն վը-
րայ խնդալ : Արդը ինքըզինքը վը-
րայ բերելով և ծիծաղական զրոյցներ
ընելով՝ ոլոնք միշտ կը գործածէր,
աշխատեցաւ որ բան մը չի ցուցընէ
անոնց, և ան կարճատև տրտմութիւ-
նը իրմէն մէկդի ձգէ : Շատ չանցաւ
նորէն խորունկ մտմտութի մէջ ին-
կած, և ողբալի խորհուրդներով տրտ-
մած ու տխրած երեւաց : Ասիկա իր
ընկերներուն քովը անանկ մը ծաղը
ըլլալու ենթակայ ըրաւ զինքը, որ

չէր կրնար ինքըզինքը անոնց ձեռքէն
 խալըոել : Արրոր միւսները ծաղը
 քնելով շատ մը կըխնդային իր վրան ,
 վերջապէս բերանը բացաւ ու բսաւ .
 « ՂՂմարիտը զրուցեմ ձեզի . անհր-
 նար է որ երբեմն իմ միտքս չի գան
 ան աղօթքները որ իմ մայրս կընէր ին-
 ծի համար իմ անկողինիս քովը , տղայ-
 ութեանս ատենը : Թէպէտ և հիմայ
 ծեր եմ ես , բայց ան առջի տարիներ
 բուն իմ միտքիս մէջը եղած տպաւո-
 լութիւնները չեմ կրնար մոռնալ » :
 Ասիկա մէկ մարդ մըն էր որ իր միտքը
 շատ աղէկ մշակված էր , և իր ունե-
 ցած բնական ձիրքերը անանկ բարձր
 էին՝ որ իրեն զօրութիւն և մեծութիւն
 տրւին , թէ և ինքը անառակ կեանք
 վարէր էր . և սակայն ոչ ստա-
 ցած գիտութիւնները , ոչ անհամար
 զրադմունքները և ոչ իր շուայլութեան
 գործքերը կըցան ջնջել ան ներգոր-
 ծութիւնը որ մօրը ջերմեռանդ ա-
 ղօթքները իրեն մոտացը մէջը դրէր է-

ին : Սօրը աղօթքներուն ցած ու մեղմիկ ձայնը իր յանցաւոր ընկերներուն ձայնէն էմբիւ ելան : Բարեպաշտօն մայրը՝ Թէպէտ և մեռած , տակաւին կրխօսէր , սառտիկ յանդիմանելով իր անառակ որդին :

Հատ ուրիշ օրինակներ հնար է առաջ բերել հոս , որ աս պարտաւորութեանը հարկաւորութիւնը ցուցնեն : Հետեւեալը անսնկ յարմար օրինակ մըն է , և անսնկ ուրախարար քաջալերութիւն մը կուտայ , որ չեմ կրնար զանց ընել անիկա ու չի պատմել :

Քանի մը տարի առաջ պարոնին մէկը օտար երկիրէ մը յանձնարարութեան գիր մը բերաւ մէկ ուրիշ պարոնի մը որ մեծ քաղաքի մը մէջ կը բնակէր : Եւ օտարականին միտքը ու վարքը պակսութիւն չունէր , բայց ինքը անհաւատ էր : Են պարոնը՝ որուն որ յանձնարարութեան գիրը բերաւ , և անոր կինը մարդասէր

Վրիստոնեաներ էին : Ուստի օտա-
 րականը սիրով ընդունեցին իրենց
 տունը , և ձեռքերնուն եկածին չափ
 հիւրասիրութիւն ըրին անոր : ()տա-
 րականին եկած օրվան իրիկունը՝ հան-
 դըստութեան սովորական ժամը եկա-
 ծին պէս , տանըտէրը գիտնալով թէ
 իր հիւրը ինչ կարծիքի կրճառայէ ,
 ըսաւ թէ , « Դամանակը եկաւ՝ որ
 մենք սովորաբար հանդերձ ընտանեօք
 աղօթք պիտի ընենք . ուրախ կըլլամ
 թէ որ մնաք և մեր հետը միաբանիք
 աղօթքի . բայց թէ որ էվելօք կընա-
 րէք երթալ հանգստանալը , դուք գի-
 տէք » : Պարոնը մնալու հաճութիւնը
 ցուցուց . անատենը Մտուածաշուն-
 չէն գլուխ մը կարդացվեցաւ և բոլոր
 ընտանիքը ծունկի վրայ եկան աղօթք
 ընելու , ան օտարականն ալ հետեր-
 նին : Վանի մը օրէն ետե օտարա-
 կանը ճամբորդութեան պատճառաւ
 ձգեց ան տունը՝ ուր որ այնչափ հիւ-
 րընկալութիւն ընդունեց , և մէկ նաւ

մը մտաւ ուրիշ երկիր մը երթալու :
 Իրեք կամ չորս տարի անցնելէն ետեւ ,
 Նստուած նորէն առաջնորդեց անոր
 ան նոյն ընակարանը գալու : Բայց
 սակայն՝ զարմանալի բան , ինչպէս
 ինքը փոխված էր : Ինքը հոն դարձաւ
 երջանիկ Վրիստոնեայ մը , բարե-
 պաշտօն և աղօթասէր խոնարհ մարդ
 մը եղած : Իրիկվան երբոր խօսակ-
 ցութիւն կընէին՝ ըսաւ . « Ննցեալ
 անգամին հոս որ եկայ՝ առջի իրիկու-
 նը երբոր բոլոր ընտանեացը հետ ա-
 ղօթքի կեցայ , առաջին անգամ ծունկ
 չոքելա էր իմ Ստեղծողիս առջևը շատ
 տարիներէն հետէ » : Նս գործս անանկ
 իր մտացը մէջը կենդանացուցեր էր
 իր մօրմէն լսած աղօթքներուն յիշա-
 տակութիւնները , որ բոլորովին տակ-
 նուկրայ եղաւ : Նսատենը իր կիրքը
 անանկ շարժեր էր՝ որ ըսված աղօթ-
 քին մէկ բառը չէր լսեր սկիզբէն մին-
 չև վերջը : Եւ Նստուած ասիկա մէկ
 գործիք մը ըրաւ որ անհաւատութեան

սոսկալի անապատներէն Մատուած պաշտութեան խաղաղութիւնին և ուրախութիւնին մէջը խօթեց անիկա : Կարծեմ թէ իրեն ծնողքը շատոնց գերեզմանը իջեր էին հանգստանալու . բայց իրենց աղօթքները որ զաւկընուն համար և անոր հետը ըրին , մէկ զօրութիւն մը ձգեր էին որ բնաւ չէր կրնար մեռնիլ : Թէպէտ և անոնք շատ Զերմեռանդութեամբ աղօթք ընէին իրենց զաւկին համար՝ բայց թէ որ անոր հետը աղօթք ըրած չըլլային , թէ որ իր քովիկը ծունկ չոքած և անոր ականջներուն լսել տըւած չըլլային իրենց սրտաւուռ պաղատանքները , իրենց տղան կարելի էր թէ բոլոր իր կենացը մէջ իր Ատեղծողին հետը չի հաշտուլած պիտի մնար :

Չորրորդ . Սրբէյո՛ւր պո՛ւն՝ ինչո՛ւ որ ինչիւննին ալ ապրէ՝ ընէն : Կարելի է թէ շատ օգտակար ըլլայ Տէրունական աղօթքը և ուրիշ պարզ աղօթքներ որովեցունելը տղին : Բայց ասկից է

վելի հարկաւոր է սորվեցունել ա-
 նոր որ բուն իր լեզուովը ու սրտովը
 շնորհակալ ըլլայ Աստուծմէ ան ան-
 համար բարութիւններուն համար որ
 բոլոր օրը վայելեց, ու թողութիւն
 խնդրէ նոյն օրվան իր գործած զանա-
 զան պակսութիւններուն : Տղայոց
 միտքը մասնաւոր բաներու վրայ կը
 հանդէս . ընդհանուր բաներու վրայ
 կատարեալ ըմբռնում ունենալու սոր-
 ված չեն անոնք : Անդհանրապէս մե-
 ղաւոր ըլլալնիս խոստովանելը միայն
 քիչ մը մեր կերքերը կը շարժէ . բայց
 ամէն մէկ մեղքերնիս զատ զատ բա-
 ցատրելը մեծապէս կը խոնարհեցունէ
 մեզ : Աստուծոյ բարերար ըլլալը
 ընդհանրապէս ճանչնալնիս շատ պըզ-
 տիկ ներգործութիւն մը կընէ մեր
 միտքերուն մէջը, քան թէ անոր ա-
 մէն մէկ բարերարութիւնները համրե-
 լը : Աւրեմն հարկաւոր է որ քու զա-
 ւակդ սորվի ամէն մէկ օրվան պատա-
 հած բաներուն վրայ մտմտալ՝ երբոր

նոյն օրը իրիկուն կըլլայ : Պէտք է ա-
 նոր միտքը ձգել իր վայելած ողորմու-
 թիւնները՝ և գործած յանցանքները ,
 և պարտի սորվիլ իր երախտագիտու-
 թիւնը ցուցնել մէկին համար , և
 ներում թողուլ իւն խնդրել միւսին
 համար : () Ինչակի համար ըսենք
 թէ զաւկըներուդ հայրը ճամբորդու-
 թենէ ետ դարձաւ իր տունը եկաւ .
 ասիկա նոյն իրիկունը անսովոր ուրա-
 խութեան մէջ ձգեց անոնք : Արբոր
 քնանալու ժամը կուգայ , ցուցուր ա-
 նոնց թէ ինչպէս երջանիկ իրիկուն մը
 անցուցին : Օքուցէ իրենց թէ Աստ-
 ուած էր որ իրենց հայրը պահպանեց ,
 ու անիկա ողջ առողջ տուն դարձուց :
 Աւ ասանկ ճամարիտ երախտագիտու-
 թիւն ձգելով իրենց սրտին մէջը , աս
 երախտագիտութիւնը յայտնել տուր
 անոնց իրենց պարզ ու անարուեստ
 լեզուովը : Ասանկ իրենց առջևը ցու-
 ցընելով երևելի գործքերը և Աստու-
 ծոյ իւրաքանչիւր ողորմութիւնները ,

ոչ միայն գիւրութիւն պիտի ունենան
 աղօթքի մէջ, հապա շատ աղղու կեր-
 պով պիտի սորվին իրենց բոլորովին
 Մտուծմէ կախեալ ըլլալը : Օգու-
 շութիւն պէտք է ընել ևս, որ Մ-
 տուծոյ պարգեւած հասարակ ողորմու-
 թիւնները զանց չըլլըվի : Թէ որ անձ-
 րեային օր մըն է, ցուցուր Մտուծոյ
 բարերարութիւնը անձրե խրկելուն
 համար : Թող տեսնան բաց ու յայտ-
 նի, որ իրենց երկնաւոր Հայրն է ան
 անձրեք խրկողը, որ իր զաւկները
 ուտելու կերակուր ունենան : Թէ որ
 գիշեր է, ցուցուր անոնց թէ ինչ պի-
 տի պատահի թէ որ Մտուած նորէն
 արեւը մօրմէն ելլալ չի տայ ու անոնց
 վրայ չի ծագէ : Թէ որ հարկաւոր
 հանդերձները շինվեցաւ զիրենք տաք
 պահելու համար, ցուցուր իրենց թէ
 Մտուած ինչպէս կաճեցունէ բուրդը
 որ իրենք տաքնան : Մէն մէկ մայր
 կրնայ անոնց առջևը դնել ասանկ ան-
 համար մտածութիւններ, որոնք ա-

նոնց մտացը խորհուրդները կընդար-
ձակեն , Վստուծոյ վրայ դիտութիւն-
նին կեմեւցունեն , երախտագիտու-
թիւննին կըշարժեն , ու անոնց դիւ-
րութիւն մը կուտան աղօթք ընելու ,
որ իրենց հաստատուն և անգին ստաց-
ուածք մը պիտի ըլլայ ան : Թող չըս-
վի թէ ժամանակ չունին : Բայց ան
մայրը որ աս բանիս հարկաւորութիւ-
նը պէտք եղածին պէս գիտենէ , ու-
րիշ ինչ բան պարտաւորի նէ ընել ,
կարելի է անիկա զանց ընել , սակայն
իր զաւկըներուն քովը հաւատարիմ
գտնելու համար հարկաւ ժամանակ
պիտի գըտնայ :

Նոյն ընթացքը բռնելու է նաև ա-
նոնց մեղքերը խոստովանեցունելու : Վս-
տուծոյ աս ողորմութիւնները ցուցը-
նելով քու զաւկիդ , դիւրին կերպով
կրնաս իմացունել իրեն թէ բաւական
երախտագիտութիւն չունենալով մե-
ղաւոր է ինքը : Վուցէ անիկա ան օրը
յանցաւոր գտնելուցաւ սուտ մը ըսե-

լով, կամ անհնազանդութիւն ընելով, և կամ բարկանալով : Յուցո՛ւր իրեն յանցանքը, ու առաջնորդէ իրեն՝ որ իր ըրած բանը Մատուծոյ առջևը խոստովանի՝ ու թողութիւն խնդրէ : Գիցուք թէ տղադ բարկանալով իր քրոջը զարկաւ, քնանալէն առաջ անոր գործած մեղքը իր միտքը ձգէ : Յուցո՛ւր իրեն թէ ինչ չարութիւն էր ըրածը, և Մատուած ինչպէս սրթողած պիտի ըլլայ իրեն : Իսկ իրեն թէ քրնայած ատենը թէ որ Մատուած չի պահպանէ զինքը, պիտի մեռնի : Եսանկ վարժութիւններով գրեթէ ամէն տղայ կը փափաքի թողութիւն խնդրել, և հաւանակաբար աս հետեւեալ աղօթքին պէս աղօթք մը պիտի ըսէ : « Ի՛վ Տէր ես չար տղայ մըն եմ. ես իմ քոյրս ծեծեցի, շատ կը ցաւիմ և մէյմալ ասանկ բան չի պիտի ընեմ. ո՛վ իմ Մատուածս ներէ ինձի Յիսուս Քրիստոս իմ Վրկիչիս համար » : Եղօթքը լըմըննալէն ետեւ մայրը ևս

տղին անկողինին քովիկը Թող ծունկ
չոքէ , ու իր զաւկին մեղքը խոստովա-
նի , և աղաչէ որ Աստուած Թողու-
թիւն շնորհէ :

Ճողքները երբեմն կը ծիծաղին ան
տղայական խօսքերուն վրայ՝ որ տղաք
կը դործածեն աղօթքի մէջ . և երբեմն
կը վախնան որ անոնց խօսքերը անվա-
յել են : Բայց Աստուած խնդիրքին
անկեղծութիւնով ըլլալուն կը նայի
պարզապէս : Արկուք ու կէս տարե-
կան պզտի տղէկ մը անգամ մը աս
աղօթքը ըրաւ . « Տէր իմ օգնէ ին-
ծի խնդալ ու չի լալ , երբոր աւտը-
վանց իմ մայրս իս կըլլայ : Աւ Աստ-
ուած նոյնչափ մարդասիրութիւնով
չի՞ նայիր աս պզտի տղէկին խոնարհ
խնդրուածքին , որչափ մարդասիրու-
թիւնով որ կը նայի մէկ մարդու մը
ջերմեռանդ խնդիրքներուն՝ որ տա-
ռապանքի մը մէջ օգնութիւն կը խնդ-
րէ , կամ իր խռոված կիրքը յաղթե-
լու համար զօրութիւն կուղէ : Ասանկ

խնդիրքը որ յօժարութեամբ տղի մը սրտէն դուրս կուգայ, հարազատ աղօթք է, և կըցուցընէ անանկ զգացութիւն մը որ միշտ արծարծելու է :

Հինգերորդ . Յոսատոնէայի որ զաւարտէ ճշմարիտ Վրիստոնէայ մը ոգիով լիցայ : Ըն սիրտը որ տրտմութեան և սիրոյ ենթակայ է, ճշմարիտ զղջման և Լստուածային սիրոյն ալ ընդունակ է : Սէկը չի կրնար տարակուսիր աս քանիս վրայ, թէ մէկ տղայ մը իր կեանքին խիստ առջի տարիներուն մէջը բոլոր ան ընդունակութիւնները ունի, որոնք հաքկաւոր են անիկա ճշմարիտ Վրիստոնէայ մը ընելու : Ոչ ալ տարակոյս մը կրնայ ըլլըվիլ անոր վրայ թէ ան կանուխ ժամանակին մէջը միտքը էվելօք ընդունակ է ամէն տպաւորութիւնները ընդունելու, աշխարհի զօրութիւնը տկար է, ու սիրոյ առուն դիւրութեամբ կարելի է դէպի Լստուծոյ դարձունել : Ըմէն մէկ մայր պարտի Վրիստոնէական վար-

ժուլթեանց պատրաստութիւնները կա-
 տարելու տալ ինքըզինքը , ան հաս-
 տատուն յուսովը՝ թէ Մատուած իր
 օրհնութիւնովը իր ըրած ջանքերուն
 յաջողութիւն պիտի տայ : Պարտի
 ան մայրը զգալ ևս՝ որ եթէ իր զաւ-
 կին կանուխ չիցուցնէ նէ բարե-
 պաշտութեան նշանները , յանցանքին
 շատը իր վրայ կիյնայ : Աւտի ամէն
 մէկ մայր իր կարողութեանը չափ թող
 ջանայ իր զաւկըներուն սրտին մէջը
 մեղաց վրայ տրտմելու և փրկիչին ա-
 պաւինելու կիրքերը արթնցունել :
 և երբոր աս զգացումները իր զաւկին
 սրտին մէջը ու անոնց վարքին վրայ
 կը տեսնայ , ալ անիկա թող շնորհա-
 կալ ըլլայ Մատուծմէ և թող քաջալե-
 ըի : Պարտի ինքը մայրական խնամով
 հըսկել որ փորձութենէ ետ պահվի իր
 զաւակը , և որ ան տկար բոցը հետ-
 զհետէ պայծառ լուսով վառի : Քը-
 ռիստոս աս մատղաշ գառնուկը քու
 պահպանութեանդ յանձնեց : Ինչու

համար մէկ մայր մը հաստատ չի պի-
 տի յուսայ թէ իր աշխատութիւննե-
 րուն վախճանը աս պիտի ըլլայ : Աստ-
 ուած չի քաջալերե՞ց մի անիկա յու-
 սալ , խոստանալով որ իր օրհնու-
 թիւնովը օգնութիւն պիտի հասնի :
 Մէկդի կեցի՛ր ուրեմն թերեհաւա-
 տութենէ : Արկբայութիւնը Աստու-
 ծոյ խոստմունքներուն չի հաւտալ է :
 Արթի՛ դաւակդ և աղօթէ քու զաւկիդ
 համար , և յոյս ունեցի՛ր որ անիկա
 շուտ մը պիտի ընդունի Աստուծոյ շը-
 նորհքը , և բարեպաշտ Վրիստոնեայ
 պիտի ըլլայ : Ասանկով խիստ հաւա-
 նական է որ քու սենեակիդ մէջը քու
 սած մանկական բարեպաշտութեան
 պտուղներովը քու սիրտդ ուրախ պի-
 տի ըլլայ . երախտապարտ զաւակները
 իրենց կեանքին մէջը քեզ պիտի
 պատուեն , և երկնից մէջը քու ուրա-
 խութիւններդ պիտի մեծնան , քուկին
 սիրական զաւկըներուդ դէմը ելլալով
 հոն :

ԳԼՈՒԽ Բ :

ՀԻՊՈԿՐԻՏԻՆ :

Սախընթաց գլուխներուն մէջը շատ անգամ խօսվեցաւ ան չարաչար հետեւանքներուն վրայ որ տարտառութիւնը զանց ընելէն կըստատճառին : Ասիկա իմանալով կարելի է թէ քանի մը մայրեր նեղութեան մէջ մտնան և տրտմին : Անտարակոյս ճշմարիտ է թէ զաւակաց անառակ վարքը մայրերը սաստիկ նեղութիւններու մէջ կըձգէ : Բայց պէտք է գիտնալ որ երբ ծնողական հաւատարմութիւնը չստուած օրհնէ նէ՛ ինչպէս որ սովորաբար կընէ, անոր հետեւանքը անոնկ ուրախութիւն է, որ էվելօք կըստատճաճի երկինքը եղողներուն՝ քան թէ երկրիս վրայ : Սարդկային սիրտը ընդունակ չէ էվելօք աղնիւքերկրութիւններու՝ քան որչափ ծնո-

դական մերձաւորութիւնը ընդունակ է :
 Ինչ ուրախութիւն է՝ երբոր մայրը
 առջի անգամին իր զաւակը իրեն սրտին
 վրայ կըսեղմէ : Ի՞նչ բերկրութիւն է
 անոր երեսին վրայ խաղացած ան առ-
 ջի խնդումը տեսնուլ : Այո՛ մէկ տղէ-
 կի մը բուն ծնած օրվան մանկութիւնը
 անանկ ուրախութիւն մը կը բերէ՝ որ
 միայն մէկ մայր մը կրնայ գիտնալ
 ան : Օգտկրնեմուն վրայ ունեցած
 հոգերը անգամ բերկրութիւն են ի-
 րեն : Այլ երբոր քու փոքրիկ տղադ
 մանկութեան երազի նման հասակը
 անցուց ու տղայութեան մտաւ , և թե-
 թե է շարժմունքով ու առոյգ տղա-
 յական հանճարով , ուրախութեան
 նոր աղբիւրները չե՞ն մի բացվիր քու
 մտքիդ առջին : Վրա երջանիկ զաւակիդ
 սրտանց խնդալը լսես նէ , իր առոյգ
 մտացը բացատրութիւնները տեսնաս
 նէ , և իր կաթոգին համբոյրը ու սի-
 րալիր գրկախառնութիւնը զգաս նէ
 անպատմելի վայելչութիւններով չե՞ս

մի լեւնար : Արքոր տեսնաս որ քու
տղադ դիմացդ կը վազէ իր երեսը ու
րախուծիւնով և իր սիրտը սիրով
լցված , և երբ լսես որ թոթովախօս
լեզուով «Մորիկ» կը կանչէ քեզ ,
մեծ հաճութիւն մը չե՞ս մի խմանար :
Արքոր օրըստօրէ իր սիրոյն և հնա
զանդութեանը նոր փորձերը կը նդու
նիս , և կը տեսնաս որ իր սիրտը վա
ռած է վսեմ ու ազնուական ոգիով մը ,
կըղգաս որ քու քաշած ցաւերուդ
սրտամաշութենէրուդ ու աշխատութիւն
ներուդ փոխարէնը հարիւրապատիկ
հատուցում եղած է : Վանի մը տա
րիէն ետեւ քու հոգերդ կը վերջանան ,
զաւկընէրդ կատարելութեան կը հաս
նին , և ան օրհնութիւնովը՝ որ միշտ
կըյուսանք թէ մեր աղօթքով եղած
ջանքերուն հետը կը նկերանայ , անոնք
բարեպաշտութեան հաստատուն ըս
կըղքունքներովը և ազնուական յօժա
րութիւններով զարդարված պիտի
դտնըվին : Աւրեմն մայրերը ի՞նչ

զգացումներով չորս կողմերնին կընա-
 յին իրենց երջանիկ և բարեյաջող
 ընտանեացը վրայ : Այլ անոնք երկրիս
 վրայ ըլլալու հատուկումները կընդու-
 նինկոր : Վանի՞ քանի՞ ծեր ու որ-
 բեւարի մայրեր իրենց ծերութեան
 տարիները ուրախութեամբ անցուցին
 իրենց աղջկանը կամ տղին իրենց վրայ
 ունեցած սիրով չորս հոգողութիւններով
 վր : Այլ այնչափ սիրով արթուն պիտի
 հսկէ քու վրայդ հիւանդութեանդ ատե-
 նը որչափ քու աղջիկդ , որուն սիրտը
 բոլրբոքած է Աստուածաշունչութեան
 սկզբունքներով՝ որ դուն անոնք հոն
 տպաւորեցիր : Այլ ծերութեան հասա-
 կին մէջը վայելելու գրեթէ մի միայն
 երկրաւոր բերկրութիւնը՝ երջանիկ
 և երախտագէտ զաւկները վրայ նա-
 յելու բերկրութիւնն է : Այն յար-
 դութեան ու սիրոյ նշանները որ ա-
 նոնցմէ կընդունիս , քու քաջած բոլոր
 աշխատութիւններուդ փոխարէնը
 վարձահատոյց պիտի ըլլան քեզի ա-

մէն օր : Աւ երբոր քու զաւկընէրուդ
 զաւակները քու բոլորտիքդ կը դիզվին
 յարգութեան և սիրոյ անդադար նշան
 ներովը , անոնց խանդակաթ սիրովը
 քու մանկութիւնդ նորոգված պիտի
 դոնաս : Արբոր բոլոր երկրաւոր ու
 րախութիւնները թուամին , կրակին
 քովը շարված մանտրտիկ շատախօսնե
 րուն վրայով չի ձանձրանալու վայել
 չութիւններ պիտի դոնաս :

Բայց ասկից էվելի փառաւոր եր
 ջանկութեան տեսարան մը կայ : Վր
 րիստոնեայ ընտանիքը նորէն մէյտեղ
 պիտի հաւաքվի : Նողքները իրենց
 զաւկըներուն հետը պիտի ընկերանան
 երկնից մէջը : Աւ երբոր բոլոր ընտա
 նիքը երջանկութեամբ հոն հաւքըվին ,
 երբոր նստին կանանչ մարգագետին
 ներուն վրայ ու հանդարտ ջուրերուն
 քով , երբոր Աստուծոյ անոնց համար
 պատրաստած բնակարանները մոնան
 ու ելլան , միայն անատենը պիտի
 դգան ան կատարեալ վայելչութիւնը

որով Ըստուած պիտի վարձահատոյց
 ըլլայ հաւատարիմ մայրերուն : Ինչ
 պէս ուրախութեամբ լեցուն է մտմը
 տալը թէ բոլոր ընտանիքը նորէն
 կրնան մէյտեղ հաւաքիլ քաղցրա-
 նուագ երգերու և յաւիտենական ցըն-
 ծութեան աշխարհին մէջը , ուր
 տրտմութիւնը ու հաւաքանքը յաւի-
 տեան հալածական պիտի ըլլան : Ար-
 բոր ան երջանիկ վիճակիդ կացութե-
 նէն ետ կընայիս երկրիս մէջը քաջած
 պանդխտութեանդ վրայ , ամենեւին
 չես կրնար զդ ջալ որ և իցէ քաջած
 աշխատանքիդ և նեղութիւններուդ
 վրայ՝ որ յանձն առիր զաւկրներդ
 մեծցունել քեզի հետ փառաւորեալ
 անմահութեան մը ժառանգ ընելու
 համար անոնք : Ա՛խ բաւական քաջա-
 լերութիւն կայ ամէն մէկ մօր , առատ
 քաջալերութիւն կայ անխոնջ աշխա-
 տելու : Արբոր խորին մայրական սի-
 րով քու հնազանդ և սիրալիր զաւկը-
 ներուդ վրայ կընայիս , որոնք քու կը-

րակիդ բոլորտիքը շարվեր են . քու
խորհուրդներդ հանդերձեալ աշխար-
հին մէջը ըլլալու յաւիտենական և
խիստ գերազանց վայելչութիւններուն
վրայ դարձուր , և ահա ասիկա մեծ
քաջալերութիւն է քեզի :

Կարելի է որ զաւելներնիս մեզմէ
առաջ գերեզմանը երթան . և ասիկա
սրտապատառ կսկիծ մըն է : Իայց թէ
սլատճառ ունինք հաւտալու թէ անոնք
Ֆրկիչին սլատրաստած բնակարաննե-
րը դացին , ան լեղի կսկիծին մեծ մա-
սը մէկդի կըվերնայ : Դ՛նոնք մեզմէ ա-
ռաջ իրենց բնակարանը դացին . ա-
նոնք փոթորիկներէն սլահպանված են .
անոնք ամէն տրտմութիւններէն ազա-
տեցան : Զրեշտակային թեւերով դէպ
'ի վեր ելլալով ու յաւիտենական ու-
րախութիւններով կենդանանալով ,
սլատրաստ են մեզի բարի եկօք ըսե-
լու , երբոր Դստուած իր բարի ժա-
մանակին մեզ ան երջանիկ աշխարհ-
ներուն մէջը մոցունէ : Դ՛նգամ մը

պարոնին մէկուն հարցուցին թէ արդեօք ինքը բնաւ զաւակ մը կորսընցուցեր է մի (այսինքն մէկ զաւակը մեռեր է մի .) «Չէ . պատասխան տրւաւ մարդը . երկու հատ ունիմ երկինքը , բայց մէկ զաւակ մը չի կորսընցուցի ես” :

Երկրորդ . Սայրերը այնչափ դժուար ձեւերով բռնում են ունին իրենց մէջ . Գաւառի մէջ , որտեղ որ Բողոք ուրիշ պատճառները մէկ եւամբ իրենք ունենալ : Սինչեւ հիմայ աշխարհի պատմութիւնները պատերազմի ու արուսի վրայ եղած են : Պատերազմը իր անհամար վայերը ամէն կողմերը տարածեց : Ահալաներուն աղաղակը անդադար երկինքը ելաւ : Այլ պարտինք փնտրուել ան դժուարութիւնը որ աս տեսարանը պիտի փոխէ , ու երկիրըս խաղաղութեան ու բարերարութեան պտուղներով պիտի լեզունէ : Սայրերուն սորվեցուցած Վերիստունէութեան մէջը պարտինք փրկուել

ուել անիկա : Վանդի տասնէն ինը
 ճշմարիտ է , թէ մարդուս բնաւորու
 թիւնը որոշողը իր առջի վեց կամ եօ
 թը տարիներն են : Բնատենը աշխար
 հըս ուրիշ կերպարանքի մը պիտի
 մտնար : Բնատենը այսչափ ապերջա
 նիկ ընտանիքներ և սիրտերնին կոտ
 րած մայրեր չի պիտի տեսնայինք :
 Սէկ նոր մարդկային ցեղ մը պիտի
 յառաջ գար , և անողորմութիւնը ու
 պատիժը բնաջինջ պիտի ըլլային :
 Ս'վ մայրեր , մոմտացէք ձեր Ստեղ
 ծողին ձեր ձեռքը տըլած իշխանու
 թեանը վրայ : Սւրիշ երկնաւոր զօ
 րութիւն մը չի կայ որ ձերինին հետը
 բաղդատվի : Բնհամար պատճառներ
 մէյտեղ եկած այնչափ զօրութիւն
 չունին մեր մարդկային ցեղին երջան
 կութիւնը կամ թշուառութիւնը պատ
 ճառել , որչափ որ տունը տըրված
 վարժութիւնները ունին : Բստուած
 մեծ աստիճանի մը մէջ ձեզ մարդկայ

ին ցեղին մեծ ընտանեացը պահապան-
ները ու վերակացուները ըրաւ :

Երրորդ . Վաղէ Դէլը իւր Լաւրոս-նէ ըն-
չայրէ-դո-ն ընէ-լա- Բոն Դը չէ Կոյ Դ : Ըն-
տարակոյս անոնք ալ ընելու բաներ
ունին , և խիստ շատ բաներ : Բայց
աս գրքոյկս մայրերուն պարտաւորու-
թիւնները իրենց մտացը մէջ տալա-
ւորելու համար պատրաստըվեցաւ :
Սակայն աս գրվածներէն չի հասկըց-
վելու համար՝ թէ ընտանեկան կառա-
վարութեան բոլոր պարտաւորութիւն-
ները մօրը վրայ կիյնայ , համառօտ
մը կը կամիմ նշանակել , թէ մէկ հայր
մը չի կայ որ կարող ըլլայ ինքըզինքը
արդարացունելու՝ մօրը պարտաւորու-
թիւններուն կէսը հաւասարապէս իր
վրան չառնելով : Մէկ հայր մը շատ
անգամ զանազան պատճառներ կը գըրտ-
նայ ինքըզինքը իր պարտաւորութիւնը
կատարելէն ազատելու համար . բայց
ափսոս . անիկա ասանկ ընելով ո՛չ իր
զաւկըները կընայ կործանմանէ ազա-

տեղ , ոչ ալ ինքըզինքը ան վայե-
րէն , որ իր զանցաւութենէն կը պատ-
ճաւին : Ամօթով ու տրտմութիւնով
գերեզմանը իջած ատենը անօգուտ
միսիթարանք մըն է իրեն մոտածել՝ թէ
ինքը ոչ ծուլութեամբ՝ հապա ուրիշ
ղբաղմունքներով իր ատենը անցու-
ցեր էր , երբոր իր զաւկըները ճգեր
էր որ ընկերութեան մէջ վատահամ-
բաւ ու խայտառակ ըլլալու համար
մեծնան : Ի՛նչ պարտաւորութիւններ
կան՝ որ զաւկըներնուս վրայ մեր ու-
նեցած պարտաւորութիւններէն էվե-
լի մեծ ըլլան : Արբեմն Ակեղեցակա-
նը կըսէ թէ շատ գործ ունի կատարե-
լու . իր ժամանակը բոլորովին իրը չէ .
և թէ պարտաւորած է իր զաւկըները
զանց ընելու : Հիմայ անոր հարցու-
նենք թէ , Արի՞ վրայ պէտք է աւաջ
հող տանիլ , իր ժողովուրդի՞ն՝ թէ
իր զաւկըներուն : Աստուած անիկա
ժողովուրդի մը վրայ դրաւ , ու նաև
ինքը մէկ տան մը հայր ըրաւ . և հի-

մայ զոր պարտաւորութիւնը Մտուած
առաջ կը խնդրէ իրմէն : Աւ սակայն
շատ դիպուածներ հնար է ցուցնել ,
որոնց մէջ մինչև անգամ ջերմեռանդ
Մտուածաշտութիւն և ընդհանուր
օգտակարութիւն ունեցող Ակեղեցա-
կանները ինքըզինքնին բոլորովին աշ-
խատութեան և ընդհանուր պարտա-
ւորութիւններնին կատարելու տըւին ,
և իրենց ապերջանիկ զաւկրները թո-
ղուցին որ անկիրթ ու մոլի մեծնան :
Ա՛վ որ հայր է , անիկա զանազան
պարտաւորութիւններ ունի կատարե-
լու , որոնք ժամանակ և ջանք կը պա-
հան : Աւ զոր ժամանակը է՛վելօք
օգտակար կերպով մը դործածված
կըսեալի , քան թէ ան ժամանակը՝ որ
անցած է վարժելով տանը զաւկրնե-
րը՝ որոնք աշխարհի մէջ բարեք ընե-
լու համար պիտի ապրին , գերեզմա-
նին մէջը մենք լուիկ պառկելնուս
ետքը : Մտուածասէր զաւկրներուն
զօրութեանը հաւասար մէկ զօրութիւն

մը կրնանք մի ձգել : Ի՞նչ մեծ բան
կրնանք կտակով ձգել աշխարհիս
բան թէ Զերմեռանդ Մատուածուաշ-
տութիւնը և փութաջան օգտակարու-
թիւնը մեր բաղմաթիւ զաւկըններուն :
Եւ . ուրիշ մեղք մը չի կայ որ այս-
չափ հեռուն հասնի , և այսչափ լայ-
նատարած աւերմունք գործէ , որչափ
որ ծնողքներուն զանցառութիւնը կը-
նէ : Չի կրնար մէկ հայր մը ինքըզին-
քը արդարացունել աս իր պարտաւո-
րութիւններէն ետ կենալով : Սեր-
վրայ պատուէր դրված առաջին պար-
տաւորութիւնը է՝ բուն մեր սիրտերը
ջանացողութեան մէջ պահել : Արկ-
րորդը՝ մեր ընտանիքը դէպ 'ի Մատու-
ծոյ ուղղել : Արրորդը՝ մեր դրացի-
ներուն հոգեւոր բարութեանը վրայ
մտմտալ : Չորրորդը՝ աշխարհի լու-
սաւորութեանը համար ձեռքերնուս
եկածը ընել : Աւ սակայն որչափ Ա-
կեղեցական անձինք իրենց զօրութիւ-
նը ունայնացուցին , մտքերնուն խա-

ղաղուլթիւնը աւրեցին , և իրենց սիր-
 տերը կոտորեցին , իրենց զաւկըներուն
 պարտքերնին եղած պարտաւորու-
 թիւնները զանց ընելով : Ասկէց 'ի
 զատ մեր բնակած քաղաքներուն մէ-
 ջը խիստ երեւելի անձինքներէն շատե-
 ըր աս կերպովս նեղուլթեան ու ան-
 պատուուլթեան մէջ ինկան : Աւ ան
 նեղուլթիւնները պարտին էվելօք մեծ-
 նալ երբոր իրենց խղճմտանքը կըղը-
 րուցէ իրենց թէ ինչ որ ցանեցին 'նէ'
 ան կըժողվենկոր : Աս չեմ ուզեր աս
 գիրքին երեսները կարգացող ծնողք-
 ներուն մէկին սխրտը ցաւցունել ,
 բայց չեմ կրնար զգուշուլթեան ձայն մը
 տալէն ետ կենալ , ան աւերումնքնե-
 րուն 'նայելով' որ մեր հիմակվան ցու-
 ցըցած պատճառներէն եղան ու կըլ-
 լանկոր ալ : Սեծապէս կըսխալին ան
 հայրերը՝ որոնք ուսումնականուլթեան
 պատաղած , կամ առուտուրի հոգերով
 ծանրաբեռնած ըլլալով զաւկըներնին
 վարժապետի մը կըյանձնեն , ու անոր

ամսականը վճարելով կրկարծեն թէ իրենց պարտաւորութիւնը կատարեցին : Ասիկա ինչպէս աւերմունք պատճառող բան մըն է օգտակարութեան և երջանկութեան : Շատ աղէկ է մէկ մարդու մը աղքատ ըլլալ , և շատ աղէկ է խոնարհ ըլլալ , քան թէ մեզ իրենց հայր կանչողներուն խառնազնաց վարքովը բոլոր կեանքերնու մէջ անպատիւ ըլլալ , և մեռնելու ատեննիս մեր զաւկըներուն ձեռքովը փուշերով լեցուցած բարձի վրայ դրնել երեսնիս : Ամէն մէկ մարդ՝ ի կեանքին մէջը ինչ վիճակի մէջ ըլլայ թող ըլլայ , կապված է իր զաւկըներուն վրայ ունեցած պարտաւորութիւններուն զգուշութիւն ընել , գիտնալով որ բոլոր իր կատարելու պարտաւորութիւններուն մէջը ամէնէն երկեւիները անոնք են : Ի՞նչ որ անոնք զանց ընէ , անտարակոյս լեղի հետևանքներ պիտի քաղէ անիկա : Ինքը հով ցանեց և պարտի փոթորիկ քաղել :

Մէկ ուրիշ բան մըն ալ պարտիմ
 հոս նշանակել , որ շատ հարկաւոր է
 հայրերուն : Հայր մը միշտ պարտի
 աշխատիլ որ իր զաւկըներուն սորվե-
 ցունէ իրենց մայրերը պատուել : Թէ
 որ Հայրը աս բանս չընէ , մօրը դժ-
 ւարութիւնները խիստ շատ պիտի
 ըլլան : Բայց ուր որ կըտեսնըվի թէ
 ծնողքները իրենց մէջը իրարու հա-
 մաձայն կամք մը ունին , հոն մայրա-
 կան զօրութիւնը էվելօք կուժովնայ :
 Մայրական սիրոյն ու պատիւին մէջը
 բան մը կայ , որ մէկ հաճելի ներգոր-
 ծութիւն մը կընէ տղոց սրտին վրայ :
 Անոնց վարքը կըղտէ ու կըկատարե-
 լագործէ , և անոնք անպատուութեան
 մէջ ձգելու մոլութիւններուն դէմ
 զօրաւոր պահապան մըն է ան : Մաս-
 նաւորաբար մանչ զաւկըները երկան
 յատեն չեն պատուէր իրենց մայրը թէ
 որ տեսնան թէ իրենց հայրը սիրով ու
 յարգութեամբ չի վարիր անոր հետը :
 Հաղիւ թէ կրնաս մէկ անառակ մարդ

մը գտնաւ որ իր մանկութենէն սոր-
ված ըլլայ սիրով ու պատուով նայիլ
իր մօրը : Այլ տղայ մը ընդհանրա-
պէս մօրը անհնազանդութիւն ըրած
ատենը կըսկըսի մօլութիւններուն
ճամբան բռնել : Ասանկով ճամբայ
կըբացի անոր բոլոր ծնողական իշ-
խանութիւնը զանց ընել բանի տեղ
չի սեպել : Ալ անատենը շուտով
կըյառաջանայ յանդգնաբար արհա-
մարհել բոլոր օրէնքները Աստուծոյ
և մարդկան : Շատ թշուառական
մահապարտներ կախովելու ատեննին
գտան որ իրենց չարութեանը ընթաց-
քը իրենց մանկութեան ատենէն էր ,
երբոր սկսեր էին իրենց մայրերուն
հրամանին անհնազանդութիւն ընել .
և իմացան ու խոստովանեցան թէ ա-
նատենը հնազանդիլ սորված ըլլային
նէ , իրենց վարած բոլոր ետքի կեան-
քը կարելի է թէ տարբեր ըլլար :
Աստի առաջին հարկաւ որ բանն է՝ ա-
մենեւին զանց չընել մէկ բան մը՝ որ

մեծ ու մշտնջենաւոր զօրութիւն մը
կուտայ մօրը իր զաւկըներուն մօտացը
վրայ :

Չորրորդ . Օգտի կրէնը տրհապը
պէտք է որ յարաբերութեամբ սորվեն ծնողները :
Եւ սակայն որչափ ծնողքներ կան
որ աս պարտաւորութիւնը զանց կը
նեն : Բրդարեւ ուրիշ բան մը այնչափ
հարկաւոր չէ ծնողքներուն ու զաւկին ,
որչափ որ ընտանեաց կառավարու-
թեան համար աղէկ կանոն մը ունենա-
լը : Աւստի ծնողքները պարտին աս
նիւթին վրայով գրված գիրքերէն ի-
րենց օգնութիւն փնտրուել , ու ան
ընթացքովը իրենց զաւկըները վար-
ժեւ : Տղոցը միտքերը կառավարելու
ու զօրացունելու արհեստը գրեթէ ան-
սահման կատարելութեան ընդունակ
է , և մենք մեր զաւկըներուն անհաւա-
տարիմ կրկանք թէ որ ուրիշներուն
ըրած փորձերը չի կարդանք և չի գոր-
ծածենք նէ : Պէտքը չէ որ խաւարին
մէջը գլտորելով քալենք , երբոր լոյսը

մեր չորս կողմը կըծագէ : Ինչպէս որ
ուրիշ գիտութիւնները գլխաւոր բա-
կըջունքներ ունին , անանկ ալ զա-
ւակ կըթելու գիտութիւնը : Իւ շատ
ճողքներ կըստալին և իրենց զաւկը-
ներուն կըվնասեն , թէ որ իւրատ ու
խորհուրդ չաւնեն զաւակաց վարժու-
թեան վրայ եղած գիրքերէն՝ որոնք
շատ գիւրին կերպով հնար է ձեռք
ձգել :

Ինչպէս մեծ պիտի ըլլայ ան մօրը
տրտմութիւնը , որ իր ըրած զանցա-
ւութեանը պատճառաւ իր ընտանիքը
թշուաւութեան մէջ ձգեց : Ինչիկա
իր անառակ որդոցը վրայ կընայի՝ և
ինքըզինքը կընախատէ արդարու-
թեամբ մտածելով որ եթէ մէկ տար-
բեր ճամբայ մը բռնած ըլլար նէ ,
կարելի է թէ անոնք իրեն սրտին ու-
րախութիւնը և երջանկութիւնը պի-
տի ըլլային : Գուցէ բուն իր զաւկնե-
րն ալ ինքը կընկախատեն , և իրենց
բոլոր յանցանքները ու թշուաւու-

Թիւնները անոր անկարգ կառավարու
 Թեանը կուտան : Անառակ որդիի մը
 ըրած ասանկ դատախազութիւնը արդ
 եօք ի՞նչպէս պիտի ծակէ մէկ բարե
 պաշտ մօրմը սիրտը : Անքը կրնար
 սորվիլ իր պարտաւորութիւնը . բայց
 զանց ըրաւ անիկա սորվիլը , և աննե
 րելի տգիտութիւնով իր զաւակը կոր
 ծանեց : Այլ խանդակաթ մայր մը Թէ
 որ տգիտութեամբ Թունաւոր դեղ մը
 տայ իր զաւկին և հետեւապէս տեսնայ
 որ իր զաւակը հոգեււարութեան ցա
 ւերու մէջ ինկած հոգին աւանդելու
 վրայ է , անպատմելի վիշտով անոր
 սիրտը կըլենայ : Բայց որչափ էվելօք
 սոսկալի բան է տեսնալ որ մեր վնա
 սակար տգիտութիւնովը զաւկրներնիս
 բարոյապէս կըկործանենք : Այլ էվե
 լօք չուզէր իր տղան կամ աղջիկը գե
 րեզմանին մէջը պառկած տեսնալ ,
 քան Թէ անոնք անառակութեամբ
 Թշուառ և անշնորհք եղած տեսնալ :
 Ի՞նչ որ մեր զաւկրները պահպանել

կուզենք, պարտինք մեր պարտաւո-
րութիւններուն վրայով տեղեկութիւն
ստանալու ետեւէ ըլլալ :

Բայց սակայն միայն կարդալը բա-
ւական չէ : Պարտինք մենք մեր խոր-
հուրդներները բանեցունել, և մեր
տեսածին վրայով զգուշութեամբ հոգ-
տանել : Եւ մէկ մայր մը կը ճանչ-
նամ, որ իր զաւկին մանկութենէն
անոր օր ըստ օրէ զարգանալուն վրայ-
ով շարունակ օրագրութիւն մը կը
նէր : Չգուշութեամբ կը գրէր ամեն
ան գործքերը որ իր տըւած կըթու-
թեանը կը վերաբերէին, և կը գիտէր
թէ իր բռնած ճամբայէն ինչ զօրու-
թիւն յառաջ կուգար իր զաւկին վար-
մունքին վրայ : Ենչպէս որ մէկ բժիշկ
մը կընայի կը գիտէ իր գրած դեղերուն
զօրութիւնը, ասանկ և ասկէց ալ է-
վելի հաստատութիւնով ու զգուշու-
թիւնով կընայէր իր տըւած բարոյա-
կան դեղերուն և դեղթափներուն զօրու-
թեանը : Տղին բացվելու կարողութիւն

ները, իր յօժարութիւններուն բացա-
յայտութիւնները, իր բնական բարե-
խառնութիւնը, իր գլխաւոր տկա-
րութիւնները, մօրը ամէն օրվան մըտ-
մըտալու բաները եղած էին: Անոնց
ամէնը մի ըստ միօջէ գրված էին: Ա-
սանկով ան մայրը էվելի շուտով տե-
ղեկութիւն կըստանար քան որչափ
կարող էր ստանալ մէկ ուրիշ ճամ-
բով մը. իր միտքը սորվեցուցած էր
նորանոր հնարքներ ու խորհուրդներ
գտնալու: Օսնաղան շարժառիթնե-
րուն իր միտքին տըլած զօրութենէն
ամէն օր գիտութիւն կըստանար: Այլ
իր ունեցած զօրութիւնը իր զաւակին
վրայ, օր է օր կեմլենար: Ահա ասի-
կա հիմայ մայրական հաւատարմու-
թեան կընմանի: Ասիկա կըցուցընէ
թէ մայրը կիմանար որ ինքը կարօ-
տութիւն ունի իր զաւակը վարժելու
կերպին տեղեակ ըլլալու, և կըջանայ
անիկա ձեռք ձգելու: Այլ կըցուցընէ
ևս թէ ինքը կրկամի որ իր միտքը

հոգնեցունէ , որպէս զի կարող ըլլայ
իւր պարտաւորութիւնները կատարե-
լու :

Որ և իցէ մայր թող աս կերպը
ճամբայ մը բռնէ , և անանկ խիստ
շուտով պիտի յաւաքանայ մանկական
մտաց աւաջնորդութիւն ընելու գի-
տութիւնին մէջ : Իւր զաւակը սաջի
անգամը բարկութիւն ցուցնելուն ,
անոր բարկութիւնը իջեցունելու հա-
մար ինչ ճամբայ բռնեց նէ , և իւր
ըրաժ ջանքերը ինչ կերպով յաջող
դտնըմեցան նէ թող գրէ :

Ասանկ մէկ օրագրութիւն մը բըռ-
նելու ընդհանուր կերպը գիտնալու
համար մէկ օրինակ մը կը կամիմ դը-
նել հոս :

Յունւար . 10 , 1839 : Ասոր գրի-
դորը շատ բարկութիւն ունեցաւ իւր
քրոջը վրայ , ու հրեց գետինը ձգեց
անիկա : Գրիդորը պատժելու համար՝
մարիամին խնձոր մը տըլի , ու իրեն
չի տըլի : Բայց ինձի երեւաց որ Գը-

ընդորը իր բարկութենէն զեջանելուն
տեղը հվելօք նախանձեցաւ ու բորբո-
քեցաւ իր քրոջը վրայ :

15 . Ասոր մարիամը սիրով չի վար-
վեցաւ իր եղբօրը հետը : Արտամտացի
որ մէկ ուրիշ ճամբայ մը բռնեմ մա-
րիամը վարժեւում , տարբեր գրիգորին
համար բռնած ճամբայէս : Անոնց
երկուքն ալ քովս կանչեցի ու ըսի ,
« Սարիամ Աստուած չի հաւնիր եր-
բոր կըտեսնայ որ դուն ասանկ գէշ
կիրքեր ունիս քու վրադ : Ուստի դուն
ինչպէս կրնաս աս իրիկուն Աստուծմէ
խնդրել որ գիշերը քեզ պահպանէ ,
երբոր դուն ասօր անհնազանդ գտնը-
վեցար իրեն » : Աս կերպովս քիչ մը
ատեն խօսելով իրեն , աչքերէն ար-
ցունք գալ սկըսեց ու իր եղբօրմէն
ներում խնդրեց : Շուտ մը սկըսեցին
նորէն իրարու հետ խաղալ անանկ
սւրախ և սիրով ինչպէս որ միշտ էին :
Սարիամ աս իրիկուն քնանալու հա-
մար անկողին մտնալէն առաջ , Աս

տուժմէ թողութիւն խնդրեց , ու խոստացաւ որ Զանք ընէ ալ մէյմալ բընաւ չի բարկանալու : Ա՛հ յոյս ունիմ որ երկուքին մտացը մէջ ալ անանկ մը տպաւորեցաւ թէ բարկութիւնը մեղք է , որ շուտով չի պիտի մոռնան ան տպաւորութիւնը :

18 . Գրիգորը դիպուածով մեծագին կանթեղ մը կոտրեց ասօր : Արծեմ թէ առանց իրաւունքի չեխեցի անիկա : Պիտի Զանամ որ ասկէ ետեւ իմ կիրքերս էվելօք կատարելապէս յաղթեմ :

Յունվար . 22 . Արիամ կրակը սիկոր չափազանց սէր մը տալ հագվելու , որ չի վայլեր : Ըս օրերս շատ հիւրեր ունեցանք , և շատերը իր գեղեցիկ Քիստանը գովեցին իրեն : Պարտիմ անանկ հագվեցունել անիկա՝ որ պարզ ըլլայ , և ուրիշներուն նկատումը չարթընցունէ :

Թէ որ ասոր պէս ճամբայ մը բռնելվելու ըլլայ յարատեւութեամբ , ան

տարակոյս կառավարութեան արհեստին մէջը մեծ վարժութիւն կը ստանայ մէկ մայր մը : Այլը պարտի աս բանիս վրայ մտնող , պարտի աղէկ մը նկատել թէ իր զաւկըներուն բնաւորութիւնները ի՞նչ տակնութիւններ ունին :

Վերի պարբերութիւնը գրելէս ետքը մէկ գիր մը հասաւ ինծի : Ընկէկա մէկ մայր մը գրեր էր , որ շատ ատեն աս մեր վերը ըսած կերպը գործածեց , անոր համար շատ կը հաճիմ անոր գրածը հիմայ հոս տեղ դնել :

Գուցէ քանի մը մայրերու առջի բերանը անհնար երևայ վայելուչ կամ անսրխալ կերպով կանոնաւոր օրագրութիւն մը բռնելը : Շշմարիտ է որ առջի բերանը քիչ մը ջանքի կարօտ է : Բայց աս բանս թէ որ օգնութիւն ընէ նէ իր պարտաւորութիւնները կատարելու ատենը , ալ ուր է ան խղճմտանքի տէր եղող մայրը որ ասան՝ մէկ ջանքէ մը վախնա

լով մէկ դի քաշվի : Շատ օգուտներ
կըյուսացվի ասանկ մէկ յիշատակարան
մը բռնելէն , և անիկա կարճ յիշա-
տակարան մը թող ըլլայ , որ շատ
ժամանակ չի կորսընցունեն անոր վրայ
ան մայրերը՝ որոնք իրենց ժամանակին
մեծ մասը իրենց ընտանեացը վերա-
բերեալ ուրիշ պարտաւորութիւն-
ներուն վրայ ծախելու պարտաւոր են :

Առաջին օգուտը աս է՝ որ կը հար-
կաւորի մայրերուն կանոնաւոր կեր-
պով ամէն օր մտմտալ ու եղածը գը-
րել , որ մէկ վարժութիւն մըն է ի-
րենց : Այլ մանկամարդ մայր մը՝ որ
իր ընտանեացը հոգերովը ու պարտա-
ւորութիւններովը բռնաւորած է ,
կարելի է թէ առջի բերանը տնանկ
զգայ՝ որպէս թէ ժամանակ չունի միտք
հոգնեցունելու . բայց միայն տասը
րոպէ աս բանիս տալը շուտով պիտի
հասկըցունէ իրեն որ իր ուրիշ պար-
տաւորութիւնները էվելի աղէկ կեր-
պով մը կը կատարինկոր ասանկ ընե-

լին համար : Իր զաւկըներուն վրայ
ունեցած պարտաւորութիւնները է-
վելօք հաճութեամբ կըսկըսի կատա-
րել ան , և ասանկ դիւրին կերպով
վարժըվելով անոնց վարժապետը ու
առաջնորդը ըլլալու կըյարմարէ ին-
քըզինքը :

Երկրորդ՝ ասանկ յիշատակարան
մը բռնելու սովորութիւնը կըհամոզէ
մայրը էվելի հոգողութիւնով նայիլ
իր գործքերուն ինչ շարժառիթներէ
յառաջ եկած ըլլալնուն վրայ , ու ըն-
տանեկան կառավարութեան համար
ունեցած սկզբունքներուն վրայ . և
կըյորդորէ ևս ան բուն իր սիրտը ու
վարքը կառավարել , և էվելօք ջանք
ընել անանկ հոգի մը ունենալու՝ որուն
տմէն մայր կարօտ է . այսինքն՝ աղօ-
թասէր հոգի մը :

Աս (յիշատակարանը կամ օրագը-
րութիւնը) ինչ կերպ ըլլալու է նէ
քիչ մը հասկըցունելու համար , հե-
տեւալ ծանօթութիւնները կըկամիմ
տալ :

1. Չաւկիդ պղտիկութեան ատենը առջի ցուցըցած բարկութեան նշանները նշանակէ, ու անիկա նուաճելու և յաղթելու համար քու ըրած պարզ փորձերէդ ինչ որ յառաջ եկաւ նէ գրէ :

2. Նշանակէ օրագրութեանդ մէջ թէ քու զաւակդ զոր բանի վրայ էլել լօք հաճութիւն ունի, ու ցուցուր թէ ինչպէս ան հաճոյական առարկայէն հանած բարոյական և Վրիստոնէական գաս մը սորվեցունելու պատահութիւնը յառաջ տարիր :

3. Նշանակէ թէ ինչ ճամբայ բռնեցիր զաւկիդ հնազանդութիւն սորվեցունելու : Վրէ ևս պատահած դժուարութիւնները, ու ինչպէս անոնց յաղթելդ :

4. Լուաջին Վրիստոնէական վարժութիւնը ինչ ճամբով սկսեցիր անոր տալ նէ նշանակէ. ու նաև որ բանին վրայ որ ընդհանրապէս զօրաւոր հաճութիւն մը կը ցուցնէ զաւակդ իրեն ստացը մէջ :

Հետևեալ պարբերութիւնը ասանկ
յիշատակարանի մը մէջէ հանած է ,
որն որ մէկ մայր մը սովորութիւն ու
նէր բռնելու :

Կարելի է թէ քիչ բնաւորութիւն
ներ կան որ էվելի խոհեմ հաստատուն
և միօրինակ կառավարութիւն մը պա-
հանջեն , որչափ որ կամակորութիւնը
կամ պինտ զլուխութիւնը կը պահան-
ջէ : Բրդարեւ չի կայ մէկ ուրիշ պակ-
սութիւն մը որ ասկից էվելի յարմար
ըլլայ մօրը սիրտը տրոմուծեամբ գե-
րեզմանը իջեցունելու , և զաւակը ա-
մենաթշուառ պատանի մը ու երիտա-
սարդ մը ընելու , քան թէ կամակո-
րութիւնը՝ թէ որ զանց ըլլըվի ան ,
կամ թոյլտուութիւն ըլլայ զօրանա-
լու : Անիկա տղին հասակին հետը կը
մեծնայ ու անոր ուժին հետը կուժով-
նայ : Այլ սակայն շատ մայրերէն լսե-
րեմ որ կըսեն թէ , « Տղան շատ կա-
մակոր է , իր կամքը կուզէ ընել . և
կարծեմ անիկա դեռ չափէն էվել

պղտիկ է հասկընալու , ու յաճախ
 պատիժը միայն անոր սիրտը պիտի ա-
 մուրցունէ” : Այլ տղայ մը բան սոր-
 վելու համար չափէն էվելի պղտիկ չի
 կրնար ըլլալ . այսինքն՝ մէկ տղայ մը
 ձայնին եղանակը ու երեսին նշանները
 նկատելու և իմանալու սկսածին պէս ,
 բարոյական համարներ սորվելու չափ
 մեծցած է ան : Անտարակոյս ճմա-
 րիտ է թէ պատիժը ջանալու է անանկ
 կերպով մը ընել որ անոր սիրտը կա-
 կուղցունէ ու նուաճէ , և ոչ թէ տ-
 նիկա էվելօք բորբոքէ : Բայց տղին
 պէտք է իմացունել թէ իր կիրքը մօ-
 քը իշխանութեանը տակը պիտի ըլ-
 լայ : () Երեսակի աղաքաւ ըսենք թէ
 քու տղադ մէկ արդելեալ բանի մը
 հետ կըխաղակոր . դուն իրեն անու-
 շութեամբ բայց հաստատուն կերպով
 մը կըսես որ ան բանը վար դնէ , և
 ինքը չուզէր քու հրամանդ կատարել :
 Ի՞նչ որ ցաթկես ու ան բանը յափըշ-
 տակես անոր ձեռքէն , կըսկըսի լալ ,

և ըբարկանայ որ իր կամքը կատարելու
 յուսէն կըզըկըվի : Ասոր հակառակը՝
 թէ որ ան բանը ցուցընելով ըսես թէ
 «Պարտիս՝ պարտիս դուն ատ բանը
 վար դնել» , ու անիկա կուզէ , երկ-
 րորդ հրաման մը՝ և ծանր և իշխանա-
 կան ձայնով մը եղած , շատ անգամ
 պիտի հնազանդեցունէ անիկա : Անա-
 տենը տղան քու երեսիդ վրայ խնդում
 պէտք է որ տեսնայ իրեն ըրած հնա-
 ղանդութեանը հաւնելուդ համար . ու
 թէ որ անիկա գիրկդ առնելով ուրիշ
 բանով մը զբօսցունես որն որ աղէկ
 գիտես թէ հաճելի պիտի ըլլայ իրեն ,
 ալ ան չի պիտի մոռնայ իրեն տրւած
 համարդ , մանաւանդ թէ որ ջանաս
 բաղդատել ան արգելեալ բանը ու
 ըիշ բանին հետը որն որ իրեն հաճու-
 թիւն պատճառեց : Գարծիր նորէն
 ու ըսէ իրեն , «Դուն աս բանին ամե-
 նեին դպչելու չես» , և ասիկա քանի
 մը անգամ կրկնէ : Ատքը տուր իրեն
 թուրիշ բան մը ու ըսէ , «Դուն ասիկա

կրնաս ունենալ , ա՛ռ աս” : Տասը
կամ տասներկու ամսու տղէկ մը աս
կերպովս հնազանդութեան աղէկ հա-
մար մը կրնայ սորվիլ : Թէ որ չուղէ-
քու կամքիդ զիջանիլ , թեթեւ պա-
տիժ մը տալու է անոր՝ որով իմացու-
նես իրեն թէ անհնազանդութեան ե-
տեւէն պատիժ կուգայ միշտ : Բայց
ետքը զգուշանալու է տղին միտքը հա-
ճեցունել , և քու դէմքիդ վրայ ա-
մենեւին երևալու չէ բարկութիւն կամ
կիրք մը :

Իրեք տարուէն պզտի իմ տղաս իր
յամառ բնաւորութիւնովը շատ անգամ
նեղութիւն կուտար ինծի : Իր յան-
ցանքին համար շատ սաստկապէս կը
պատժւէր , բայց միայն երբոր խիստ
հարկաւոր ըլլար : Անգամ մը մեծ
կամակորութիւն մը ընելէն ետեւ ,
հարկաւորեցաւ պատժել անիկա : Պա-
տիժը լըմըննալէն ետքը ըսաւ թէ ա-
մենեւին չեմ զղջար իմ ըրած յանցան-
քիս վրայ : Ինքը ամենեւին մոլթ տեղ մը
բանտարգրւած չէր պատիժի համար ,

« Երովհետեւ շատ պզտի տղոցը երբեմն
 շատ վտանգաւոր է աս կերպ պատի-
 ժը . բայց իմացայ որ մուծ մնալէն
 ալ չի վախնարկոր ան : Ակսեցի ան
 փորձը ընել , ու եղած խօսակցութիւ-
 նը հոս կըդնենք ձիշտ ինտոր որ պա-
 տահեցաւ :

Այլ . կըցաւիմ որ դուն ասանկ ա-
 նաւակ ես . քեզ մուծ սենեակի մը
 մէջ պիտի դնեմ , ուր որ մարդ մը
 քեզ չի կրնար տեսնալ :

Տղան . Ես չեմ ելլար ու աղէկ տղայ
 մը ըլլար ըսաւ ան՝ ծանր կերպով մը :

Այլ . Ես իմ խօսքս պահեցի , և
 նոյն ատենը ըսի իրեն , « Արբոր աղէկ
 տղայ ես , կանչէ , ու ես դուռը կըբա-
 նամ . բայց հիմայ հանդարտ պիտի
 կենաս , որ բանի մը չի պիտի դպչես » :
 Հոն տասը ընդէն էվելի կատարեալ
 լուռ կեցաւ , ետքը ամուր մը զարկաւ
 դուռը :

Այլ . Հիմայ աղէկ տղայ եղանք մի :

Տղան . Չէ , թէ որ դուրս գամ նե
 աղէկ տղայ չեմ :

Այլ . Ընանկ է նէ ինչո՞ւ դուռք
կըզարնեսկոր :

Տղան . Գուրա ելլալ կուզեմ :

Այլ . Թէ որ աղէկ տղայ ես նէ
դուռը պիտի բանամ . բայց դուն շատ
անաւակ էիր ու ինձի նեղութիւն տը-
ւեր : Աղէկ տղայ պիտի ըլլաս մի :

Տղան . Չէ . ես ոչ աղէկ եմ ու ոչ
տրտում (իմ ըրածիս վրայ) . չեմ ու-
զեր դուրս դալ :

Այլ . Եւտ կըցաւիմ տըզաս որ
ասանկ անզգամ ես : Գուն հիմայ ատ-
խիտ մութ սենեակին մէջն ես , ու
քու մայրդ քեզ չի կրնարկոր տես-
նալ . բայց Աստուած կրնայ տեսնալ
քեզ : Աստուած քեզի սրբողած է :
Կուզեմ որ իմ տղաս , ասոր վրայ մըտ-
մըտաս . դուն կրնաս մի Աստուծոյ
վրայով մտմտալ ու իրմէն խնդրել
որ քեզ պահպանէ , երբոր ասանկ ա-
նաւակ ու անզգամ ես :

Բայէի մը չափ լռիկ կեցաւ տղան ,
ու ետքը մէկ հաճելի ցածկուկ ձայ-
նով մը ըսաւ , « Ասյրիկ , ես հիմայ

աղէկ տղայ եմ : Ուստի դուքս եկաւ
 ու իր խաղալուն գնաց , որպէս թէ իր
 խաղաղութիւնը աւրելու բան մը պա-
 տահած չէր : Աս ամենեւին տարակոյս
 չունիմ որ աս դիպումը մէկ զըրաւոր
 ու մնայուն տպաւորութիւն մը պիտի
 ընէ , ու հազարումէկ ցաւերէ պիտի
 ազատէ իմ սիրտս գալու ատեններուն
 մէջ , և սաստիկ պատժելու հարկա-
 ւորութիւնը պիտի խափանէ” :

Հատերուն միտքը բան մը կայ տը-
 պաւորված է , թէ կառավարութեան
 վարպետութիւնը բնական պէտք է
 ըլլալ , և ոչ թէ սորվելով կամ մըտ-
 մըտալով ձեռք բերվիլ : Այց դուն
 նայէ ան ծնողքներուն՝ որ շատ յաջ-
 դակ եղան ընտանեկան կառավարու-
 թեան մէջ , ու պիտի գտնաս որ ա-
 նոնք ան տեսակը մայրեր էին որ Զան-
 քով և միօրինակ հաստատութեամբ
 աս բանիս ետեւէն ինկան և անանկ
 ձեռք բերին անիկա : Արեւի է թէ
 դուն մէկ երեւելի ուսումնականի մը
 տուն երթաս , և անոր անկարգ զաւ-

կըններուն վրայ նայելով դուցէ քու
 սիրտդ կոտրի : Անատենը դուն քեզի
 կըսես , թէ որ աս մարդը իր զօրաւոր
 ու աղէկ վարժեալ միտքովը իր ըն-
 տանիքը չի կրնար կառավարել նէ ,
 ես ինչպէս կրնամ յոյս ունենալ աս
 գործին մէջը յաջողութիւն գտնալու :
 Բայց քիչիտիկ մը նկատես նէ քու
 միտքդ պիտի համոզվի թէ աս մարդը
 իր ժամանակը ու մոմսութիւնը ուրիշ
 բաներու տրւած է : Անիկա իր զաւ-
 կընէրը զանց կընէկոր , ու անոնք
 ճիշտ ան բնաւորութիւնները կըստա-
 նանկոր որոնք որ կրնանք յուսալ ա-
 սանկ անկարգ իշխանութեան մը տակ
 իյնալէն : Տղայ մը որչափ լաւ վարժը-
 վինէ բացարձակապէս ստոյգ չէ թէ
 անիկա բարեպաշտօն պիտի ըլլայ :
 Բայց թէ որ մենք մեր կառավարու-
 թեանը մէջը առանց կանոնի կամ մրտ-
 մրտալու կամ դժուշութիւն ընելու
 յառաջանանք նէ անտարակոյս շատ
 լեղի հետեւանքներ պիտի քաղենք :
 Ամէն մայր պէտք է որ իր պարտաւո-

րութեանը վրայ մտածէ : Պէտք է որ
 զգուշութեամբ նայի ու քննէ իր վար-
 ժութիւն տալու կերպէն յառաջ եկած
 արդիւնքը : Վերքերուն մէջէն միայն
 քիչիտիկ մը օգուտ կրնայ քաղվիլ ,
 թէ որ անոնց մէջի եղածներուն վրայ
 բարակ չի մտմտանք նէ : Արնան ու-
 ըիշները շատ աղէկ խորհուրդներ
 տալ մեզի . բայց մենք ան խորհուրդ-
 ները առնելու և անոնց վրայ մտածե-
 լու ենք , անոնց զօրութիւնները քննե-
 լու և մեր մտքերուն մէջը մեր ուրիշ
 խորհուրդներուն հետը մէյտեղ խառ-
 նելու ենք անոնք : Սենք մեզ սորվե-
 ցունելու ենք նոր հնարքներ ու խոր-
 հուրդներ գտնալու : Ան մայրը որ աս
 բանը կրնէ անտարակոյս իմաստու-
 թեան մէջ պիտի յառաջանայ : ()րէ
 օր պիտի իմանայ ան որ էվելի դիւրու-
 թիւն կըստանակոր իրեն ուղած բնա-
 ւորութիւնը իր զաւկին վրայ հաստա-
 տելու : Ալ անոնցմէ ընդունած հնա-
 զանդութիւնը ու սէրը՝ որ օրէ օր կե-
 վելնան , իր մշտնջենաւոր վարձքը

պիտի ըլլայ : Մէկ ընտանիք մը վար-
 ժելու համար հոգ ու աշխատութիւն
 պէտք է : Բայց մէկ ուրիշ հոգ մը
 այսչափ առատօրէն վարձք չընդու-
 նիր . մէկ ուրիշ աշխատութիւն մը
 այսչափ մնայուն և ճշմարիտ վայել-
 չութիւն չի տար : Գուք՝ ո՞վ մայրիկ
 պահելու համար ձեզի տրված անմահ
 հոգիներ ունիք : Ինչ հոգիներուն յա-
 ւիտենական վիճակը ըստ մեծի մասին
 ձեր ձեռքն է . ձեր տգիտութիւնը
 կամ անհաւատարմութիւնը կարելի է
 թէ՛ վայելուն աշխարհը կիջեցունէ
 անոնք : Ձեր հաւատարմութիւնը կա-
 րելի է թէ երկնից բնակարանները
 կը հանէ անոնք : Գուք և ձեր զաւակը-
 ները կարելի է թէ շատ չանցած հը-
 րեշտակային թուերով երջանիկ հոգի-
 ներուն գտնուած սահմաններուն մէջը
 պիտի թուջրտիք , թէ որ հոս հաւա-
 տարմութեամբ կաղօթէք , ու կաշ-
 խատիք որ անոնք երկինքը բնակելու
 համար մեծցունէք :

